

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004, που με συντονισμένη προσπάθεια διεξεδίκησε η Ελλάδα πριν από επτά χρόνια και ανέλαβε την οργάνωσή τους το φετινό καλοκαίρι, ανήκουν πλέον στην Ιστορία. Κατά παγκόσμια ομολογία εντυπωσίασε η άρτια οργάνωσή τους, η ευρηματικότητα της τελετής έναρξης των αγώνων στο επιβλητικό Ολυμπιακό Στάδιο της Αθήνας, το πλήθος και η λειτουργικότητα των Αθλητικών Κέντρων της Χώρας, η απαστράπτουσα τέλος νεότευκτη όψη της Αθηναϊκής μας Πρωτεύουσας. Εκατοντάδες χιλιάδες επισκεπτών είχαν την ευκαιρία να γευτούν την πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία και να γοητευτούν από το κάλλος της Ατθίδας γης. Μια πανσπερμία εθνοτήτων, τις δύο εβδομάδες αυτού του Αυγούστου, έδωσε το δικό της χρώμα στο κλεινόν μας Άστυ.

Η συμμετοχή εξάλλου χιλιάδων αθλητών από περισσότερες, τούτη τη φορά, Χώρες της Υφηλίου, υπήρξε θεαματική. Και όταν το δεινόν της 28ης Αυγούστου εσήμανε τη λήξη της Ολυμπιάδας και η Δήμαρχος της διοργανώτριας πόλης των Αθηνών παρέδιδε την ολυμπιακή σημαία στον εκπρόσωπο της επόμενης διοργανώτριας πόλης του Πεκίνου, όλοι, γηγενείς και ξένοι, επίσημοι και λαός επιβεβαίωσαν αυτό που με συγκίνηση πράγματι εξέφρασε ο Πρόεδρος της Διεθνούς Οργανωτικής Επιτροπής ότι: **η Αθήνα ενίκησε και εκέρδισε τους Αγώνες.**

* * *

Τώρα που ο απόηχος αυτής της Ολυμπιάδας απομακρύνεται και που τα φώτα χαμήλωσαν και η λαμπρότητα των εορταστικών εκδηλώσεων επερασε και οι ιαχές και οι συγκινήσεις για τους πρωταθλητές εσίγησαν, καιρός να διερευνηθεί το βάθος και το ύψος αυτής της Ολυμπιακής Παννυχίδας **με ό,τι αυτό συνεπάγεται.** Αλήθεια, **τι ενίκησε και τι εκέρδισε η Αθήνα, η Ελλάδα, αλλά και ο Κόσμος ολόκληρος και από αυτήν την Ολυμπιάδα του 2004;**

Μεγαλόστομες πράγματι είχαν ακουστεί προκαταβολικά οι επιβεβαιώσεις ότι η Ολυμπιάδα της Αθήνας θα διέφερε απ' όλες τις άλλες, μια που επιτέλους «Οι Αγώνες στην πατρίδα τους».

Αναβίωσαν τάχα πράγματι οι αρχαίοι Αγώνες της Ολυμπίας, οι συμμετέχοντες αθλητές αγωνίστηκαν αποκλειστικά και μόνο για τον κότινο της ελαιόκαρπης, απουσίασαν οι «σπόνσορες - χορηγοί» που εκμεταλλεύονται ποικιλοτρόπως τέτοια παγκόσμιας εμβέλειας γεγονότα, επεκράτησε και εξακτινώθηκε η προαναγγελθείσα εκχειρία στις ανά τις Ηπείρους αιματηρότατες συρράξεις, οι μεγάλοι και οι ισχυροί προβληματίστηκαν και αναθεώρησαν τις προθέσεις τους για τις πολιτικο-οικονομικές τους επενδύσεις; Οι παράγοντες τέλος που κρατούν ανά χείρας τα ηνία της παγκόσμιας αθλητικής οργάνωσης εχειραγώγησαν το άρμα τους και το έστρεψαν πράγματι προς το Φως της Ολυμπίας;

Δυστυχώς και με την παρέλευση αυτής της Ολυμπιάδας τα πράγματα ακολούθησαν το ίδιο δρομολόγιο. Και, για να μην αφιστάμεθα από την πραγματικότητα, οι προθέσεις των διοργανωτών αυτής της Ολυμπιάδας ίσως ήταν ειλικρινείς, αλλά πώς να πραγματοποιηθούν σ' έναν κόσμο ανταγωνιστικό, που ο καθένας επιχειρεί να αποδείξει την υπεροχή του έναντι του άλλου; Από τον κανόνα αυτόν δεν εξαιρέθηκε και η Ολυμπιάδα της Αθήνας, που στο σύνολό της προσπάθησε ν' αποδείξει ότι η διοργάνωσή της υπήρξε η καλύτερη από όλες τις προηγούμενες.

Αλλά το πνεύμα της Ολυμπίας μάλλον απουσίασε. Γιατί και η ανεπίτρεπτη με μηχανικούς τρόπους υπεροχή αθλητών υπήρξε και βεβαιώθηκε και οι χρηματικές συναλλαγές δεν έλειψαν και τα τεράστια οικονομικά οφέλη για ορισμένους πραγματοποιήθηκαν. Βέβαια, παρ' όλα αυτά, η Χώρα απέδειξε έναν αναγκαίο για την διεθνή προβολή της, δυναμισμό. Και αυτό μαζί με την ταυτόχρονη παρουσίαση των πολιτιστικών της δεδομένων με τις αξιολογες παρουσιάσεις τους κατά την διάρκεια των Αγώνων, υπήρξε το θετικότερό της στοιχείο.

Κατά τα άλλα, όντως πραγματοποιήθηκαν αυτόν τον Αύγουστο στην Αθήνα, μεγάλα Ολυμπιακά Παιχνίδια, όπως τα προσδιορίζουν πλέον οι σύγχρονοι εμπνευστές τους: Olympic Games!

Η Ολυμπιάδα των αντιθέσεων

Γράφει ο
Πρόεδρος της ΕΚΔΕΦ
Σπ. Γ. Μοσχονάς

ΚΟΝΤΑ ΣΤΙΣ ΡΙΖΕΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Της ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ Χ. ΡΟΥΛΙΑ
Ιστορικού - Διευθολόγου

Το αγωνίζεσθαι και ανταγωνίζεσθαι, για την κατάκτηση ενός -κατά κανόνα μη υλικής αξίας- επάθλου, αναδείχθηκε στην αρχαία Ελλάδα ως βιωμένη κοσμοθεωρία και, ανακλαστικά, ως απαρέγκλιτη στάση ζωής. Μαρτυρείται τούτο από το γεγονός ότι η διοργάνωση και διεξαγωγή των κάθε λογής αγώνων -τοπικών ή πανελληνίων, αθλητικών ή μουσικών, ποιητικών ή δραματικών- νομιμοποιείτο θεσμικά αλλά και νοοτροπιακά, αν λάβουμε υπόψη την τιμή που απέδιδαν οι πολίτες και η πολιτική ηγεσία στους νικητές. Τούτη η διαπίστωση αποτελεί και την άκρη του μίτου που πρέπει να ξετυλίξουμε, για να φθάσουμε, όσο πιο κοντά γίνεται, στις απαρχές της καθιέρωσης των δημόσιων αγώνων και, πρώτιστα, των πανελληνίων αθλητικών που μας ενδιαφέρουν εδώ.

Είναι γεγονός ότι το φιλόπρωτον, η συνισταμένη των οντολογικών γνωρισμάτων και βαθύτατος πυρήνας της φύσης του αρχαίου Έλληνα, με την καθιέρωση των δημόσιων αγώνων, παγιώθηκε σε έναν πολυλειτουργικό θεσμό, ο οποίος ανταποκρινόταν σε ψυχολογικές, κοινωνικές αλλά και πολιτικές ανάγκες της εποχής. Οι δημόσιοι αγώνες ψυχαγωγούσαν και έτερπαν το λαό, ένα λαό που είχε πάντα ορθάνοιχτες τις αισθήσεις και την ψυχή του στο φως και τη χαρά της ζωής. Αποτελούσαν ακόμη την τιμητική ευκαιρία, για να προβληθούν οι δεξιότητες του ατόμου, με άλλα λόγια, για να αναδυθεί μέσα από τη μάζα και την αφάνεια η εξατομικευμένη αξία. Σε πολιτικό επίπεδο, η λειτουργία των δημόσιων αγώνων προσέφερε τη δυνατότητα στη διοργανώτρια πόλη να δοξασθεί, καθώς αναδεικνυόταν έτσι ο πλούτος και η ισχύς της, αγλίσμα για τους πολίτες της, δέος και τρόμος για τους αντιπάλους της. Τέλος, οι δημόσιοι αγώνες -και τούτο αποτελεί κοινό τόπο- λειτουργούσαν ως ο συνεκτικός αμώμα ανάμεσα στις διαφορετικές και με αντιδιακείμενα συμφέροντα κοινωνικές ομάδες που συμμετείχαν στη διοργάνωσή τους, αγωνίζονταν σε αυτούς ή τους παρακολουθούσαν. Στην περίπτωση μάλιστα των πανελληνίων αγώνων, γινόταν ατορθωτό το ακατόρθωτο για την αρχαιότητα, η συνένωση -έστω και πρόσκαιρα- ολόκληρου του πολυδιαπασμένου ελληνικού κόσμου.

Όλοι οι παραπάνω λόγοι έχουν ως σημείο αναφοράς την οριστικοποιημένη μορφή των δημόσιων αγώνων στην κλασική Ελλάδα και ερμηνεύουν την παγίωσή τους με κριτήρια κοινωνιολογικά, ψυχολογικά και πολιτικά. Ως εκ τούτου, πρόκειται για λόγους που, αφ' εαυτών, δεν είναι επαρκείς για να αποκαλύψουν τις αρχαίες ρίζες του θεσμού, η νομιμοποίηση και μόνον τον οποίο στη συνείδηση του λαού, μάς παραπέμπει στα ιδεολογικά του θεμέλια και, ορθότερα, στις θρησκευτικές αντιλήψεις και δοξασίες των αρχαίων Ελλήνων. Διότι δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός, ότι οι δημόσιοι αγώνες στην αρχαιότητα τελούνταν πάντοτε κατά τη

διάρκεια θρησκευτικών εορτών και αποτελούσαν μέρος των τελετουργικών προσφορών των πιστών προς τον τιμώμενο θεό. Κάτω από αυτό το πρίσμα, αιτιολογείται η πίστη των αρχαίων, ότι ο θεός παρακολουθεί και αγάλλεται με τους αγώνες και ότι ο νικητής είναι πάντα και εκλεκτός του.

Κατά περίεργο τρόπο, στην αρχική μορφή τους οι δημόσιοι αγώνες φαίνεται ότι δεν περιβάλλονταν με θρησκευτικό ένδυμα, όπως κατά την κλασική εποχή. Ιστορικά η καθιέρωση των αθλητικών αγώνων τοποθετείται στη μυκηναϊκή εποχή, τότε που οι πανίσχυροι και διακεκριμένοι απέναντι στη μάζα του λαού ευγενείς εκπαιδευόνταν στα όπλα και αθλούσαν το σώμα τους διαρκώς, για να αποκτήσουν την ευρωστία που θα τους εξασφάλιζε διακρίσεις στο πεδίο της μάχης ενάντια στους εχθρούς αλλά και στους μεταξύ τους αγώνες για τη νομή της εξουσίας. Επειδή την εποχή εκείνη η πολιτική υπεροχή και ο πλούτος δεν ήταν κάτι δεδομένο, αλλά πολεμικό λάφυρο ή τρόπαιο αγώνων, οι Αχαιοί ευγενείς, οι ήρωες που ύμνησε ο Όμηρος, έπρεπε να επιβεβαιώνουν αδιάλειπτα τη σωματική και ηθική υπεροχή τους, με άλλα λόγια να νομιμοποιούνται ανά πάσα στιγμή στη συνείδηση του κοινωνικού συνόλου ως οι άριστοι ανάμεσα στους ομοίους τους. Για τούτο ανέπτυξαν το αγωνιστικό πνεύμα και καλλιέργησαν την άμιλλα και τον ανταγωνισμό.

Στις ειρηνικές περιόδους, επομένως, οι πολεμικές μέθοδοι -αρματοδρομία, πάλη, δρόμος ταχύτητας, μονομαχία, ακοντισμός, τοξοβολία- μετατράπηκαν σε αθλήματα, οι δε πολεμιστές σε αθλητές, οι οποίοι αμιλλώντο δημόσια μεταξύ τους, όχι μόνο για τη χαρά της νίκης αλλά και για την κατάκτηση ενός επάθλου. Οι μύθοι αναφέρονται σε περιπτώσεις, όπου το έπαθλο ήταν μία όμορφη αρχοντοπούλα. Ο Οδυσσέας, για παράδειγμα, παντρεύτηκε την Πηνελόπη, αφού νίκησε σε αγώνα δρόμου τους άλλους υποψήφιους μνηστήρες της. Πολλές φορές, όμως, ένας τέτοιος γάμος προσέφερε στο γαμβρό ως προίγια και την εξουσία σε κάποιο βασίλειο. Μυθικό παράδειγμα για την περίπτωση αυτή είναι ο γιος του Τάνταλου Πέλοπας, από τη Φρυγία, ο οποίος κατέκτησε τη βασιλική εξουσία στην Πίσα της Πελοποννήσου και ως σύζυγό του τη βασιλοπούλα του τόπου Ιπποδάμεια, αφού νίκησε σε αγώνα αρματοδρομίας τον πατέρα της, το βασιλιά Οινόμαο. Άλλοτε τα έπαθλα των αγώνων είχαν υλική και μόνον αξία. Πρόκειται για τις περιπτώσεις όπου προείχε ο σκοπός για τον οποίο διοργανώνονταν οι αγώνες, όπως για να τιμηθεί κάποιο σπουδαίο πρόσωπο ή να σηματοδοτηθεί κάποιο σημαντικό γεγονός, οπότε οι συμμετέχοντες αθλητές δε διεκδικούσαν κανενός είδους εξουσία, εκτός από τη δόξα και τη χαρά της νίκης, κάτι που παραπέμπει στην παγιωμένη μορφή των δημόσιων αθλητικών αγώνων της κλασικής επο-

χής. Τέτοιοι αγώνες ήταν και οι επικηδείοι, όπως αυτοί που οργάνωσε και αθλοθέτησε ο Αχιλλεύς ύστερα από την κηδεία του Πατρόκλου, προς τιμήν του νεκρού ήρωα φίλου του.

Τά ἄθλα ἐπὶ Πατρόκλῳ (Ιλιάδα ραψωδία Ψ) είναι η αρχαιότερη περιγραφή επικηδείων αγώνων αλλά και εξαιρετικά αποκαλυπτική για τις ρίζες και το θρησκευτικό περιεχόμενο των δημόσιων αθλητικών αγώνων. Από τα ομηρικά κείμενα προκύπτει ότι η διοργάνωση αθλητικών αγώνων πήρε τη μορφή σταθερού εθίμου πρώτιστα σε κηδείες επιφανών νεκρών. Ο ποιητής αναφέρει στην Ιλιάδα τους επικηδείους αγώνες προς τιμήν του νεκρού βασιλιά των Επειών Αμαρυγκέα (Ψ 629-44) και προς τιμήν του νεκρού Οιδίποδα στη Θήβα (Ψ 677-80), ενώ στην Οδύσεια αποκαλύπτει πόσο γενικευμένο ήταν το έθιμο αυτό: «Πολλές φορές θα σου 'τυχε», λέει ο νεοαφιχθείς στον Άδη Αγαμέμνονας, περιγράφοντας στο νεκρό Αχιλλέα τους αγώνες που οργάνωσε στην κηδεία του η μητέρα του Θέτιδα, «να ιδείς ταφές ηρώων, / όταν μέγας βασιλιάς καμιά βολά πεθάνει, / που βγαίνουν στον αγώνα οι νιοι να πάρουν τα βραβεία» (Οδύσεια ω 86-88, μετ. Ζήσ. Σιδέρη).

Η επιθυμία να δοξασθεί η μνήμη ενός νεκρού και να προβληθεί η ρώμη των επιζώντων με μέσο την άμιλλα, η ενσωμάτωση με άλλα λόγια των αθλητικών αγώνων στα ταφικά έθιμα -τα πλέον ανθεκτικά στην πάροδο του χρόνου- δεν πρέπει να είναι τυχαία επινόηση, αλλά εκφυλισμένη μορφή ενός θεσμού προγενέστερων εποχών, τότε που οι επικηδείοι αγώνες ήταν αληθινές μονομαχίες ανάμεσα σε όσους διεκδικούσαν τη διαδοχή στη θέση εξουσίας και στα πλούτη που κατείχε ο νεκρός, όταν ήταν εν ζωή. Το σημαντικό, όμως, σε αυτούς τους αγώνες διαδοχής είναι ότι θεωρούνταν θεϊκή δοκιμασία. Επομένως, η νίκη δεν καθοριζόταν με μέτρο την ανθρώπινη δύναμη ή την εξυπνάδα, αλλά από τη θεϊκή εύνοια και αρωγή, γεγονός που νομιμοποιούσε αυτόματα το αποτέλεσμα. Και είναι χαρακτηριστικό ότι το στοιχείο της θεϊκής παρουσίας στη διάρκεια των επικηδείων αγώνων υπάρχει πολύ έντονο στην περιγραφή των άθλων προς τιμήν του νεκρού Πατρόκλου, παρά την κατά το μάλλον ή ήττον εκλογικευμένη ομηρική εκδοχή του εθίμου. Στην πραγματικότητα, οι επικηδείοι αγώνες του Πατρόκλου μοιάζουν με έναν αγώνα ανάμεσα στον Απόλλωνα και την Αθηνά, τους αντίπαλους θεούς του Τρωικού πολέμου, οι οποίοι, συνεχώς παρόντες, με χαριτωμένο τρόπο προσπαθούν να δώσουν τη νίκη στους ευνοούμενους τους, στήνοντας παγίδες στους ανταγωνιστές τους.

Σαφώς, το θρησκευτικό περιεχόμενο των επικηδείων αγώνων δεν αξιολογείται μόνον ως νοοτροπιακό δεδομένο των ομηρικών χρόνων. Αξιολογείται και ως ιδεολογία διαχρονική, με βαθιά εσωτερικότητα, που επιβίωσε στο θεσμό των αθλητικών αγώνων της κλασικής εποχής. Κατά γενική ομολογία, ο Όμηρος περιγράφει και υμνεί την εποχή της ακμής του μυκηναϊκού πολιτισμού ή την αμέσως μεταγενέστερή της μεταμυκηναϊκή, αλλά στα έργα του, μαζί με τα ποιητικά μοτίβα που μεταφέρονταν αυτούσια από αιδού σε αιδού, επιβιώνουν συνήθειες, έθιμα και νοοτροπίες, η αφετηρία των οποίων χάνεται σε εποχές πέρα ακόμα και από τους μύθους. Διότι οι μύθοι, με τον ανθρωπομορφισμό των θεών, αποτελούν την ορθολογική όψη αρχέγονων θρησκευτικών αντιλήψεων που βιώνονταν εν φόβω και τρόμω και περιστρέφονταν γύρω από τη μυστηριακή ανακύκλωση της ζωής και του θανάτου. Ο σπόρος που πεθαίνει, ενταφιάζεται και αναβλα-

σταίνει ήταν η πιο απτή εμπειρία στην καθημερινότητα του πρωτόγονου ανθρώπου και αυτή που τον οδήγησε να λατρεύσει τους δαίμονες της γονιμότητας και τις υποχθόνιες δυνάμεις που εξασφαλίζουν τη διαιώνιση της ζωής. Σε αυτή την πίστη εντάσσεται και η λατρεία των νεκρών, διότι και το ανθρώπινο σώμα, όταν πεθαίνει, τοποθετείται μέσα στη γη. Η λατρεία των νεκρών ως χθόνιων δυνάμεων επιβίωσε και στα μυκηναϊκά χρόνια παράλληλα –«*κληρονομική Συνσώρευση*» έχει ονομασθεί η ταυτόχρονη διατήρηση διαδοχικών θρησκευτικών κινήσεων– με την απαισιόδοξη αντίληψη ότι η ψυχή μετά την αποκοπή της από το σώμα είναι μια σκιά ανυπόστατη, καταδικασμένη να ζει στο ζοφερό σκοτάδι του Άδη. Μέσα στο πλέγμα των θρησκευτικών αυτών αντιλήψεων εντάσσεται και η διαδεδομένη στα μυκηναϊκά χρόνια ηρωο-λατρεία, η θεοποίηση δηλαδή των διακεκριμένων ανδρών μετά το θάνατό τους, για τους οποίους πίστευαν ότι, επειδή ξεχώρισαν στη ζωή, ζούσαν ως αθάνατοι μέσα στον τάφο τους και αποκτούσαν τη δύναμη να επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τους ζωντανούς. Για το λόγο τούτο, οι θεοποιημένοι νεκροί ήρωες τιμούνταν με λατρευτικές εορτές, μέρος των οποίων πρέπει να ήταν και η *διοργάνωση αθλητικών αγώνων*, προφανώς ως ανάμνηση των αγώνων που τελείστηκαν στην κηδεία τους.

Με τις λατρευτικές εορτές προς τιμήν των θεοποιημένων νεκρών, φαίνεται ότι οι επικηδείοι αγώνες άρχισαν σταδιακά να χάνουν τον ευκαιριακό τους χαρακτήρα και από οικογενειακή υπόθεση να εξελίσσονται σε εκδήλωση μιας ολόκληρης κοινωνίας. Με άλλα λόγια, οι επικηδείοι αγώνες μετατράπηκαν σε λατρευτική τελετουργία, απέκτησαν περιοδικότητα και από θεματικό έγιναν στεφανίτες, που θα πει ότι είχαν ως έπαθλο ένα στεφάνι και όχι κάποιο πολύτιμο αντικείμενο. Κατά κοινή ομολογία, άλλωστε, πολλοί από τους δημόσιους αθλητικούς αγώνες της αρχαιότητας και κυρίως οι ιεροί, εκείνοι δηλαδή που πήραν πανελλήνιο χαρακτήρα, πριν ενταχθούν στα πλαίσια της λατρείας κάποιου Ολύμπιου θεού, ήταν αγώνες επικηδείοι και τελούνταν δίπλα στους τάφους –ή στα μνημεία που οι αρχαίοι θεωρούσαν ως τάφους– μεγάλων μυθικών ηρώων.

Η τρέχουσα μυθολογική παράδοση επιβεβαιώνει τη νεκρική αρχή δύο τουλάχιστον από τους μεγάλους πανελλήνιους αθλητικούς αγώνες Τα Ίσθια, που τελούνταν ανά δύο χρόνια προς τιμήν του Ποσειδώνα, σύμφωνα με το μύθο, ήταν αγώνες που καθιέρωσε ο βασιλιάς της Κορίνθου *Σίσυφος*, για να εξευμενίσει την ψυχή του ανιψιού του *Μελιέρτη*, ο οποίος σκοτώθηκε άδοξα –γκρεμίστηκε στη θάλασσα μαζί με τη μητέρα του *Ινώ* από τις *Σκιρωνίδες Πέτρες* (Κακιά Σκάλα)– και το πτώμα του ξεβράστηκε στην περιοχή του Ίσθμου. Το βραβείο στους αγώνες αυτούς αρχικά ήταν στεφάνι από πεύκο, αλλά αντικαταστάθηκε από στεφάνι αγριοσέλινου, ένα φυτό με νεκρικό συμβολισμό. Κατ' ανάλογο τρόπο, λέγεται ότι και τα Νέμεια, που τελούνταν κάθε δύο χρόνια προς τιμήν του *Νέμειου Δία*, στην αφετηρία τους ήταν αγώνες προς εξίλασμό της ψυχής ενός νεκρού, του αδικαστομένου μικρού *Οφέλη*. Κατά το μύθο, όταν οι στρατιές των επτά ηγεμόνων πορεύονταν εναντίον της Θήβας, για να αποκαταστήσουν στο θρόνο το νόμιμο διάδοχο Πολυνείκη, θέλησαν να ξεδιψάσουν και αναζήτησαν νερό στην περιοχή της Νεμέας. Εκεί συνάντησαν την τροφό του μικρού Οφέλη, την εξόριστη βασιλοπούλα από τη Ρόδο *Υπιπύλη*, η οποία άφησε πάνω στο χορτάρι το βρέφος και τους οδήγησε στην πηγή. Τότε, ο μικρός δέχθηκε επίθεση από το φρουρό της

πηγής, ένα φοβερό φίδι, από το δάγκωμα του οποίου πέθανε ακαριαία. Το σημάδι θεωρήθηκε δυσόϊον και ο μάντης της εκστρατείας *Αμφιάραος* ονόμασε το νεκρό παιδί *Αρχέμορο*, δηλαδή αρχή για το θάνατο όλων τους. Για το λόγο αυτό ο *Άδραστος*, ο αρχηγός της εκστρατείας, οργάνωσε επικίνδυνους αγώνες προς τιμήν του Οφέλη, οι οποίοι και στα ιστορικά χρόνια, όπως φαίνεται, διατήρησαν το νεκρικό τους χαρακτήρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στους αγώνες αυτούς οι διοργανωτές φορούσαν πένθιμα ρούχα και το βραβείο για τους νικητές ήταν στεφάνι από αγριοσέλινο.

Είναι σαφές ότι η αναζήτηση σε ένα τέτοιο πεδίο, όπως οι απαρχές θρησκευτικών αντιλήψεων και δοξασιών της αρχαιότητας, είναι εξαιρετικά αβέβαιη, ίσως και επικίνδυνη, αφού τίποτα δεν είναι ευδιάκριτα οριοθετημένο. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι το έθιμο των επικίνδυνων αγώνων δε μεταλλάχθηκε ολοκληρωτικά στον αυτόνομο θεσμό των κλασικών χρόνων. Οι μεγάλες βασιλικές και αριστοκρατικές οικογένειες συνέχισαν και στα ιστορικά χρόνια να τιμούν τους νεκρούς τους με ταφικούς αγώνες, τους οποίους μάλιστα εμπλούτισαν και με μουσικούς διαγωνισμούς, όπως αποδεικνύεται από τη μαρτυρία του *Ησιόδου* ότι πήρε μέρος και νίκησε στους μουσικούς αγώνες που οργανώθηκαν για την κηδεία του βασιλιά της Ερέρτριας *Αμφιδάμντα*. Τελικά, το έθιμο των επικίνδυνων αγώνων δεν παρήκμασε, παρά μόνον όταν, με την αλλαγή των πολιτικών δομών στην αρχαία Ελλάδα, περιθωριοποιήθηκε και αποδυναμώθηκε η τάξη των ευγενών.

Περισσότερο αβέβαιη, όμως, φαίνεται ότι είναι η διατύπωση οριστικών συμπερασμάτων σχετικά με την αφηγηρία κάποιων από τους πανελλήνιους αθλητικούς αγώνες. Διότι σε ορισμένους μύθους οι οποίοι δεν αποτελούν ερμηνείες ιστορικών γεγονότων, αλλά προέρχονται μέσα από το σώμα των μυθολογικών βιογραφιών ηρώων και θεών, παραγράφεται εντελώς η νεκρική προέλευσή τους. Τα Πύθια, για παράδειγμα, αγώνες που ήταν αφιερωμένοι στον Απόλλωνα και τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια στους Δελφούς, καθιερώθηκαν, σύμφωνα με τους σχετικούς μύθους, από τον ίδιο το θεό, όταν σκότωσε τον ανδροφόνο δράκοντα *Πύθωνα*, ο οποίος τον εμπόδιζε να ιδρύσει εκεί τον μαντικό οίκο του. Κάτω από αυτό το πρίσμα, η διοργάνωση αθλητικών αγώνων εντάσσεται στο πλαίσιο επετειακών εορτασμών για σπουδαία γεγονότα και επιτεύγματα. Έτσι, ο μεγάλος ήρωας *Ηρακλής*, ο γιος του Δία και της Αλκμήνης, εμφανίζεται ως ο πρώτος διοργανωτής αγώνων στη Νεμέα και στην Ολυμπία, μετά από δύο μεγάλους άθλους του στις αντίστοιχες περιοχές, το στραγκαλισμό του λιονταριού και τον καθασμό της Ήλιδας από την κορριά των σταύλων του Αυγεία.

Ειδικά για την καθιέρωση των Ολυμπιακών Αγώνων, όμως, των σημαντικότερων πανελλήνιων αγώνων της αρχαιότητας, οι μύθοι περιπλέκουν περισσότερο τα πράγματα. Σύμφωνα με μία εκδοχή, η απαρχή των αγώνων αυτών οφείλεται σε έναν άλλο *Ηρακλή*, μία δαμμονική ύπαρξη του όρους *Ίδη* της Κρήτης, ο οποίος ήλθε στην Ολυμπία με τα άλλα τέσσερα αδέρφια του, τους *Ιδαίους Δακτύλους ή Κουρήτες*, όπου, χάριν παιδιάς, τους έβαλε να διαγωνισθούν στο τρέξιμο. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, τους αγώνες καθιέρωσε ο *Πέλοπας*, όταν νίκησε το βασιλιά *Οινόμαο* στον αγώνα αρματοδρομίας, ενώ σύμφωνα με άλλη μυθική παράδοση, τους καθιέρωσε ο ίδιος ο Δίας, όταν κέρδισε την εξουσία επί θεών και ανθρώπων νικώντας τον πατέρα του Κρόνο σε αγώνες που τελέστη-

καν στο χώρο –και για τούτο θεωρήθηκε ιερός– της Ολυμπίας.

Όλοι οι μύθοι οι αναφερόμενοι στην καθιέρωση των αθλητικών αγώνων ως περιοδικά επαναλαμβανόμενου δημόσιου θεάματος, πάντως, παρά τις φαινομενικές μεταξύ τους αντιφάσεις και, με εξαίρεση ίσως το μύθο του Ιδαίου *Ηρακλή*, μοιάζουν να συγκλίνουν στους ίδιους ερμηνευτικούς τόπους, τον τελετουργικό ανταγωνισμό για τη διαδοχή στην εξουσία και την απόδοση τιμών σε θείκες οντότητες, από τις οποίες εξαρτάτο η ζωή, η ευτυχία και η δόξα των ανθρώπων. Τέτοιες οντότητες ήταν και οι νεκροί, οι οποίοι μετά θάνατον θεωρούνταν χθόνιοι δαίμονες, ικανοί να βλάψουν τους ζωντανούς, ιδιαίτερα όσοι είχαν χάσει τη ζωή τους με βίαιο τρόπο. Για παράδειγμα, στη μοιραία αρματοδρομία ο *Πέλοπας* σκότωσε τον Οινόμαο και θέσπισε αγώνες για τον εξιλασμό του νεκρού. Ο Απόλλωνας σκότωσε τον Πύθωνα –χθόνια θεότητα ή θεοποιημένος ήρωας των Δελφών– και καθιέρωσε, σε ανάμνηση του γεγονότος, λαμπρούς αγώνες. Λαμβάνοντας υπόψη και τη νίκη του Δία επί του Κρόνου στην Ολυμπία, δεν πρέπει να παραβλέψουμε και την υπονοούμενη στους μύθους εναλλαγή προτύπων πίστης, καθώς με την εγκατάσταση των ελληνικών φύλων πάνω σε προελληνικά στρώματα, υποκαταστάθηκαν ή αφομοιώθηκαν οι παλαιοί θεοί από τους θεούς του Ολύμπου.

Φυσικά, είναι ηλίου φαινόστερον, ότι ο τόσο διαυγής και έμπλεως με ιδανικά θεσμός των πανελλήνιων αθλητικών αγώνων στην κλασική εποχή, κανέναν δε θα προξείδαζε για τη μυστηριακή διάσταση των απαρχών του. Ο προβληματισμός, όμως, παραμένει ανοιχτός, αν ανάλογισθούμε, ότι στην *Ιερά Άλτη* της Ολυμπίας συνυπήρχαν δίπλα δίπλα το ιερό του Δία και το ιερό του Πέλοπα, το ιερό ενός Ολύμπιου δηλαδή θεού και ενός αρχαίου θεοποιημένου ήρωα, χωρίς ωστόσο να συγχέονται και οι λατρείες τους. Αντίθετα, όσοι θυσιάζαν προς τιμήν του Πέλοπα δεν μπορούσαν να εισέλθουν στο ναό του Δία χωρίς να καθαρθούν, διότι ο Πέλοπας αντιπροσώπευε μία χθόνια θεότητα που η λατρεία της ήταν εντελώς ξένη από τη λατρεία των θεών του ουρανού και του φωτός.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

P. Decharme, *Ελληνική Μυθολογία*, μετ. Κ. Ζαρούκας, κριτική και σχόλια Ι. Κ. Προμπονάς, χ.χ.

E. R. Dodds, *Οι Έλληνες και το παράλογο*, μετ. και εισαγωγή Γ. Γιατρομανωλάκη, Αθήνα 1978.

Κ Κερένυϊ, *Η μυθολογία των Ελλήνων*, μετ. Δ. Σταθόπουλος, Γ έκδοση, Αθήνα 1966.

Δ. Λαζαρίδης, *Ο αθλητισμός στην αρχαία Ελλάδα*, στο συλλογικό έργο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. Β, σσ. 472-507, Εκδοτική Αθηνών, 1971.

Α. Μιρώ, *Η καθημερινή ζωή στην εποχή του Ομήρου*, μετ. Κ Παναγιώτου, Αθήνα 1995.

Ν. Παπαχατζής, Εισαγωγή, κριτικό υπόμνημα, μετάφραση και σημειώσεις στο *Πανσανίου, Ελλάδος περιήγησις, Κορινθιακά και Λακωνικά* (βιβλ. 2 και 3), *Μεσσηνιακά και Ηλιακά* (βιβλ. 4, 5 και 6), εκδοτική Αθηνών, 1979.

Πολ. Φωρ, *Η καθημερινή ζωή στη Μυκηναϊκή εποχή*, μετ. Έλ. Αγγέλου, Αθήνα 1991.

Μ. Α. Χρόνης, *Ολυμπιακοί Αγώνες, 28 αιώνες Ιστορία, Αθλητισμός, Πολιτισμός*, Αθήνα 2000.

ΤΟ ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Του ΜΑΡΙΟΥ ΜΠΡΑΜΟΥ, Καθηγητή Φυσικής Αγωγής
και του ΣΩΤΗΡΗ ΦΟΥΡΝΑΡΟΥ, Δρ. Φιλοσοφίας

Η έννοια της αξίας εμπεριέχει το διδιάστατο χαρακτηριστικό γνώρισμα της εποχικότητας και της υπερ-εποχικότητας ή της συγχρονικότητας και της διαχρονικότητας. Αυτό σημαίνει ότι σε κάθε ιστορική περίοδο ξεχωρίζουν αξίες που την εκφράζουν έως το πέρας της αλλά και αξίες που ξεπερνούν τα ιστορικά δεσμά και παραμένουν ζωντανές στους αιώνες. Τα ιδεώδη στα Ολύμπια είναι γνωστό ότι ξεπέρασαν το χρονικό περιορισμό της προ-κλασικής και της κλασικής περιόδου (από την καταγραφή των αγώνων το 776 π.Χ. έως τον 5ο-4ο αι.). Με τι ισοδυναμεί, όμως, η απαγγίστρωση των ιδανικών από το παρελθόν και η ένταξή τους στο σύγχρονο κόσμο μας; Αν η απάντηση δίδεται με τα συναισθήματα της εθνικής υπερηφάνειας και το επιχείρημα της οικονομικής εκμετάλλευσης των Ολυμπίων, τότε τα ιδεώδη δεν υπάρχουν πια και αποτελούν βιτρίνα ένδοξης παρελθοντολογίας. Αν, αντιθέτως, υπάρχουν ή αν αποτελούν για το σύγχρονο άνθρωπο το ύστατο καταφύγιο, προκειμένου ο αθλητής να γίνει πολίτης και ο πολίτης αθλητής στο ίδιο ευγενές αγώνισμα της αρετής, τότε τα ιδεώδη μετατρέπονται σε αιώνιες και εκ νέου σύγχρονες αξίες. Η εφαρμογή τους δεν είναι λύση βιτρίνας αλλά λύση ουσίας και, επομένως, η συγκεκριμένη αξιολογία λαμβάνει τη μορφή της παιδείας με την έννοια της απόκτησης της γνώσης των αξιών αυτών από τις ανθρώπινες γενεές και αποκλειστικό σκοπό την ηθική πράξη. Το αξιολογικό περιεχόμενο της Ολυμπιακής Παιδείας δεν είναι amalgama θεωρητικών φληναφημάτων, ούτε ιδιοκτησία της αριστοκρατίας του πνεύματος, των σοφολογιωτών. Είναι δικαίωμα και κτήμα του οικουμενι-

κού Ανθρώπου υπερ-εθνικά, χωρίς αυτό εμπεριέχει να αποκόπτει τις απαραίτητες πολιτισμικές ρίζες της τοπικής κοινότητας, που γέννησε τον Ολυμπισμό. Σε επίρρωση, σύμφωνα με τη φιλοσοφική επιχειρηματολογία, το όλον θέλει τη στήριξη των μερών, για να παραμείνει όλον. Αλλιώς καταρρέει.

Τα Ολύμπια μετασηματίζονται σε λίκνο παιδείας, δηλαδή σε προπύργιο πολιτισμού, από τη στιγμή που η γνώση γίνεται πράξη και ο πυρήνας των ιδεών του παρελθόντος οδοδείκτης εφαρμογής του αθλητικού πνεύματος στα αγωνίσματα του σταδίου καθώς και του σύγχρονου πολιτικού στίβου. Δεν έχει καμιά αξία ο αθλητής που σπάει τα παγκόσμια ρεκόρ, από τη μια μεριά, και από την άλλη, με τον τρόπο ζωής του συμβάλλει στη διαιώνιση της σημερινής παγκόσμιας αδικίας. Ο αθλητής μηχανήμα συμμετέχει στις Ολυμπιάδες αλλά όχι στα Ολύμπια. Αυτοαναϊρείται και ή δεν το ξέρει ή προσποιείται πως δεν το γνωρίζει. Η Ολυμπιακή Παιδεία ισοδυναμεί με τη μεθερμηνεία των αρετών και του όλου περιβάλλοντος της αρχαιότητας στην τρίτη μ.Χ. χιλιετία. Είμαστε Ολύμπιοι στο «εδώ» και στο «τώρα» υιοθετώντας στάση ζωής απέναντι στο «εδώ» και στο «τώρα». Δε μιλάμε ούτε για τα λάθη του χτες ούτε για τις μεγαλεπήβολες προσδοκίες στο μέλλον. Οι καταδίδες και η μεμφμοιρία όσον αφορά στον υλιστικό μονισμό, την κερδοφρένεια, την απαξίωση της υποστάσεως του Ανθρώπου, τον φαύλο κύκλο του αίματος μεταξύ των λαών και των πολιτισμών, που αποτελούν το «σήμερα», δεν οδηγούν πουθενά. Αυτά τα γνωρίζουμε καλά. Το θέμα είναι από κει και πέρα τι γίνε-

ται. Η απάντηση που έχει ήδη δοθεί από όλους τους «-ισμούς» κατέληξε σε αδιέξοδα. Στις μέρες μας γινόμαστε μάρτυρες της παγκόσμιας αναταραχής με κυρίαρχο τον φονταμενταλισμό, όταν ο Δυτικός καπιταλισμός συγκρούεται με τον ισλαμισμό με ασίγηστο φανατισμό στις παγκόσμιες εστίες της πολεμικής παράνοιας. Κατά το πρόσφατο παρελθόν σοσιαλισμός και καπιταλισμός, χριστιανισμός και ισλαμισμός τέθηκαν αντιμέτωποι δημιουργώντας αδιέξοδα. Η ανθρώπινη ζωή δεν είναι για ξεπούλημα. Μόνος ένας «-ισμός» έμεινε αλώβητος στο πέραςμα των σαρκωδών πολιτικών και θρησκευτικών παρεκτροπών, ο Ολυμπισμός. Όμως, η αποστασιοποίησή του από την προαναφερθείσα παράκρουση μεταφράστηκε ως τυπολατρική επιστροφή στο «αρχαίο πνεύμα αθάνατον» ή απονενομημένη νεκράνάσταση ενός μακρινού εύμορφου παρελθόντος. Δεν έγινε παιδεία και πολιτισμός. Αν είχε γίνει, δεν θα παρουσιάζονταν τα φαινόμενα της παγκόσμιας διάβρωσης που ζούμε. Το ζητούμενο είναι να γίνει παιδεία. Η παιδεία είναι για όλους, δεν είναι για τους λίγους. Είναι με άλλα λόγια πράξη και πράξεις ζωής στις οποίες συμφωνούν τουλάχιστον οι περισσότεροι για το καλό της ανθρωπότητας εν γένει. Δε θεωρείται παιδεία η γνώση των λίγων για τους λίγους, έστω και αν έχει πρακτική διάσταση. Ο Ολυμπισμός εμπεριέχει τη δημοκρατική διακίνηση των ιδεών και τη δημοκρατική εφαρμογή. Είναι επιλογή ζωής από τους πολλούς για τους πολλούς επιδιώκοντας να εμπνεύσει όσο το δυνατόν περισσότερους. Η τεχνοκρατική μονομανία και η καθήλωση στα οικονομικά συμφέροντα συνιστούν, αντιστοίχως, ψυχοπαθολογικά και απάνθρωπα φαινόμε-

μενα. Στην ψυχοπαθολογία της ολυμπιακής προγονολαγνείας ο σημερινός αθλητής γίνεται εξάρτημα κυνηγημένο από τα χρονόμετρα, τους πηχεις, τις μεζούρες, τα νήματα τερματισμού και ενός ανελέητου ανταγωνισμού. Στο χρηματοκεντρισμό της ολυμπιακής εμπορευματοποίησης ο αθλητής γίνεται άβουλο ον, κυνηγός της μεταστροφής του σε αναλώσιμο προϊόν της αγοράς και κυνηγημένος από την πραγματικότητα της εξαγοράς του ανθρώπου ως Ανθρώπου. Η Ολυμπιακή Παιδεία έχει ως σκοπό τον αγωνιζόμενο πολίτη σε οποιοδήποτε στάδιο διεκδικήσεων και αν καλείται να αγωνιστεί, είτε διαθέτει κουλούρα είτε αίθουρες διαπραγματεύσεων ειρηνικής επίλυσης διαφορών. Δεν είναι ηλεκτρονικός υπολογιστής αναπαραγωγής και εκμετάλλευσης πληροφοριών προς χρήση σοφών επιδειξιμανών η Ολυμπιακή Παιδεία. Ο Κοραΐς είχε ξεκαθαρίσει στις αρχές του 1900 τη διαφοροποίηση του πεπαιδευμένου από το σοφό. «*Ναι εις την σοφήν Ευρώπην*», έγραφε, «*αλλ' όχι ακόμη αρκετά παιδευμένην*»¹. Ο ανθρωποφόρος και δημιουργικός Ολυμπισμός δεν έχει ανάγκη από σοφούς τεχνοκράτες προπονητές και αθλητές, απομονωμένους στα εργαστήρια καταρτίσεων επιδόσεων. Η απόσταση ανάμεσα στον ανθρωποφόρο εμπλουτισμό, που προέρχεται από τη μεταλλαμπάδευση του Ολυμπιακού πνεύματος στις ανάγκες των καιρών μας, και στον προσοδοφόρο επαγγελματισμό των σύγχρονων Ολυμπιάδων δια φωτίζει ακόμη περισσότερο το χάσμα των εννοιών της «διακίνησης πληροφοριών» και της «παιδείας». Στην Ολυμπιακή Παιδεία αρμόζει η διαπίστωση ότι αληθινά σοφός είναι εκείνος που γνωρίζει χρήσιμα πράγματα, όχι εκείνος που ξέρει πολλά και άχρηστα². Τα Ολύμπια είναι η παιδεία των χρήσιμων ανδρών και γυναικών, των χρησιμων αθλητών και αθλητριών, προπονητών και προπονητριών, αποστολών, πολιτών και – το αποκορύφωμα όλων– ανθρώπων, καλλιεργημένων στο σώμα, το μυαλό και το συναίσθημα. Το αγωνιστικό πνεύμα των συμμετεχόντων ταυτίζεται με το δρόμο του Ανθρώπου. Η Ολυμπιακή Παι-

δεία είναι ολιστική, σύγχρονη, δυναμική, ρεαλιστική αλλά αμετακίνητη από τον απαράμιλλο ανθρωποκεντρικό πυρήνα του *εν αγωνίζεσθαι*, του συναγωνισμού, της προαγωγής του σώματος και της ψυχής, της πολιτικής εκχειρίας, η οποία αίρει την αναξιοπρέπεια *ο άνθρωπος να είναι άνθρωπου λύκος* («*homo homini lupus*») ή να προετοιμάζει πόλεμο, αν θέλει ειρήνη («*si vis pacem, para bellum*»), ενώ υπενθυμίζει τη φυσική τελειότητα καθώς και το αξιοπρεπές δικαίωμα κάθε ανθρώπινου ον να ζει και να πεθαίνει κατά τα μέτρα και τα σταθμά της φύσης. Η Ολυμπιακή Παιδεία γίνεται, επομένως, πράξη ζωής και θανάτου.

Ηθέση, κατά την οποία ο Ολυμπισμός αποτελεί το ύστατο καταφύγιο συνεννόησης, επικoinωνίας των λαών και. επίλυσης των προβλημάτων της τρίτης χιλιετίας, ο τελευταίος φέρελπις «-ισμός», αρκεί, για να αντιληφθεί κανείς τον αξιολογικό πυρήνα του. Είναι, όμως, εκ των ων ουκ άνευ να προσεγγίσουμε την έννοια της αξίας, προκειμένου να συνειδητοποιήσουμε την εννοιολογική τοπογραφία της Ολυμπιακής αξιολογίας και τη σχέση της προς το σημερινό σύστημα αξιών.

Κατ' αρχήν η αξία είναι τίμημα, σύνολο τιμής, το αναλογούν ή το πρόπον που αναφέρεται από το προϊόν του εμπορίου έως και την απόδοση τιμής στον άνθρωπο για το έργο του ή την προσφορά του. Σχετίζεται δηλαδή με την ανθρώπινη πράξη. Κατ' επέκταση, διακριβώνονται ατομικές, συμπεριφοριστικές, οι οποίες αφορούν στη συμπεριφορά, υποκειμενικές, σχετικές, αντικειμενικές, απόλυτες, κοινωνικές και ηθικές αξίες. Στο επίπεδο της επιστήμης παρατηρούνται οι επιστημονικές, στην οικονομία οι οικονομικές, στην πολιτική οι πολιτικές, στον πολιτισμό οι πολιτισμικές και πολιτιστικές –με την έννοια της εκπολιτισμένης αντιμετώπισης των προκλήσεων των καιρών– στην παιδεία οι παιδευτικές ή εκπαιδευτικές ή παιδαγωγικές, στις θρησκείες οι θρησκευτικές, για την οντότητα του Ανθρώπου οι ανθρωπιστικές ή ουμανιστικές, η υπεραξία της

ειρήνης και η αυταξία της ζωής³. Όλες οι προαναφερθείσες συνθέτουν ένα ευρύτατο θεωρητικό πλαίσιο, πλούσιο σε περιεχόμενο, απόσταγμα κυρίως της διαχρονικής επιβίωσής τους μέσα στους αιώνες αλλά και της σύγχρονης αλληλεπίδρασής τους με το εκάστοτε περιβάλλον. Το πρακτικό απείκασμα της αξίας ονομάζεται **αρετή** και αποτελεί το επόμενο στάδιο μετασχηματισμού του θεωρητικού πλαισίου σε ενέργειες ζωτικής σημασίας. **Αξία** και **αρετή** συναποτελούν την ενότητα της ζωής αποκλείοντας τον καταστροφικό δυϊσμό η θεωρία να αυτο-αναλώνεται άπρακτη και η πράξη να. είναι αναποτελεσματική λόγω της μη υπαγωγής της σε ικανά θεωρητικά σχήματα. Δεδομένης δε της εμπλοκής της αρετής, εκ των πραγμάτων εισδύουμε στο χώρο της Ηθικής. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι η αποφυγή του καταστροφικού δυϊσμού σώζει την ανθρωπότητα τόσο από την ανήθικη θεωρία όσο και από την αθεώρητη ηθική. Επομένως, η αξία αποτελεί το θεωρητικό πρόπλασμα και η αρετή το πρακτικό επιστέγασμα με τη μορφή της ενότητας δύο αλληλεξαρτώμενων παραγόντων.

Το ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: *Πώς συσχετίζεται το δημιουργικό και ρεαλιστικό κίνημα του Ολυμπισμού ή αλλιώς η Ολυμπιακή Παιδεία της τρίτης χιλιετίας με το ως ανωτέρω σύστημα των αξιών; Ποιες ενστερνίζονται και ποιες απορρίπτει;*

Η απάντηση στο πρώτο ερώτημα δίδεται με το κριτήριο της ομοιοσυστασίας, κατά το οποίο ο Εμπεδοκλής μάς παρέδωσε ότι τη γη την έχουμε δει (κατανοήσει) σύμφωνα με όσα είναι γη, το νερό με όσα είναι νερό και τον αιθέρα με ό, τι είναι αιθέρας⁴, καθώς και με το κριτήριο της ανεύρεσης του κοινού τόπου. Την Ολυμπιακή Παιδεία και την Αξία τα είδαμε σύμφωνα με την Ηθική. Ο κοινός τους τόπος είναι ακριβώς αυτός. Άρα, συσχετίζονται ηθικά.

Η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα δίδεται με το κριτήριο της προτεραιότητας στην αντιμετώπιση των σύγχρονων προβλημάτων. Η τραγική

πραγματικότητα των πολέμων, η ισχύς κάποιου υποτιθέμενου Ολυμπιακού πνεύματος για είκοσι μέρες κάθε τέσσερα χρόνια, η τυπική παρουσία του θεατή στο ωραίο θέαμα μιας Ολυμπιάδας και όχι η ενεργός συμμετοχή του στο «ωραίο, το μεγάλο και το αληθινό» των Ολυμπιακών εορτών, η απολυτοποίηση της νίκης με τη συνεπακόλουθη χρήση απαγορευμένων ουσιών, οι θανατηφόροι ανταγωνισμοί, η απομόνωση του αθλητή στα γήπεδα και τα εργαστήρια, η παραμόρφωση όλων των παρευρισκόμενων στα στάδια σε χαρωπούς αγωνιζόμενους, ευτυχισμένους χειροκροτητές και αδιάφορους παρατηρητές της παγκόσμιας αδικίας, συνιστούν το φάσμα του προβλήματος. Το αναλογούν και το πρέπει για την Ολυμπιακή Παιδεία εδράζεται κυρίως στις πολιτικές, ανθρωπιστικές και στις ηθικές αξίες. Στις πρώτες ξεχωρίζουν οι δημοκρατικές με κυρίαρχες την **ελευθερία**, τη **δικαιοσύνη** και την **ισότητα**. Στις ανθρωπιστικές ξεχωρίζει η **αυτογνωσία της ύπαρξης**, η **συνειδητοποίηση της ολότητας σώμα-νους-συναίσθημα** και η **αυτόφωτη προσωπικότητα**. Στις ηθικές κυριαρχεί η **αυτονομία της πράξης**, ο **αποκλεισμός της χειραγώγησης**, η **ανεκτικότητα στη διαφορετικότητα**, ο **σεβασμός στους λαούς και τους πολιτισμούς**, η **υπηρεσία σε ιδανικά**, η **πολυσχιδής συμβολή στα προβλήματα της τοπικής, εθνικής και διεθνούς κοινωνίας**, η **συμμετοχή και η αποδοχή ή η απόρριψη των σχεδίων ή σχεδιασμών για την αθλητική και την πολιτική κοινότητα**, όπως εμφανίζονται στο σύγχρονο εγχώριο και **πλανητικό πλέον προσκήνιο**. **Επικρατεί η θέση της ηθικής ακεραιότητας**, καθώς **δομείται ποιοτικά μέσα στις Κοινωνίες των ανθρώπων από την αλληλεπίδραση με την υφιστάμενη πραγματικότητα**. **Δεν ισχύει η προσέγγιση από το «έξω» προς το «μέσα» με τη μορφή κάποιας οντότητας που επιβάλλεται να την ακολουθήσουμε, αλλά από το «γύρω» μας προς το «μέσα» μας και από εκεί προς το «έξω» με τη μορφή της συνειδητοποιημένης δράσης μας**. **Πρόκειται για το τρίπτυχο «ρεαλισμός-αποκρυπτογράφηση-ανθρώπινη**

πράξη». Η Ολυμπιακή αξιολογία **φέρει τη θρησκευτικότητα της ανθρωπίνης υπόστασης αλλά δεν εμπλέκεται με τους θρησκευτικούς παροξυσμούς ή φονταμενταλισμούς**. **Ενστερνίζεται το επιστημονικό πνεύμα της αδιάκοπης τεχνολογικής προόδου και της διαρκούς αύξησης της γνώσεως για τη βελτίωση των αθλητικών συνθηκών προετοιμασίας και των επιδόσεων, αλλά δεν το αναγάγει σε αυτοσκοπό ούτε και υπονομεύει τον άνθρωπο σε μηχανικό εξάρτημα αναπαραγωγής ρεκόρ, ώστε να δικαιολογεί έστω και την παράνομη χρήση ουσιών που εξυπηρετούν αυτόν το σκοπό**. **Χρησιμοποιεί την επιστημονική γνώση με ευλάβεια απέναντι στην ατομική, κοινωνική και πολιτική ζωή των ανθρώπων**. **Αποδέχεται την οικονομία προάγοντας αποκλειστικά και μόνο την οπτική της στήριξης και όχι της εμπορευματοποίησης της ανθρωπίνης ύπαρξης και των Ολυμπίων**.

Επομένως, στο αξιολογικό περιεχόμενο της Ολυμπιακής Παιδείας αναδεικνύεται ο δημοκρατικός αθλητής-πολίτης ή πολίτης-αθλητής που ενσαρκώνει και επιλέγει να δράσει μέσα και έξω από τους αγωνιστικούς χώρους ως ελεύθερος, δίκαιος και ίσος. Ελεύθερος σημαίνει ότι υπηρετεί ολόψυχα τη μόνη γνήσια ελευθερία των κανονισμών και των νόμων καθώς και το δικαίωμα του αυτεξουσίου αλλά και της αυτοκυριαρχίας των λαών χωρίς ξένους δεσπότες που δήθεν έρχονται ως απελευθερωτές από τους εσωτερικούς δυνάστες και τα εσωτερικά δεινά του κάθε λαού. Είναι αντίθετος και πόλεμος, δηλαδή, εκείνου που και ο Πολύβιος στηλίτευσε με τον όρο «*μεθάρμοσις δεσποτών*»⁵. Επιπροσθέτως, υπερασπίζεται τη μόνημ η εκχειρία, όχι την παροδική κατά τη διάρκεια των αγώνων. Δίκαιος σημαίνει ότι αναγνωρίζει, αγωνίζεται και ζει σύμφωνα με την αντικειμενική ύπαρξη του δικαίου και όχι με τη σχετικότητα της συγκυριακής προσαρμογής του αναλόγως των προσώπων, κατά την οποία τα δίκαια αιτήματα βαπτίζονται άδικα και τα άδικα δίκαια. Ίσος σημαίνει ότι αναγνωρίζει, αγωνίζεται

και ζει σύμφωνα με την αρχή της μη διακρίσεως, ότι δηλαδή έχει ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με κάθε συναθλητή, συμπολίτη και συνάνθρωπο. Δέχεται και υπηρετεί μόνο την αξιοκρατική ανισότητα, το επονομασθέν από το φιλόσοφο Αυτοκράτορα Μάρκο Αντωνίνο Αυρήλιο «*κατ' αξίαν*»⁶ ίσος, γεγονός που υποδεικνύει τη διά βίου καλλιέργεια σώματος και ψυχής, τη διά βίου παιδεία, όχι με τη μορφή της υπερφιάλης ανωτερότητας του ενός έναντι του άλλου αλλά της ατέρμονης ανάπτυξης των ικανοτήτων και της προαγωγής των ανθρωπίνων σωματικών, νοητικών και συναισθηματικών δυνάμεων. Το θέμα είναι ο αθλητής-πολίτης να κόψει πρώτος το νήμα εν πλήρει συνειδήσει του ποιος είναι και του τι κάνει. Επιπλέον, δεν αποδέχεται την κοινωνική και την παγκόσμια αδικία. Με βάση τις ανθρωπιστικές αξίες γίνεται ο «Ολύμπιος» Σωκράτης –κατά το δημιουργήμα, όχι κατά λεπτομερή αντιστοιχία, του πλατωνικού Σωκράτη– που σημαίνει ότι αυτοαναγνωρίζεται και αυτο-προοδιορίζεται ως αθλητής και ως άνθρωπος μέσα στη συνεχόμενη μεταβολή του κόσμου. Συνειδητοποιεί τη φθορά και το πεπερασμένο της εγκόσμιας παρουσίας του και, ως εκ τούτων, ενδιαφέρεται και φροντίζει για τους αθλητικούς αγώνες και τον αγώνα της ζωής, για να βελτιώσει πρώτιστα το παρόν και να παραδώσει κάτι καλύτερο για το μέλλον. Είναι ηθικά ακέραιος σημαίνει ότι φέρεται με συνέπεια γι' αυτά που έμαθε και ότι επιλέγει την ανεκτικότητα στην εποχή μας ως την πρώτη αρχή, τη μόνη ικανή να διασφαλίσει την εκχειρία των Ολυμπιακών Αγώνων για πάντα. Η δε ανεκτικότητα τον οδηγεί στη μετριοπαθή αντιμετώπιση της καθ' όλα σεβαστής ατομικής θρησκευτικότητας, με οποιοδήποτε τρόπο και αν εκφράζεται αυτή. Με βάση την οικονομία αποστρέφεται την παρουσία οποιαδήποτε οικονομικών συμφερόντων, που ενδέχεται να κατευθύνουν τα Ολύμπια, τους λαούς και τους πολιτισμούς. Αποδέχεται μόνο τη βιωσιμότητα των τριών προαναφερθέντων παραγόντων με την έννοια της ακριβοδίκαιης διάθεσης και όχι της διασπάθισης του χρήματος.

Υπερομάχεται δηλαδή της ισομοιρασίας.

Το αξιολογικό περιεχόμενο της Ολυμπιακής Παιδείας δεν είναι υπόθεση ορισμένων ημερών. Δεν έχει ημερομηνία λήξης ούτε τελετές έναρξης. Είναι στάση ζωής, «*αίρεσις βίου*». Δε ζητά κανείς από τον αθλητή να γίνει πολιτικός πρωταγωνιστής κατά τη διάρκεια των αγωνιστικών του υποχρεώσεων. Του ζητά, όμως, η αθλητική του δραστηριότητα να εντάσσεται στο ολοκληρωμένο πλαίσιο μιας ηθικής προσωπικότητας που διδάσκει, παραδειγματίζει και εμπνέει, καθώς αγωνίζεται για το καλύτερο μέσα στα αθλητικά στάδια αλλά και έξω από αυτά. Και σε αυτή την περίπτωση αποκλείεται ο δυϊσμός. Μιλάμε για έναν αθλητή, έναν πολίτη, έναν άνθρωπο.

Για την ανάδειξη των πολύτιμων Ολυμπιακών αξιών αρωγό συνιστούν οι ποιητικές και οι φιλοσοφικές μαρτυρίες, που μέσα από τα βάθη των αιώνων απενθυμίζουν το μονόδρομο της αποκατάστασης της αλήθειας, δηλαδή το μονόδρομο της μη λήθης, του να μην ξεχνάμε.

Ο Πίνδαρος, ο ποιητής των Ολυμπιακών αγώνων, εγκωμιάζει τον αθλητή Θήρωνα, γιατί με τις αρετές του άγγιξε την πραγματική νίκη. Το βραβείο που πήρε ήταν αποτέλεσμα της καλής τύχης των Θεών σε συνδυασμό με το δίκαιο έπαινο των ανθρώπων. Οι αρετές του δε συγκρίνονται με οποιαδήποτε ποσότητα χρυσού. Γι' αυτό και ο Θήρων έγινε αθάνατος, στεφανωμένος με την υστεροφημία.⁷

Ο Πλάτων στην Πολιτεία προχωρεί στην αναλογία του αθλητή και του πολίτη βασιζόμενος στην έννοια της δυνάμεως. Στην ιδανική του πόλη ο αθλητής με τη δύναμη της ψυχής που ενδυναμώνει και κινητοποιεί αυτήν του σώματος, μπορεί να φτάσει στον ύψιστο σκοπό να γίνει τέλειος πολίτης και να επιτύχει την ευδαιμονία. Οι αρετές του στον αγωνιστικό και πολιτικό στίβο της τελείωσης είναι πέντε: 1) η **αιδώς**, με την έννοια του σεβασμού προς την ουσία του ανθρώπου, 2) η **ανδρεία**, με τις έννοιες της γενναιότητας, του θάρρους, της έλλο-

γης ικανότητας του λογικού τμήματος κατά τον τριμερή διαχωρισμό της πλατωνικής ψυχής (λογιστικών, θυμοειδές, επιθυμητικών) και της σοφίας, 3) η **σωφροσύνη**, με τις έννοιες του αυτοελεγχου, και της αρμονικής ανάπτυξης της σωματικής και ψυχικής πλευράς, 4) η **δικαιοσύνη**, με τις έννοιες της απονομής του δικαίου αλλά και ως αρμονική συλλειτουργία του λογιστικού, θυμοειδούς και επιθυμητικού τμήματος της ψυχής και 5) η **φρόνηση**, με την έννοια της πρακτικής σοφίας⁸.

Ο Αριστοτέλης στα Ηθικά Νικομάχεια μας παρέδωσε την αντιστοιχία του αθλητή και του πολίτη, ο οποίος αγωνίζεται για καλούς και αγαθούς στόχους, για το ωραίο, το ευγενές και το κορυφαίο⁹ σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής του.

Η Ολυμπιακή Παιδεία ως αξία είναι το τελευταίο εναπομείναν ζωηφόρο και ανθρωποφόρο κύτταρο ενάντια στους θανατηφόρους ανταγωνισμούς και την παραποίηση της έννοιας του αγώνα στα αθλητικά και τα πολιτικά στάδια. Μόνο που, για να γίνει πραγματικότητα ο οικουμενικός και ασύνορος Ολυμπισμός, δε φτάνουν οι λογικές αναλύσεις. Χρειάζεται να δώσουμε την καρδιά μας, να ενωθούμε αληθινά μαζί του και όχι να προβάλλουμε με κομπορημοσύνη το ένδοξο αλλά, δυστυχώς, πεθασμένο παρελθόν μας. Χρειάζεται δηλαδή η «**στηθική παιδεία**», όπως την ονόμασε ο Κοραΐς¹⁰.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Α. ΚΟΡΑΗΣ, *Συνέκδημος Ιερατικός*, εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (ΜΙΕΤ), Αθήνα 1995, τόμ. Δ', σ. 408.

2. Ό.π., *Στοχασμοί Αυτοσχέδιοι περί της ελληνικής παιδείας και γλώσσας* (1805), εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1986, τόμ. Α', σ.155: «ο χρησίμη' ειδώς, ουχ ο πόλλ' ειδώς, σοφός».

3. Πβ. Γ. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ, *Αξιολογία και Παιδεία*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 35-117.

4. Για το απόσπασμα του Εμπεδοκλή βλ. DIELS H. - KRANZ W., *Die Fragmente der Vorsokratiker*, Zürich/Berlin 1964, τόμο Ι, Εμπεδο-

κλής, Β, fr. 109 : «*Γαίη μὲν γάρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ, αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον*».

5. ΠΟΛΥ., *Ιστορία*, 18. 45/

6. ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ΑΥΡΗΛΙΟΣ, *Τά εις ἑαυτὸν (βιβλία ιβ)*, α', 16: «*ἀπαρატρέπτως τοῦ κατ' ἄξιαν ἀπονεμετικὸν ἐκάστα*». Πρόκειται για την κατ' αναλογία ισότητα, στην οποία κάθε πολίτης παίρνει από την πολιτεία αυτό που του αναλογεί σύμφωνα με την προσφορά του και συναισθάνεται τον συμπολίτη αδελφό, καθώς υπηρετούν το κοινό συμφέρον και όχι το ίδιο.

7. ΠΙΝΔΑΡ., *Ολυμπιονίκος*, I, 1-14, II, 53-56, III, 42-45 και VI, 9-11.

8. Βλ. ΠΛΑΤ., *Πολιτεία*, 477 b-e, 430 b, 539 d8-10, Λάχης, 192 κ.εξ., 196 d-197 b. Για την ανάλυση των πέντε αρετών σε σχέση με τον αθλητή βλ. S. FOURNAROS, «Olympic Paideia: Building Social and Political Bonds through Olympic Symbolism», *Skepsis*, XV/i (2004), pp. 134-137. Πβ. B. FREYDBERG, «Agon in the Platonic Dialogues», *Iphitos*, 2, 2 (2002), pp. 71-80.

9. ΑΡΙΣΤ., *Ηθικά Νικομάχεια*, 1099 a 3-7: «*ὡσπερ δ' Ὀλυμπίασιν οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ ἰσχυρότατοι στεφανοῦνται ἀλλ' οἱ ἀγωνιζόμενοι (τούτων γάρ τινες νικῶσιν), οὕτω καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν κἀγαθῶν οἱ πράττοντες ὀρθῶς ἐπήβολοι γίνονται*».

10. Α. ΚΟΡΑΗΣ, *Περί των ελληνικών συμφερόντων Διάλογος* (Φίλαρχος-Φύξαρχος 1824), εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1990, τόμο Γ, σσ. 163-164.

«Άρχεται Αγών»

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ (Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΑΙ Η ΟΛΥΜΠΙΑ)

Του ΒΑΣΙΛΗ ΑΣΗΜΟΜΥΤΗ

Φιλολόγου, Ιστορικού, δρ. Βυζαντινής Ιστορίας της Τέχνης

Εν αρχή ήν ο Όλυμπος, το ιερό βουνό της αρχαίας Ελλάδος. Εκεί νίκησε ο Ζευς τους Τιτάνες και πήρε την εξουσία. Στην ψηλότερη κορυφή του είχε το ανάκτορό του ο πατέρας των θεών. Στις γύρω κορυφές είχαν τις κατοικίες τους οι υπόλοιποι θεοί.

Ο χώρος συνδέθηκε και με τον Ορφέα, μυθικό αιδό, που η μορφή του είναι φορτισμένη με συμβολικά στοιχεία και με γνωρίσματα ήρωα, θεού και ημίθεου. Μουσικός και ποιητής, ιδρυτής μυστηριακών τελετών και ιερέας. Ο περίφημος αυτός μαγικός μουσικός δίδαξε εκεί τα μυστήριά του, αλλά βρήκε και το θάνατο, είτε από την λύπη του για τον χαμό της Ευρυδίκης, είτε από τις Μαινάδες που τον κατασπάραξαν. Ο Όλυμπος ήταν επίσης αφιερωμένος και στις Ολυμπιάδες ή Πιερίδες Μούσες.

Η ονομασία «Όλυμπος» εμφανίζεται για πρώτη φορά στα «Ορφικά» κείμενα και τα έπη. Μνεία, όμως, του ιερού βουνού κάνουν όλοι σχεδόν οι αρχαίοι συγγραφείς.

Η μυθική αίγλη του Ολύμπου ως κατοικίας των θεών στην αρχαιότητα, φυσικό ήταν ν' αφήσει ανεξίτηλα ίχνη στη μνήμη των νεότερων γενεών και να εξακολουθεί να θεωρείται τόπος θαυμαστός. Χαρακτηριστική είναι η επόμενη παράδοση που μας διέσωσε ο μεγάλος λαογράφος Νικ. Πολίτης (Παραδόσεις Α') «Ψηλά στην κορυφή του Ολύμπου είναι ένα παλάτι με κολόνες μαρμαρένιες, που ένας βοσκός μόνο το είδε μια φορά, κι άλλος κανείς ποτέ δεν θα το ιδεί. Είναι κι ένα πλατύ αλώνι, που τον παλιό καιρό επάλευαν και παράτρεχαν, να ιδούν ποιός θα νικήσει». Μια άλλη διήγηση μας λέει: «Ο Ουρανός άλλοτε άγγιξε τη γη στην κορυφή του Ολύμπου. Από τον καιρό, όμως που πονηρευτήκανε οι άνθρωποι, πήγε ο Θεός ψηλότερα».

Οι απαρχές της λατρείας στην Ολυμπία είναι ελάχιστα γνωστές. Οι παλαιότερες ενδείξεις της ανθρώπινης παρουσίας στην περιοχή, όπου αργότερα χτίστηκε το ιερόν του Διός, ανάγονται στα μέσα της 3ης χιλιετίας π.Χ. Τότε, φαίνεται, στους νότιους πρόποδες του Κρονίου είχε ιδρυθεί οικισμός από τον οποίον οι ανασκαφές έφεραν στο φως οικίες και τάφους.

Εκεί, λοιπόν, στους πρόποδες του υψηλότερου λόφου της περιοχής, που αφιερώθηκε στον Κρόνο, και ονομάστηκε Κρόνιος, κτίστηκε το ιερόν του Ολυμπίου

Διός.

Σε απόσταση είκοσι περίπου χιλιομέτρων από τη θάλασσα, στην κοιλάδα του Αλφειού και στη δεξιά όχθη του ποταμού, λίγο πριν τα νερά του σμίξουν με τα νερά του Κλαδέου, το ιερό της Ολυμπίας, του φωτεινού λόφου του Κρόνου, απλώνει διακριτικά τα ερείπιά του στη μικρή προσχωσιγενή πεδιάδα, που έχει σχηματισθεί από χιλιετίες. Σ' αυτόν τον φωτεινό τόπο τελούσαν οι σπουδαιότεροι αγώνες του αρχαίου κόσμου.

«Δεν μπορεί παρά η εξαισία αυτή περιοχή να είναι ιερή και ν' ανήκει στον κορυφαίο των θεών, στον πατέρα μου τον Δία». Αυτά είπε ο Ηρακλής, και καθιέρωσε τους αγώνες στην Ολυμπία, που κατά τον ρήτορα Λυσία «είναι ο κάλλιστος της Ελλάδος τόπος»»

Ετσι δημιουργήθηκε, από τον ενδοξότερο ημίθεο, ο θεσμός που οροθέτησε την αρχή της Ιστορίας της ανθρωπότητας. Καθόρισε ύστερα ο Ηρακλής σε ποιο σημείο της ιεράς Άλτεως θα λατρεύονται οι θεοί και πού θα διαγωνίζονται για τα πρωτεία –αιέν άριστεύειν– οι γενεές των ανθρώπων που διαδέχονται η μία την άλλη, όπως αλλάζουν τα φύλλα των δένδρων κάθε χρόνο, κατά τον Όμηρο.

Πιο έξω από τον Αλφειό, όρισε να διαμένουν οι διαγωνιζόμενοι και οι προσκυνητές. Για το λόφο στο βάθος, είπε ο Ηρακλής, να παραμείνει αφιερωμένος στον πατέρα των θεών Κρόνο. Είναι ο παλαιότερος ιερός θεματοφύλακας στον ενδοξότερο τόπο, όπου άρχισαν οι ιστορικές καταγραφές με την σημείωση της νίκης ενός Ολυμπιονίκη, του Κόροιβου, που νίκησε σε δρόμο ταχύτητας το 776 π.Χ.

Εκεί κοντά, επίσης, ιδρύθηκε οικισμός, ο οποίος εγκαταλείφθηκε γύρω στο 2000 π.Χ. Πιθανόν, ακόμη, στα 1000 π.Χ., να ιδρύθηκε ο αρχαιότερος βωμός της Ολυμπίας, όπως φανερώνουν τα ευρήματα, ιδίως κύλικες, που χρησιμοποιούνταν στη λατρεία.

Τον 9ον π.Χ. αιώνα η Ολυμπία ήταν ήδη ένας ιερός τόπος, που προσείλκυε πολλούς προσκυνητές, που έφθαναν ήδη με πολλά αφιερώματα, προερχόμενοι από διάφορα μέρη της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδος.

Τον 8ον αιώνα ο αριθμός των προσκυνητών αυξήθηκε και, κατά συνέπεια, κι ο αριθμός των αφιερωμάτων.

Η ακτινοβολία της Ολυμπίας έφθανε μέχρι τη Μεσοποταμία προς Ανατολάς, μέχρι την Κάτω Ιταλία και την Ετρουρία προς Δυσμάς. Αίγλη έδωσε στους αγώνες κι ο βασιλιάς της Ήλιδας Αέθλιος. Το όνομά του προέρχεται από τη λέξη **άθλος**, απ' όπου παράγεται και η λέξη **αθλητής**.

Η Ολυμπία δεν ήταν πόλη, όπως οι άλλες, αλλά ένα ιερό ίδρυμα. Κάτι σαν τα σημερινά μοναστήρια. Ως ιερός χώρος καθιερώθηκε επίσημα το 884 π.Χ. με συνθήκη μεταξύ των βασιλέων Ίφετου της Ήλιδας, Κλεομένη της Πίσας και του Λυκούργου της Σπάρτης. Ο ιστορικός Πανσανίας σημειώνει ότι το σχετικό σύμφωνο το διάβασε χαραγμένο σε χάλκινο δίσκο φυλασσόμενο στο Ηραίο της Ολυμπίας.

Με βάση την αρχαία παράδοση (χρονικό του Ιππία από την Ήλιδα) σύμφωνα με την παραπάνω συνθήκη, το έτος αυτό αποτέλεσε σημαντική τομή στην Ιστορία της Ολυμπίας. Τότε, όπως λέει το χρονικό, ο Σπαρτιάτης Λυκούργος, ο νομοθέτης, πρέπει να πραγματοποίησε συμφωνία με τον βασιλιά της Ήλιδας Ίφετο για την τέλεση θρησκευτικών εορτών στην Ολυμπία.

Η συμφωνία αυτή περιλάμβανε τον σημαντικόν όρον, ότι κατά τη διάρκεια της εορτής, καθώς και κατά τις προηγούμενες και επόμενες ημέρες, θα έπρεπε να επικρατεί εκεχειρία σ' ολόκληρη την Ελλάδα, για να υπάρχει εγγύηση ασφαλούς διακίνησης για όλους όσοι συμμετείχαν στις εορτές.

Στην Ολυμπία συγκεντρώνονταν Έλληνες και ξένοι πνευματικοί άνθρωποι, ποιητές, συγγραφείς, ιστορικοί, φιλόσοφοι, πολιτικοί και καλλιτέχνες. Εκεί στο Ιερόν Άλσος, ο Ηρόδοτος προτοδιάβασε μερικά κεφάλαια της Ιστορίας του για τις νίκες στη Σαλαμίνα και στο Μαραθώνα.

Το 380 π.χ. ο Ισοκράτης, με πανηγυρικό του λόγο, συμβούλευσε τους Έλληνες να ομονοήσουν και ενωμένοι να πολεμήσουν τους Πέρσες.

Ο Αναξαγόρας έβγαλε λόγο πολιτικοφιλοσοφικού περιεχομένου κι ο σοφιστής Γοργίας στον Ολυμπιακό του λόγο κάλεσε τους συγκεντρωμένους Έλληνες ν' αντιμετωπίζουν ενωμένοι τους βαρβάρους.

Φυσικά εκεί ήταν ο Πίνδαρος και ο Σιμωνίδης, που σύνταξαν ύμνους στους νικητές. Εκεί ήταν κι ο νεαρός Θουκυδίδης, όταν ο Ηρόδοτος διάβασε μέρος του έργου του, το οποίο αυτός συνέχισε.

Κι ο πομπώδης Αλκιβιάδης έφθασε το 416 με τέσσερα έφιππα άρματα στην Ολυμπία, όπου νίκησε τρεις φορές στις ιπποδρομίες. Για να επιδείξει και τον πλούτο του, παρέθεσε σε 3.000 άτομα επινίκιο γεύμα με πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα.

Πολλοί με μεγάλη φήμη πέρασαν από την Ολυμπία, όπως ο Κύλων, που έβαλε σαν σκοπό να γίνει τύραννος στην Αθήνα. Έτσι την ημέρα του εορτασμού της επε-

τείου της νίκης του στην Ολυμπία κατέλαβε την Ακρόπολη. Η προσπάθειά του, όμως, απέτυχε και οι λίγοι οπαδοί του σκοτώθηκαν. Εσφάγησαν και στους βωμούς ακόμα. Αυτό ήταν το Κυλώνειον άγος. Ο Ολυμπιονίκης, που θέλησε να γίνει τύραννος της Αθήνας, διέφυγε στα Μέγαρα, όπου χάθηκαν τα ίχνη του. Τα όσα θαυμαστά συνέβαιναν στους Ολυμπιακούς Αγώνες, ο Μένανδρος σε μια κωμωδία του συνόψισε: «Πλήθος, αγορά, ακροβάται, διασκεδάσεις, κλέπται».

Και μια ενδιαφέρουσα πληροφορία: Ο Πανσανίας σημειώνει πως όταν, κατά τον 2ο μ.Χ. αιώνα, επισκέφθηκε την Ολυμπία, βρήκε στα βάρθρα των αγαλμάτων του Δία διάφορες επιγραφές. Μερικές από αυτές έγραφαν: «Οι αθλητές πρέπει να φοβούνται και να μην παρανομούν». «Οι Έλληνες δεν πρέπει να δωροδοκούν για να επιτύχουν ολυμπιακή νίκη». «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι αγώνες ικανότητας. Όχι πλούτου».

Στους Ολυμπιακούς του 384 π.Χ. οι συγκεντρωμένοι στην Ολυμπία όρμησαν εναντίον του πολυτελέστατου αθλητικού χωριού του τυράννου των Συρακουσών Διονυσίου του Α' (του πρεσβυτέρου). Καταξέσχισαν τις χρυσές μεταξωτές σκηνές της «θεωρίας» του και υποχρέωσαν τους εκπροσώπους της «ασεβεστάτης τυραννίας» να απομακρυνθούν από τον ιερό χώρο.

Οι τελευταίοι Ολυμπιακοί Αγώνες της αρχαιότητας έγιναν το 393 μ.Χ. Τον επόμενο χρόνο καταργήθηκαν με διάταγμα του Θεοδοσίου του Μεγάλου (394 μ.Χ.). Σταμάτησαν για λόγους θρησκευτικού φανατισμού.

Το 395 μ.Χ. εισέβαλαν και στην Ολυμπία, όπως και στα άλλα ιερά της αρχαίας θρησκείας των θεών του Ολύμπου τα σιγή των Γόθων του Αλάριχου, τα οποία ληλάτησαν και κατέστρεψαν, ότι είχε απομείνει στους χώρους λατρείας.

Την έρημη πλέον επί εκατονταετίας περιοχή της Ολυμπίας άρχισε να καταχώνει η λάσπη, που άφηναν κάθε χρόνο οι πλημμύρες των ποταμών Αλφειού και Κλαδέου, πάνω στην οποία έπεφταν οι κολόνες και οι στέγες των ναών, καθώς και τα αγάλματα και τα μνημεία και λοιπά κτίρια, που ξεκουνούσαν από τις βάσεις τους και τα έριχναν κάτω στη γη οι σεισμοί.

Ιδιαίτερα καταστρεπτικοί ήταν οι σεισμοί του 522 και του 561 μ.Χ. Στον δεύτερο έπεσε, κατά τους υπολογισμούς, και ο ανδριάντας του Ερμή του Πραξιτέλη.

«ΑΓΩΝΕΣ» ΚΑΙ «ΑΘΛΗΣΗ»

Του ΣΤΑΜΑΤΗ ΠΟΡΤΕΛΑΝΟΥ

δρ. Θεολογίας - Συνεργάτη του Παιδαγ. Ινστιτούτου

Η κορύφωση της οικουμενικής οργανωμένης άθλησης κάθε τέσσαρα χρόνια με τους Ολυμπιακούς αγώνες, συνιστά παγκόσμιο σημαντικό γεγονός καθολικής συμμετοχής και συνεορτασμού. Μ' αυτό ανακαλείται στη μνήμη του ανθρώπου η ιστορία και το νόημα της σωματικής και πνευματικής γυμνασίας του. Ο Ολυμπισμός αποτελεί επίτευγμα διαπολιτισμικότητας αφού βιωμένες αξίες της ανθρώπινης ύπαρξης, δηλαδή το «εν αγωνίζεσθαι», το «νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγίει», εμποδώνονται σ' έναν κοινό στίβο πολυεθνικό, πολυγλωσσικό, πολυθρησκευτικό. Είναι άριστος ο συμβολισμός η μεταλαμπάδευση της φλόγας, προϊόν μιας φωτοδόχου πηγής, σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Το ερώτημα που σήμερα, όμως, τίθεται είναι: με τον τρόπο και τα μέσα που χρησιμοποιεί ο σύγχρονος αθλητής, η σκυτάλη της πανάρχαιας αυτής γιορτής μέσα από το χρόνο μεταφέρει ακέραιο το μήνυμα των αγώνων; Οι αθλητικοί αγώνες που η κορύφωσή τους βρίσκεται στο γεγονός των Ολυμπιακών αγώνων μάς παραπέμπουν στην ανεύρεση της πηγής και των αιτίων θεσμοθέτησης και διεθνοποίησής τους; Το είδος της οντολογίας και ανθρωπολογίας που είχε υιοθετηθεί στην κλασική αρχαιότητα προσδιόριζε και το είδος της άσκησης που ήταν η σωματική και η ψυχική γυμνασία. Η φροντίδα για σωματική υγεία και ευεξία με την άθληση ήταν εξίσου σημαντική για την πνευματική υγεία με τον αγώνα για την απόκτηση των αρετών. Ο Πλάτωνας θεωρούσε τη σωματική αγωγή ισότιμη προς την πνευματική. Οι Έλληνες των κλασικών βασανίζονταν από κάποια αντινομία. Γνώριζαν ότι το σώμα είναι έδρα φιλήδονων επιθυμιών και είχαν πλήρη συνείδηση ότι η φύση του αντιτάσσεται στο πνεύμα. Γι' αυτό

αγωνίζονταν με την πειθαρχία και το νόμο να αποκαταστήσουν την αρμονία μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ανθρώπου.

Ο θρησκευτικός χαρακτήρας των Ολυμπιακών αγώνων ήταν στοιχείο που έδινε ποιότητα και ήθος στο αγωνιστικό μέρος και στη σχέση του αθλητή με τους αγώνες και με τους εμπλεκόμενους σ' αυτούς. Η εκτροπή των Ολυμπιακών αγώνων από τα ιδεώδη που τους καθιέρωσαν οφείλεται στα μηδενιστικά πρότυπα της νεωτερικής και μετανεωτερικής εποχής και της κρατούσας παγκοσμιοποιημένης νοοτροπίας. Ο ρόλος της άσκησης αλλοιώθηκε αφού και η ερμηνεία της ζωής δίνεται με αυθαιρεσία και μετανεωτερική θεώρηση των πραγμάτων.

Με τη νέα στοχοθεσία του σύγχρονου ανθρώπου επήλθε σχίσμα της σωματικής από την πνευματική γυμνασία, και με τη χρησιμοποίηση «συμπληρωματικών ουσιών», ο συναγωνισμός μετατρέπεται σε ανταγωνισμό. Η προετοιμασία εστιάζεται στους υπερτροφικούς μυς των αθλητών προκειμένου να λάβουν το ολυμπιακό μετάλλιο και τα κερδοφόρα επινίκια και τα άλλα προδιαγεγραμμένα υλιστικά παρελκόμενα. Η διαστροφή συνέπεια της κενοδοξίας και της παγανιστικής αντίληψης είναι τέτοια, που οι ίδιοι αθλητές επιζητούν και λαμβάνουν τα αναβολικά, ενώ γνωρίζουν τις καταστροφικές συνέπειες που έχουν για την υγεία τους. Η ορκωμοσία για το ήθος και την ισονομία αποδομούνται εφόσον το ολυμπιακό πνεύμα απέμεινε μόνο και δέσμο του συμβολισμού. Αποτέλεσμα η ματαιόδοξη πλευρά των αγώνων με την εμπορευματοποίησή τους, τη χρήση επιβλαβών ουσιών και την απομάκρυνση από τα πρωτογενή αίτια διοργάνωσής τους. Για τον χριστιανικό α-

γώνα η απονομή του βραβείου προϋποθέτει και τη νομιμότητα «ουδείς στεφανούται εάν μη νομίμως αθλήσει».

Η διάσπαση της ανθρώπινης ύπαρξης και η διχαστική γι' αυτήν γυμνασία με τη μονομερή άσκηση του σώματος ή της ψυχής υπονομεύουν την ολοκλήρωση του ανθρώπινου προσώπου. Οι αρχαίοι φιλόσοφοι στην άθληση περιελάμβαναν παράλληλα με την σωματική αγωγή και την άσκηση στην αρετή. Οι προϋποθέσεις της άσκησης είναι αντίστοιχες του περιεχόμενου που έχουν δοθεί σ' αυτή. Η σωματική γυμνασία χωρίζει την πνευματική καθιστά τον άνθρωπο ατροφικό εσωτερικά. Οι Πατέρες της Εκκλησίας θεωρούν ότι ο αγώνας της ανθρώπινης ύπαρξης είναι καθολικός και συνεχής. Η σωματική γυμνασία και οι καρποί της είναι πρόσκαιροι χωρίς να συνοδεύεται από την πνευματική άσκηση. Μια τέτοια μονοθελητική και μονοφυστική αντίληψη για την ανθρώπινη ύπαρξη είναι πρόξενος της μεταολυμπιακής μελαγχολίας.

Η ασκητική παράδοση της Εκκλησίας αναφέρεται κυρίως σε τρεις πνευματικές καταστάσεις: Στην κάθαρση από τα πάθη της ψυχής και του σώματος, στον φωτισμό του νου του ανθρώπου από την Χάρι του Αγίου Πνεύματος, και στην θέωση της ψυχής και του σώματος του ανθρώπου. Αν ο σύγχρονος άνθρωπος εμπνεόταν από την παράδοσή του και δεν βρισκόταν σε λήθαργο, θα γνώριζε την ουσία του Ολυμπισμού. Ακόμη θα διέκρινε ότι η η πατερική νηπτική παράδοση και άσκηση, που δεν είναι στοιχείο αισθητικό, αλλά το υπαρκτικό υφάδι της ζωής του λαού μας, που δημιουργήσε τους Μακρυγιάννηδες και τους Παπαδιαμάντηδες, είναι θέμα που μπορεί να φωτίσει το πραγματικό νόημα της άσκησης και του σημερινού πολιτισμού.

Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΑΞΙΑ ΕΤΟΥΣ ΕΠΙΝΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΠΙΝΔΑΡΟΥ

Του ΣΠΥΡΟΥ Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ

τ. Καθηγητή Φιλοσοφίας Γυμναστικής Ακαδημίας Αθηνών

Ο αθλητισμός αναμφισβήτητα θεωρήθηκε από τους Αρχαίους Έλληνες ως αξία ικανή να μορφοποιήσει τον άνθρωπο και να τον αναδείξει ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα γι' αυτό και προβλήθηκε διαχρονικά μέσα από τα κείμενα του ελληνικού λόγου. Όλο το πλάτος της Αρχαίας κυρίως Ελληνικής Γραμματείας είναι διαποτισμένο από την αξία «αθλητισμός» και από τα άλλα εκείνα στοιχεία που προκύπτουν άμεσα ή έμμεσα από αυτόν. Συναρτάτα στα αρχαιοελληνικά κείμενα υπάρχουν περιγραφές αθλητικών αγώνων, εορτών, αγωνιστών - αθλητών, βραβείων και εκφράζονται ευστοχότατες παρατηρήσεις γύρω από την άθληση και τον αθλητή. Είναι ήδη γνωστές οι αναφορές που υπάρχουν π.χ. στα Ομηρικά ποιήματα σχετικά με τους αθλητικούς αγώνες επωνύμων και μη, Ελλήνων και Τρώων.¹

Τεράστιο εξάλλου είναι το υλικό των ωδών, ύμνων, αφιερώσεων, επιγραμμάτων που συντέθηκαν κατά καιρούς για να εξάρουν τη διαχρονική αξία του αθλητισμού, και που σημαντικότερο μέρος τους διασώθηκε. Από όλη αυτή την πλούσια αθλητική καταγραφή υπερέχει εκείνη που οφείλεται στους δύο πιο αξιόλογους εκπροσώπους αυτής της αρχαίας αθλητικής φιλολογίας, τον Πίνδαρο² και τον Φιλόστρατο³.

Ο πρώτος εκπροσωπεί το λυρικό στοιχείο στην αθλητική φιλολογία και ο δεύτερος το στοχαστικό -φιλοσοφικό, που μ' αυτό επιχειρεί βαθειές τομές και αναλύσεις στα αθλητικά θέματα σύμφωνα με τα δεδομένα της εποχής του.

Ο Πίνδαρος θεωρείται ο κορυφαίος δημιουργός της χορικής λυρικής ποίησης⁴ επειδή εκάλει-λιέργησε όλα τα είδη της: Ύμνους, παιάνες και θρήνους. Ιδιαίτερη πηγή έμπνευσης γι' αυτόν υπήρξε το αθλητικό ιδεώδες που αυτός κυρίως το ύμνησε και το παρουσίασε ως διαχρονική αξία με τους αξιολογότετους ύμνους και τις ωδές του. Παρά το γεγονός ότι και σε άλλους λυρικούς ποιητές συναντούμε σχετικά Επινίκια Άσματα (Σιμωνίδης ο Κείος και Βακχυλίδης), εν τούτοις ο Πίνδαρος αναδεικνύεται ο μοναδικός υμνητής του αθλητικού μεγαλείου.

Την πανελλήνια αλλά και την παγκόσμια φήμη του ο Πίνδαρος χρωστά κυρίως στους περιφημους Επινίκους του, χορικά άσματα αφιερωμένα σε νικητές πανελληνίων αθλητικών αγώνων, όπως ήταν οι Ολυμπιακοί αγώνες στην Ολυμπία, τα Πύθια στους Δελφούς, τα Νέμεα στην Κορινθιακή Νεμέα και τα Ίσθμια στον Ισθμό της Κορίνθου.

Το έργο του Πινδάρου κωδικοποιήθηκε κατά τους Ελληνιστικούς χρόνους από τους Αλεξανδρινούς φιλόλογους και κυρίως από τον μεγάλο φιλόλογο - γραμματικό, τον Αριστοφάνη τον Βυζάντιο, σε 17 βιβλία. Απ' αυτά τα τέσσερα τελευταία (14ο, 15ο, 16ο, 17ο) περιλαμβάνουν τους Επινίκους. Ο Αριστοφάνης προσέφερε μεγάλη υπηρεσία στην κωδικοποίηση του πινδαρικού έργου, όπως σώθηκε τελικά στην Vita Ambrosiana, που αποτελεί την καλύτερη επισκόπηση των όσων είχε περιλάβει ο Αριστοφάνης και οι άλλοι Αλεξανδρινοί.⁶

Στους Επινίκους ο Πίνδαρος εμπνέεται είτε από προσωπική ανάγκη έκφρασης θαυμασμού προς κάποιον συγκεκριμένο αθλητή - νικητή, είτε ύστερα από πρόταση Άρχοντα πόλης, που επιθυμούσε να υμνηθεί νικητής συμπολίτης του κατά την εορταστική τιμητική εκδήλωση γι' αυτόν. Τα επινίκια τραγούδια του Πινδάρου παρουσίαζε χορός ανδρών με τη συνοδεία αυλού ή λύρας κατά τη διάρκεια του εορτασμού της νίκης στην πατρίδα του αθλητή. Οι Επινικοί αυτοί αν και αναφέρονται σε νίκες πολλών και διάφορων αθλητών και εξυμνούν συγκεκριμένο πρόσωπο, παραμένουν ωστόσο ενωμένοι σε μια μεγαλόπρεπη ενότητα και αποτελούν ένα σύνολο με αδιάσπαστη συνοχή. Εκείνο όμως που κά-

νει αυτούς τους *Επίνικους* μοναδικούς, είναι το εσωτερικό τους στοιχείο και το διαχρονικό μήνυμά τους. Όπως παρατηρεί ο Γερμανός σχολιαστής των πινδαρικών ύμνων Herman Frankel «το επινίκειο ανεβάζει το σημαντικό γεγονός της νίκης ως στον κόσμο των αξιών, που απ' αυτόν ξεκινώντας, δημιουργεί ο ποιητής»⁵.

Έτσι οι *Επίνικοι* του Πινδάρου παίρνουν έκφραση και αξία διαχρονική, παύουν ν' αποτελούν έμπνευση μιας κάποιας συγκεκριμένης νίκης, γίνονται οι ίδιοι φορείς αξιών και πανανθρώπινων μηνυμάτων. Μέσα απ' αυτούς υψώνεται η έννοια της *Άθλησης* ως αξίας ικανής να μετασηματίσει τον καθημερινό άνθρωπο σε προσωπικότητα. Απ' αυτή την άποψη οι *Επίνικοι* του Πινδάρου είναι μοναδικοί.

Οι *Επίνικοι* διαιρούνται σε 4 κατηγορίες:

α) **Ολυμπιονίκοι**, αυτοί που αναφέρονται σε νικητές αγώνων στην Ολυμπία.

β) **Πυθιονίκοι**, όσοι αναφέρονται σε νικητές στα Πύθια, αγώνες που ετελούντο στους Δελφούς.

γ) **Ισθμιονίκοι**, αυτοί που υμνούν νικητές στους αγώνες των Ισθμίων, στην Κορινθο.

δ) **Νεμεόνικοι**, όσοι εξυμνούν νικητές στα Νέμεα (Αρχαία Νεμέα Κορινθίας).

Ολυμπιονίκοι: Διασώζονται 14, οι εξής:

Ο 1ος, 2ος και 3ος είναι αφιερωμένοι στους Τυράντους των Συρακουσών **Ιέρωνα** και **Θήρωνα** που νίκησαν σε ιπποδρομίες και αρματοδρομίες.

Ο 4ος και 5ος συνετέθησαν για τον **Ψαύμη** από την Καμαρίνα της Σικελίας που νίκησε σε αρματοδρομία.

Ο 6ος αφιερώθηκε στον **Αγησία** το Σικελό, φίλο του Ιέρωνα.

Ο 7ος εξυμνεί τον πολυνίκη **Διαγόρα** τον Ρόδιο, που η νίκη του γράφτηκε με χρυσά γράμματα στο ναό της Λυδίας Αθηνάς, στη Λίνδο της Ρόδου.

Ο 8ος αφιερώθηκε στον **Αλκιμέδοντα** τον Αιγινήτη που νίκησε στην πάλη.

Ο 9ος εξυμνεί τον **Εφάρμοστο** τον Οπούντιο Λοκρό, για τη νίκη του στην πάλη.

Ο 10ος και 11ος είναι αφιερωμένοι στον **Αγησίδαμο** τον Επιζεφύριο Λοκρό, που νίκησε σε πυγμαχία παιδιών.

Ο 12ος γράφτηκε για τον **Εργοτέλη** τον Ιμεραίο, Σικελό που νίκησε σε δόλιχο δρόμο.

Ο 13ος αναφέρεται στη νίκη του **Ξενοφόντα** του Κορίνθιου, νικητή στο δρόμο και στο πένταθλο.

Ο 14ος είναι ένας υπέροχος ύμνος στη νίκη του **Ασώπιχου** του Ορχομένου (Βοιωτία), παιδιού που νίκησε στο δρόμο.

Πυθιονίκοι: Διασώθηκαν 12, οι εξής:

Ο 1ος, 2ος και 3ος είναι λαμπρότατοι *Επίνικοι*, αφιερωμένοι στον **Ιέρωνα** τον Αιτναίο.

Ο 4ος και 5ος γράφτηκαν για τη νίκη του **Αρκεσίλου**, βασιλιά της Κυρήνης που νίκησε σε αρματοδρομία.

Ο 6ος αφιερώθηκε στον **Ξενοκράτη** τον Σικελό, αδελφό του Θήρωνα.

Ο 7ος εξυμνεί τον **Μεγακλή** τον Αθηναίο για τη νίκη του σε αρματοδρομία.

Ο 8ος εμπνεύστηκε από τις νίκες Αιγινήτων αθλητών και ιδιαίτερα του **Αριστομένη**, που νίκησε στην πάλη και το παγκράτιο. Στον επίνικο αυτό με θαυμάσιους λυρικούς τόνους θίγεται το πρόβλημα της διπλής ανθρώπινης φύσης (ψυχής και σώματος) και εκφράζεται ένας λεπτός φιλοσοφικός στοχασμός.

Ο 9ος εξυμνεί την νίκη του **Τελεσικράτη** από την Κυρήνη σε οπλιτοδρομία.

Ο 10ος συνετέθη για τη νίκη του νεαρού Θεσσαλού **Ιπποκλή**, στο δίαυλο παιδιών.

Ο 11ος αφιερώθηκε στον **Θρασύλο**, τον Θηβαίο που νίκησε σε οπλιτόδρομο.

Ο 12ος είναι εμπνευσμένος από μουσικό αγώνα στον οποίο νίκησε ο αυλητής **Μίδας** ο Ακρραγαντίνος, Σικελός.

Ισθμιονίκοι: Απ' αυτούς γνωρίζουμε 8, τους εξής:

Ο 1ος αφιερώθηκε στον **Ηρόδοτο** τον Θηβαίο που νίκησε σε αρματοδρομία.

Ο 2ος όμοια αφιερώθηκε στον **Θρασύβουλο** τον Σικελό, γιο του Ξενοκράτη, που κι αυτός νίκησε σε αρματοδρομία.

Ο 3ος και 4ος γράφτηκαν για τον **Μελισαίο** τον Θηβαίο για τη νίκη του με άρμα.

Ο 5ος αναφέρεται στον **Φυλακίδα** τον Αιγινήτη, γιο του Λάμπωνα, που νίκησε στο παγκράτιο.

Ο 6ος υμνεί άλλους γιούς του Λάμπωνα του Αιγινήτη, για τη νίκη και αυτών στο παγκράτιο.

Ο 7ος αφιερώθηκε στον **Θρεψιάδη**, τον Θηβαίο επίσης νικητή στο παγκράτιο.

Ο 8ος υμνεί τον Αιγινήτη **Κλέανδρο** που νίκησε κι αυτός στο παγκράτιο.

Νεμεόνικοι: Διασώθηκαν 11, οι εξής:

Ο 1ος γράφτηκε για τον γυναικάδελφο του ποιητή, τον **Χρόμο**, που νίκησε σε αρματοδρομία.

Ο 2ος υμνεί τον παγκρατιαστή **Τιμόδημο**, τον Αχαρνέα.

Ο 3ος αφιερώθηκε στον **Αριστοκλείδη** τον Αιγινήτη, που νίκησε στο παγκράτιο.

Ο 4ος περιγράφει εξυμνητικά τη νίκη στην πάλη του νεαρού παιδιού **Τιμάσαρχου** του Αιγινήτη.

Ο 5ος αναφέρεται στη νίκη στο παγκράτιο του **Πυθέα** του Αιγινήτη.

Ο 6ος γράφτηκε για τον **Αλκιμίδα** τον Αιγινήτη, παιδί που νίκησε στην πάλη.

Ο 7ος είναι αφιερωμένος στον **Σωγένη**, Αιγινήτη κι αυτόν, που νίκησε στο πένταθλο παιδιών.

Ο 8ος γράφτηκε για τον **Δείνη** τον Αιγινήτη, που νίκησε στο στάδιο.

Ο 9ος είναι δεύτερος νεμεόνικος στον **Χρόμιο**, αδελφό της γυναίκας του ποιητή, που νίκησε στη Σικυώνα, σε αρματοδρομία.

Ο 10ος αφιερώθηκε στον **Θέαιο** που νίκησε στα Ηραία του Άργους, στην πάλη.

Ο 11ος εξυμνεί τον **Αρισταγόρα** τον Τενέδιο, πρώτη των Αγώνων.

Όλοι οι *Επίνικοι* του Πινδάρου έχουν γενικά τρεις κύριες πηγές έμπνευσης, κι εκφράζουν τρεις κύκλους ιδεών:

α) αυτό καθεαυτό το γεγονός της νίκης και το πρόσωπο του αθλητή - νικητή.

β) μυθικές διηγήσεις από την πανελλήνια παράδοση που συνδέονται με το θέμα της νίκης, τον τόπο των αγώνων και ό,τι συνδέεται με αυτούς.

γ) το προσωπικό βάθος των συναισθημάτων του ποιητή για τους νέους αθλητές και την καταξίωσή τους ως νικητών στους αγώνες.

Η νίκη εξυμνείται στα λυρικά αυτά ποιήματα του Πινδάρου με μεγαλειώδεις εκφράσεις, γιατί η αθλητική νίκη κατά την αντίληψη του ποιητή, βρίσκεται «*εις πᾶν ἔργμα καλόν*» και για τούτο παρέχει στον αθλητή «*ὑψιστον κέρδος*».

Στους *Επίνικους* εξάλλου ο Πίνδαρος δεν παραμένει μονάχα στο γεγονός της νίκης, αλλά βρίσκει την ευκαιρία να παρουσιάσει κι άλλες αρετές του υμνουμένου αθλητή. Συνδυάζει το σωματικό κάλλος και την δυναμικότητα της άθλησης με τα χαρίσματα της ψυχής που αντικατοπτρίζονται στο αρμονικά γυμνασμένο σώμα. Στους ὕμνους αυτούς επιπλέον ο ποιητής αφήνει να εκφραστεί ὅλος ο θαυμασμός αυτών που παρακολουθούν τους αγώνες· ιδιαίτερα εντυπωσιάζεται από την σιγνή της απονομής των βραβείων.

Εξάλλου σχεδόν κάθε επινίκιο, όπως παρατηρεί ο Lesky «*εμφανίζει στη δομή του ορισμένα συστατικά*». Υπάρχουν πληροφορίες για τον σκοπό που γράφτηκε η κάθε ωδή, πληροφορίες για τον ίδιο τον νικητή, για την οικογένεια και την καταγωγή του, για τις αθλητικές του επιτυχίες σ' άλλες αθλητικές γιορτές.

Τα διάφορα *Επινίκια* του Πινδάρου συχνά δημιουργούν την εντύπωση ότι παρουσιάζουν μια ανάμειξη διαφόρων ετερόκλητων στοιχείων και συχνά συνδέονται μεταξύ τους με χαλαρούς δεσμούς. Παρόλα αυτά όμως, ὅποιος είναι σε θέση να νιώθει την μεγάλη ποίηση, δεν μπορεί παρά να παραδεχτεί ότι ὅλα αυτά τα στοιχεία είναι ενωμένα σε μια μεγαλόπρεπη κι αδιάλυτη ενότητα.⁷

Ὡς τελική επισήμανση απ' αυτήν την παράθεση της Πινδαρικής εξύμνησης των αθλητικών αγώνων, προβάλλεται το βάθος της αίσθησης των αξιών.

Παραθέτουμε δείγμα της υψηλής τέχνης του Πινδάρου, τον **5ο Νεμεόνικο**, που εγράφη για τον έφηβο Πυθέα από την Αίγινα, που νίκησε το 485 π.Χ. στο παγκράτιο. Η μετάφραση είναι του Παναγή Λεκατσά.

5ος Νεμεόνικος

*Γλύπτης δεν είμαι για να φτιάχνω αγάλματα,
που στέκονται στην ίδια πάντα θέση ασάλευτα.
Τραγούδι εσύ γλυκό, σ' ὅποιο καράβι ανέβα
και σ' ὅποια βάρκα, κι απ' την Αίγινα
φέρε παντού το μήνυμα για τον Πυθέα
του Λάμπωνα το γιό, τον αντρειωμένο,
στα Νέμεα πως πήρε το στεφάνι
νικώντας στο παγκράτιο, πριν ακόμα
το πρώτο χνουδι δείξει –σαν το κλήμα
που πρωτανθίζει– σ' απαλά του μάγουλα.*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. βλ. Ομήρου Οδύσσεια: Ραψ. Θ, 100-104 «*νῦν δ' ἐξέλθωμεν καὶ ἀέθλων πειρηθῶμεν... ὅσον περιγιγνόμεθ' ἄλλων / πύξ τε παλαιμοσύνην τε καὶ ἄλμασιν ἠδὲ πόδεσσιν...*» - Ραψ. Φ 1-3 «*τόξον μνηστήρεσσι θέμεν πολίον τε σίδηρον ἐν μεγάροις Ὀδυσῆος ἀέθλια καὶ φόνου ἀρχήν*».

2. Ο Πίνδαρος γεννήθηκε το 522 ή κατ' άλλους το 518 π.Χ. στην κώμη της Βοιωτίας **Κυνός Κεφαλές** (κοντά στο σημερινό χωριό Άσκη), λίγο έξω από τη Θήβα, την εποχή που γιορτάζονταν τα «Πύθια» στους Δελφούς. Σπούδασε στην Αθήνα, έζησε όμως κυρίως στη Θήβα. Αυτοεξορίστηκε στην Αίγινα, που λόγω των δωρικών και αιολικών της στοιχείων αλλά και επειδή ήταν πολιτικά αντίθετη στην Αθήνα, συγγένευε με την Θήβα και ήταν στενά δεμένη μ' αυτήν. Την Αίγινα ο Πίνδαρος αγάπησε ως δεύτερη πατρίδα του και αφιέρωσε πολλούς Επινίκους του σε Αιγινήτες αθλητές. Ταξίδεψε ένα διάστημα από το 476 ως το 474 π.Χ. στην Σικελία και έζησε αρκετό καιρό στις αυλές των τυράννων Ιέρωνα και Θήρωνα. Πέθανε γύρω στα 446 π.Χ. στη Θήβα.

3. Για τον Φιλόστρατο, ακολουθεί ιδιαίτερο άρθρο (ιδέ σελ. 22).

4. Η λυρική ποίηση είναι το ιδιαίτερο εκείνο είδος της ποίησης που παρουσιάστηκε στα μέσα περίπου του 7ου π.Χ. αι. και γνώρισε τη μεγαλύτερη ακμή στον 6ο π.χ. αι. Κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμά της είναι η έκφραση προσωπικών συναισθημάτων, ψυχικών καταστάσεων και συγκινήσεων, που αποτελούν προϋόντα ελεύθερης σκέψης και δημοκρατικού τρόπου ζωής. Η λυρική ποίηση διακρίνεται σε δύο βασικά επιμέρους είδη: Την **Μονωδιακή** ποίηση που εκφράζεται ως **ελεγειακή**, **ιαμβική** και **μελική** και την **Χορική** ή **Χορωδιακή** που εκφράζεται με τους **παιάνες**, τους **ὕμνους** και τους **θρήνους**.

5. πρβλ. Albin Lesky: *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, σ. 286.

6. ὁ.π., σ. 292.

7. ὁ.π., σ. 295.

Ο ρόλος της Φιλοσοφίας στην πολιτική ζωή και τους αθλητικούς αγώνες της αρχαιότητας

Του ΧΡΙΣΤΟΥ Ν. ΠΟΛΑΤΩΦ, δρ. Φιλοσοφίας
Καθηγητή Σχολής Αναβούτων

Ηπραγματικότητα του κόσμου που μας περιβάλλει δεν ανταποκρίνεται στη νοηματική τάξη που εμείς χρειαζόμαστε για να την προσεγγίσουμε. Οι έννοιες και ο λόγος έχουν μόνο χρηστικό χαρακτήρα, ενώ η πραγματικότητα παραμένει απρόσιτη στη γνωστική μας πιστοποίηση. Ο διαλογιζόμενος άνθρωπος κατά βάθος δε συμπεραίνει, ή καλύτερα, δεν μπορεί να συμπεράνει. Εικάζει και η αλληλουχία των εικασιών δεν είναι σε θέση να προδικάσει κάποιο αποτέλεσμα. Είναι μια διαδικασία που η χρησιμότητά της για τη γνώση του κόσμου έγκειται περισσότερο σ' αυτά τα οποία στην πορεία της εξέλιξής της διαφεύδει, καθάιροντας την ανθρώπινη εμπειρία από τα σφάλματά της και λιγότερο σ' αυτά που προαναγγέλλει και αποσκοπεί στο τέρμα της, αφού το τέρμα τούτο δεν μπορεί να το προδιαγράψει.

Ωστόσο, ο άνθρωπος της Αρχαίας Ελλάδας δεν απογοητεύθηκε από τη θνητή του αδυναμία, αλλά προσπάθησε να βρει τρόπους, προκειμένου να ξεπεράσει τις μεταφυσικές του ελλείψεις μέσα από καθημερινές βιωματικές καταστάσεις της πολιτικής και κοινωνικής ζωής, όπως ήταν η αγορά, το θέατρο και οι πανελλήνιοι αθλητικοί αγώνες.

Όπως είναι γνωστό, η φιλοσοφία γεννιέται στην Αρχαία Ελλάδα παραλλήλως με την πολιτική σκέψη ως αμφισβήτηση του καθιερωμένου κοινωνικού φανταστικού, του θρησκευτικού δηλαδή και πολιτικού μύθου αντιστοίχως. Εμφανίζεται επίσης με τη μορφή ερωτημάτων που ήταν συνδεδεμένα με την κοινωνική καθιέρωση του κόσμου και της κοινωνίας, καθώς και την αναγνώριση της δόξας και την εφαρμογή του νόμου, αγράφου και γραπτού, με στόχο την αναζήτηση ενός εσωτερικού ορίου που να συνυφαίνεται με την ανθρώπινη υπόσταση, η οποία στηρίζεται στη λογική και

αναπνέει με το συναίσθημα, αυτό που ονομάζουμε ανθρωπισμό. Η αμφίδρομη αυτή στάση του ανθρώπου μεταξύ του «είναι» [λογική] και του «φαίνεσθαι» [συναίσθημα, υποκειμενικότητα] αποτελεί για τον Αρχαίο Έλληνα αναγκαία στάση ισορροπίας που καλύπτει τις ψυχοπνευματικές και βιολογικές ανάγκες του. Δεν είναι τυχαίο το εύρημα του Ευριπίδη στην «*Ελένη*» του να αμφισβητήσει τη γενικώς αποδεκτή άποψη της ομηρικής παράδοσης και να υιοθετήσει εκείνη του Σησιχόρου για ένα είδωλο της Ελένης, διαφορετικό της πραγματικής, που δεν πάτησε ποτέ το πόδι της στην Τροία, με αποτέλεσμα ο δεκαετής πόλεμος να γίνει για «*ένα αδειανό πουκάμισο...*», όπως γράφει ο Σεφέρης.

Επιπλέον, η φιλοσοφία στην Αρχαία Ελλάδα εκφράζεται μέσα από το δράμα και την πολιτική ζωή, ώστε το δημοκρατικό πολίτευμα της Αθήνας να αποτελεί προέκταση της ελεύθερης σκέψης, η οποία, έχοντας ως αφετηρία την Ιωνία, ολοκληρώνεται στην κλασική Ελλάδα. Στις ελληνικές πόλεις-κράτη όλα είναι, κατά μία έννοια, «πολιτικά», απορρέουν δηλαδή ή περιστρέφονται γύρω από την πόλη και τα προβλήματα του πολίτη. Έτσι οι τραγωδίες και οι κωμωδίες αντανακλούν κατά τρόπο ρεαλιστικό από τη μια μεριά τα τεκταινόμενα της πολιτικής ζωής και από την άλλη τη φιλοσοφική σκέψη του τραγωδοποιού, προσέχοντας ο ίδιος που φίλοσοφεί «*επί σκηνής*» να κινείται πάντα στα καθιερωμένα πλαίσια, ώστε να μη θίγει πάγιες θρησκευτικές αντιλήψεις των πολιτών [όπως το τολμούσαν οι σοφιστές], διότι τούτο ενδεχομένως θα τους κόστιζε όχι μόνο το βραβείο, αλλά και τη συμμετοχή τους στους επόμενους δραματικούς αγώνες.

Και στα πλαίσια των Ολυμπιακών

Αγώνων της αρχαιότητας, διαπιστώνει κανείς ότι η έκφραση του θρησκευτικού αισθήματος και ο αθλητισμός αποτελούσαν τη μια πλευρά των αγώνων, ενώ η Φιλοσοφία και η Τέχνη συμπλήρωναν το διαμορφωμένο ολυμπιακό ιδεώδες. Ο Ηρόδοτος στην Ολυμπία διάβασε ένα απόσπασμα του ιστορικού του έργου μπροστά στους θεατές και παραλλήλως μεγάλοι καλλιτέχνες της εποχής είχαν την ευκαιρία να παρουσιάσουν αριστουργήματα στη Μουσική, τη Γλυπτική, την Αρχιτεκτονική και τη Ζωγραφική, ώστε τα ιερά της Ολυμπίας, των Δελφών και των άλλων ελληνικών πόλεων να αναδειχθούν σε σπουδαία κέντρα πολιτισμού. Επομένως, η Φιλοσοφία, με τη συμμετοχή της Ρητορικής, της Ποίησης και των άλλων Τεχνών, πλαισιώναν τους αθλητικούς αγώνες της αρχαιότητας, συνδυάζοντας το πνεύμα με την ύλη, το «είναι» με το «φαίνεσθαι».

Και η πολιτική επίσης βρήκε πρόσφορο πεδίο δράσης στα πλαίσια των αθλητικών αγώνων της Αρχαίας Ελλάδας με την υιοθέτηση της ιερής εκχειρίδας και την ίδρυση των αμφικτυονιών. Στους χώρους εκείνους πραγματοποιήθηκε η συνύπαρξη του θρησκευτικού αισθήματος και της αθλητικής άμιλλας με τη φιλοσοφική σκέψη, ως σύνθεση δηλαδή του πραγματικού και του μεταφυσικού ιδεώδους. Η αμφίδρομη στάση του ανθρώπου μεταξύ του «είναι» και του «φαίνεσθαι» βρήκε στους αθλητικούς χώρους την ισορροπία που είναι απαραίτητη στον άνθρωπο της κάθε εποχής. Έτσι ο αθλητισμός και οι πλέον εκλεπτισμένες πλευρές του ανθρωπιστικού ιδεώδους συνδέθηκαν πολύ περισσότερο στον ελληνικό χώρο από οποιοδήποτε άλλο μέρος ή άλλη εποχή, αναδεικνύοντας τη μητέρα των πάντων Φιλοσοφία ως βάση όχι μόνο των Τεχνών και της πολιτικής, αλλά και του αθλητικού ιδεώδους.

Παρουσιάζοντας

Η δόξα του ανθρώπου

Σε σταθμό του μετρό, τούτες τις μέρες είδα έναν άνθρωπο σε καρότσι, δίχως συνοδό, να ορμάει με μαεστρία στο ασανσέρ, να κατεβαίνει, να προχωρεί θεληματικά και ατάραχα στο χώρο αναμονής και, τέλος, να μπαίνει με άνεση στο βαγόνι. Αυτός αποκλείεται να είναι Έλληνας, σκέφτηκα και σε λίγο το διαπίστωσα. Ήταν Καναδός αθλητής και βρισκόταν στη χώρα μας για τους Παραολυμπιακούς.

Το γεγονός αυτό, αλλά και η παρακολούθηση κάποιων αγωνισμάτων, μ' έβαλε σε σκέψεις: Καθώς η ζωή είναι απροσδόκητη και υπόκειται στη γνωστή «περιπέτεια», η ύπαρξη του καθενός μας, μαζί με το ολυμπιακό, εμπεριέχει και το «παραολυμπιακό» στοιχείο. Όλα είναι δικά μας, τώρα

είμαστε αυτο, αύριο εκείνο, και χάρη σ' αυτή την πραγματικότητα, μιλάμε για «ανθρώπινο μεγαλείο».

Ο τυφλός Οιδίποδας αναδειχνεται ισόθεος και ο ανήμπορος Φιλοκτήτης αποτελεί προϋπόθεση για τη νίκη των ομοίων του, που τον παραμέλησαν. Οι τραγικοί μας ύψωσαν την ανημπόρια σε έπαθλο εξαίροντας έτσι την αξία, όχι τόσο της σωματικής, όσο της ψυχικής αντοχής. Ναι, αυτό, συνειδητοποίησα, με εντυπωσίασε στον Καναδό με το καρότσι: Η φυσικότητα με την οποία εκινείτο ανάμεσά μας, το ίδιο και δυνατό βλέμμα του. Το βλέμμα που ολοι διαθέτουμε και το 'χουμε βαθιά χωμένο μέσα μας. Ο αγώνας για να το ξεθάψουμε, δηλ. να το κατακτήσουμε, αυτός και μόνο ορί-

ζει τους νικητές ή τους ηττημένους.

Γι' αυτό, δεν είναι –νομίζω– εύστοχη η πρόθεση παρά(παραολυμπιακοί). Ίσως, αν όλοι μαζί σκεφτούμε, **θα βρούμε τρόπο που δεν θα χωρίζει την Ολυμπιάδα σε δύο ταχύτητες, αντιθέτως, θα συμβάλει περισσότερο στη δόξα του ανθρώπου, γιατί κατά τα ψέματά, όλοι μαζί τιμάμε ή υποτιμάμε την υπόστασή μας**: ο κοινός αγώνας δημιουργεί και δοξάζει. Μαζί με την ατομική προσπάθεια, η κοινότητά του βοήθησε τον Καναδό να κυκλοφορεί αγέρωχα, με τον αέρα του νικητή. Εξάλλου, η διεύρυνση του Ολυμπιακού Πνεύματος, με αυτόν τον τρόπο, αποτελεί το «μέγα άθλημα» της εποχής μας.

M.M.

Οι επισκέπτες της Ολυμπιάδας

Στην έγκριτη εφημερίδα «*Δημοτικός και Κοινοτικός Τύπος*» που κυκλοφορεί εδώ και 33 χρόνια σ' όλους τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, δημοσιεύθηκε στο φ. 741 της 10ης Σεπτεμβρίου το σχόλιο που αναδημοσιεύουμε με την έγκρισή της. Εμείς απλώς επικροτούμε και επανξάνουμε.

Ούτε μια λέξη Ελληνική δεν έμαθαν!!

Είκοσι μέρες στο «*Αθηνς*» οι χιλιάδες επισκέπτες για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και αρκετοί δεν έμαθαν «ούτε μια λέξη» (Ελληνικά). Κάποιος είπε ότι έμαθε την λέξη «Καλησπέρα»!! Δεν έμαθε τη λέξη Αθήνα γιατί έτσι φρόντισαν οι εγκέφαλοι της διοργάνωσης. Στο σύνθημα του Δήμου Αθηναίων «*Δείξε την πόλη που αγαπάς*» έπρεπε να γίνεται συνεχώς αναφορά των Ελληνικών φράσεων και προτάσεων. Το καλύτερο σύνθημα θα ήταν «*Μάθετε στους*

επισκέπτες μας λίγα Ελληνικά».

Ήταν δραματικό παντού να βλέπεις το «*Athens 2004*» λες και οι κάτοικοι των 201 χωρών που έλαβαν μέρος γνώριζαν Αγγλικά. Ακόμα είναι λυπηρό οι Γερμανοί να λένε «*Ατήνα*» και εμείς να τους λέμε «*Αθηνς*»!! Πού κατάντησε το πανάρχαιο και αναλοιώτο όνομα της Αθήνας μας, να μετατραπεί σε «*Αθηνς*»!! Οι Αρχαίοι Έλληνες θα σεΐονταν από αγανάκτηση γιατί οι (πλείστοι) σύγχρονοι κατέχονται από ξενομανία την οποία θεωρούν πλούτο γνώσεων!! Το ακόμα πιο θλιβερό είναι ότι κανένας Έλληνας δεν είδε γραμμένο στα Ελληνικά ούτε ένα αγώνισμα, και έτσι η πλειονότητα έβλεπε αγωνίσματα χωρίς να γνωρίζει το όνομά τους!!

Πένταθλον, Έπταθλον, Μαραθώνιος και όχι «*Μάραθον*» που σημαίνει χόρτο!!

Αλλά αφού δεχόμεθα τότε - τότε να μας ταΐζουν «*κουτόχορτο*», καλά να πάθουμε!

και Σχολιάζοντας

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ «ΧΟΡΗΓΟΙ». ΗΡΩΔΗΣ Ο ΑΤΤΙΚΟΣ

Η χορηγία καθιερώθηκε στην αρχαία Ελλάδα. Οι εύποροι Αθηναίοι συμμετείχαν στα έξοδα του κράτους και συνεισέφεραν οικονομικά σε αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, με αντάλλαγμα την κοινωνική καταξίωση.

Το κράτος για να αναγνωρίσει τη συμβολή τους, χάραζε το όνομά τους σε μαρμάρινες πλάκες, ώστε οι υπόλοιποι Αθηναίοι να πληροφορούνται την πράξη τους και να τους απονέμουν τις δέουσες τιμές.

Η χορηγία θεσμοθετείται για πρώτη φορά στην Αθηναϊκή Δημοκρατία του Κλεισθένη, στα τέλη του 6ου π.Χ. αιώνα. Η πλήρης άνθησή της όμως συντελείται στον Χρυσό, 5ο π.Χ. Αθηναϊκό Αιώνα του Περικλή. Στον αιώνα που το πνεύμα, τα γράμματα και οι τέχνες αίρονται στο απώγειο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η χορηγία δεν ήταν αρχικά γένος. Ήταν είδος. Αφορούσε αποκλειστικά στην οικονομική υποστήριξη των τεχνών (χορηγός = ηγέτης του χορού). Με τον καιρό, όμως, και ιδιαίτερα σήμερα, η έννοια της χορηγίας διευρύνθηκε και κάλυψε κάθε μορφή οικονομικής ενίσχυσης προς οποιονδήποτε τομέα κοινωνικού περιεχομένου, ενώ ενσωμάτωνε και την εμπορική χορηγία, δηλαδή συμβάσεις προβολής, μεταξύ κερδοσκοπικών επιχειρήσεων.

Ο πρώτος ο οποίος, σύμφωνα με τα ευρήματα των αρχαιολόγων, επιχείρησε να χρηματοδοτήσει την κατασκευή κάποιου σταδίου, ήταν ο Λυκούργος, ο γνωστός ρήτορας· όταν κατείχε τη διοίκηση της πόλης των Αθηνών (330 - 336 π.Χ.) επιχείρησε την κατασκευή του αρχαίου Σταδίου δίπλα στο λόφο του Αρδητού. Η συγκεκριμένη τοποθεσία είχε επιλεγεί, γιατί ήταν κοντά στον Ιλισό ποταμό, μεταξύ των δύο λόφων και με τις κατάλληλες χωματουργικές εργασίες, προσφερόταν για τη δημιουργία σταδίου. Ωστόσο ο ευρύτερος χώρος παρέμεινε στη φυσική του κατάσταση και μόνο ο αγωνιστικός χώρος περιεβλήθη με λίθινη περίφραξη.

Τεσσερισήμισι αιώνες αργότερα, το έτος 131 μ.Χ. αθλοθέτης στα Παναθήναια, που ήταν οι πιο γνωστοί αγώνες της Αθήνας, ανακηρύχθηκε ο **Ηρώδης ο Αττικός**, με αποτέλεσμα να αναλάβει και την κατασκευή του μαρμάρινου Σταδίου.

Ο Ηρώδης ο Αττικός γεννήθηκε το 103 μ.Χ. κι ήταν γόνος πάμπλουτης οικογένειας από τον Μαραθώνα της Αττικής. Ο παππούς του Ίππαρχος, είχε περιουσία περίπου 100 εκατομμύρια σιστέρσια (περίπου 10 τόννοι χρυσού), κάποτε, όμως, περιέπεσε σε δυσμένεια κι ο αυτοκράτορας Δομιτιανός δήμεισε όση περιουσία δεν πρόφτασε εκείνος ν' αποκρύψει.

Πάντως κι η περιουσία που απέμεινε, ήταν αρκετή, ώστε ο Ηρώδης να θεωρείται ένας από τους πλουσιότερους Αθηναίους. Υλοποίησε έτσι την απόφαση και προχώρησε στην κατασκευή του Σταδίου, με χωρητικότητα 50.000 θεατών.

Η διαρρύθμιση των κερκίδων ήταν τέτοια, ώστε να προφυλάσσονται οι θεατές κατά την διάρκεια των θηριομαχιών. Είχαν μάλιστα διαιρεθεί σε δύο διαζώματα με το καθένα να έχει 23 σειρές μαρμάρινα εδώλια (θέσεις για διακεκριμένα πρόσωπα) και 30 κερκίδες, οι οποίες χωρίζονταν μεταξύ τους με κλίμακες.

Το Στάδιο ήταν πραγματικά εντυπωσιακό, με αποτέλεσμα να θεωρηθεί από τον Φιλόστρατο και τον Παισανία ως «θαύμα της εποχής του».

Ο Ηρώδης ο Αττικός βοήθησε οικονομικά και την αρχαία Ολυμπία κι έδωσε λύση στο πρόβλημα λειψυδρίας της περιοχής. Λόγω της μεγάλης προσέλευσης, ήταν αδύνατον να ξεδιψάσουν οι χιλιάδες θεατές που παρακολουθούσαν τους αγώνες στα μέσα του καλοκαιριού. Έτσι, με δικά του χρήματα κατασκευάστηκε ένα μεγάλο υδραγωγείο, που έδωσε οριστική λύση στο πρόβλημα.

B. ΑΣΗΜΟΜΥΘΗΣ

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΘΛΗΤΗΣ;

Του ΚΟΣΜΑ ΣΚΑΒΑΝΤΖΟΥ

Καθηγητή Φυσικής Αγωγής - Master Φιλοσοφίας

Το ερώτημα ποιος είναι ή τι είναι ο αθλητής φαίνεται παράδοξο και ανόητα αφελές στον κοινό άνθρωπο. Η αυτονόητη απάντηση που δίδεται είναι συνήθως η εξής : Αθλητής είναι κάποιος που είναι γραμμένος σε αθλητικό σύλλογο ή σύνδεσμο, και ο οποίος συνήθως προπονείται σε ένα άθλημα και περαίνει την σαιζόν προσερχόμενος σε αγώνες. Συγχρόνως με την εγγραφή του στον σύλλογο παίρνει και ταυτότητα αθλητική η οποία πιστοποιεί την ιδιότητά του αυτήν . Το μαγικό αυτό χαρτί η ταυτότητα κάνει πάραυτα κάποιον αθλητή. Άρα το ερώτημα αυτό παύει πλέον να ισχύει για τον κοινό άνθρωπο, στην ζωή του οποίου πολλά πράγματα είναι προφανή, αυτονόητα, δεδομένα και αναντίλεκτα. Αυτός όμως ο προφανής και αναντίλεκτος κόσμος κλονίζεται εκ βάθρων, όταν το ερώτημα εκλάβει την ελαχίστη φιλοσοφική ή τεχνική χροιά . Και στην εποχή του Πλάτωνος όλοι ενόμιζαν ότι γνωρίζουν τι είναι ο σοφιστής, όμως ο Πλάτων έγραψε τον διάλογο Σοφιστής δείχνοντάς τους, ότι δεν είναι τόσο απλό το να βρει κάποιος την ακριβή ταυτότητα και τις ιδιότητες του ανθρώπινου αυτού τύπου. Αλλ' ας αφήσουμε τον Πλάτωνα ήσυχο στις δάφνες του και ας έλθουμε στις ημέρες μας. Όποιος νομίζει ότι είναι εύκολο να απαντήσει στην ερώτηση ποιος είναι λ.χ. ο ιατρός απατάται. Το να πεις ότι ιατρός είναι ένας που έχει αυτήν την ταυτότητα και δουλεύει σε νοσοκομείο είναι για γέλια... Πολλοί μπορούν ίσως να έχουν την ταυτότητα αυτή. (δείτε την ταινία «Πιάσε με αν μπορείς» με τον Leonardo di Caprio στον ρόλο του ιδιοφυούς απατεώνα και θα

καταλάβετε). Για να απαντήσουμε σοβαρά θα πρέπει να ξέρουμε τι είναι η Ιατρική και εάν είναι αυτή επιστήμη ή τέχνη, πράγμα που αποτελεί επιστημολογικό πρόβλημα . Στο πρόβλημα αυτό εμπλέκονται πολλοί άλλοι παράγοντες. Παράδειγμα η αντίθεση ανάμεσα στην *de re* και την *de dicto* πραγματικότητα. Ας το εξηγήσουμε αυτό. Ένας λαϊκός θεραπευτής ο οποίος έχει θεραπεύσει ασθενείς μέσω βοτανοθεραπείας είναι ιατρός; Εγώ θα έλεγα, ότι είναι *de re* ιατρός αλλά *de dicto* δεν είναι. Και αντιθέτως ένας κακός ιατρός εργαζόμενος σε νοσοκομείο, ή κατά μόνας πλήρως ανυποψίαστος για την επιστήμη του είναι *de dicto* ιατρός, αλλά *de re* δεν είναι. Τι γίνεται επίσης με αυτόν ο οποίος πήρε με χίλια ζόρια πτυχίο Ιατρικής, αλλά δεν άσκησε ποτέ το επάγγελμα ; Είναι ή δεν είναι ιατρός ; Είναι όσο είναι φιλόσοφοι όλοι οι απόφοιτοι της Φιλοσοφικής Σχολής ή καλλιτέχνες όλοι οι απόφοιτοι της Σχολής Καλών Τεχνών ! Αλλά ας γυρίσουμε πάλι στο ερώτημά μας για να το διατυπώσουμε διαφορετικά με σαφέστερο και τεχνικό τρόπο.

Ποιος είναι ο αναγκαίος και επαρκής συνθήκες οι οποίες κάνουν κάποιον να είναι όντως και ενεργεία αθλητής; Το να είσαι αθλητής είναι επάγγελμα, είναι ασχολία, είναι τύπος δραστηριότητας, ή είναι τρόπος ζωής και διαπλάσεως ανεξαρτητως τύπου;

Τώρα πλέον είναι σαφές τι ζητάμε να βρούμε θέτοντας το ερώτημα. Αυτό που θα υποστηρίξω στο κείμενό μου είναι το ότι είναι κάποιος αθλητής λόγω τρόπου ζωής και ήθους, παρά λόγω σωματικών κατορθωμάτων, τα οποία είναι για λί-

γο μόνο, και για ορισμένες ηλικίες.

Στο σύντομο και συνοπτικό κείμενο αυτό δεν προτίθεμαι να πραγματευθώ το ερώτημα συστηματικά – άλλωστε κάτι τέτοιο είναι αδύνατο για ένα μικρό άρθρο περιοδικού, αλλά προτίθεμαι να εκθέσω ορισμένες από τις θέσεις μου με αποσπασματικό – αποφθεγματικό τρόπο, δίνοντας έτσι στον αναγνώστη μία πρόκληση και αφορμή για σκέψη, διάλογο ή και διάψευση των θέσεών μου αυτών . Επιθυμώ εν ολίγοις να παρουσιάσω ορισμένες θέσεις οι οποίες εάν εκληφθούν οινεί ως προκειμένες θα μπορούσαν αργότερα να οδηγήσουν σε απάντηση του ερωτήματος από άλλους – ομολογώ ότι εγώ απέτυχα να το απαντήσω πλήρως. Ως μη γνωρίζων λοιπόν το μόνο που έχω στα χέρια μου είναι οι προκειμένες αυτές. Τις παραθέτω με άτακτο τρόπο και με λακωνικά σχόλια :

(Θ.1) Άθλημα, Σπορ και Παιγνιον είναι διαφορετικά πράγματα (έτερα) , τα οποία δεν πρέπει να συγχέονται . Οι λέξεις αυτές δεν είναι συνώνυμες. Όποιος τις χρησιμοποιεί ως συνώνυμα είναι επιστημολογικά νυχτωμένος για τα θέματα αυτά.

Σχόλια : Εφόσον είναι διαφορετικά πράγματα είναι και διαφορετικές κατηγορίες πρακτικής δραστηριότητας. Που έγκειται όμως το διαφορετικό τους; Σίγουρα ένας άγγλος σπόρτσμαν των αρχών του εικοστού αιώνας δεν είναι το ίδιο με τον Διαγόρα τον Ρόδιο ή τον Μελαγκόμα που ήταν αρχαίοι αθλητές. Και όλοι αυτοί πάλι δεν είναι το ίδιο με τα παιδιά του Δημοτικού που παίζουν κυνηγητό . Ένα λεπτό, εάν ο άγγλος σπόρτσμαν του

1930 είναι πυγμάχος δεν είναι το ίδιο με τον Μελαγκόμα τον Κάρα ο οποίος ήταν επίσης πυγμάχος; Όχι δεν είναι. Μορφολογικά μπορεί να κάνουν το ίδιο πράγμα αλλά το κάνουν εντός άλλου πολιτιστικού πλαισίου (context). Αυτό προσδίδει άλλο νόημα στην πράξη τους. Εάν η μορφή της δραστηριότητας καθόριζε και το νόημά της τότε αθλητές θα ήταν και τα παιδιά που ανταλλάσσουν γροθιές!

(Θ.2) Τα παίγνια υπάρχουν και στο ζωϊκό βασίλειο αν και με άλλη μορφή. Τα Αθλήματα όμως και τα Σπόρ είναι δραστηριότητες ανθρώπινες και πολιτιστικά καθορισμένες και για αυτό διακριτές.

Σχόλια: Σίγουρα και τα ζώα παίζουν, όμως δεν έχουν Αθλήματα και Σπόρ. Η Ιδέα και η έννοια και το νόημα του αθλήματος αφορά τελικώς τρόπο στάσεως και ζωής και όχι συγκεκριμένο τύπο δραστηριότητας. Το τονίζω πάλι: τρόπο και όχι τύπο. Για αυτό και η έννοια του Αθλήματος έχει άλλο περιεχόμενο από την Ιδέα, την έννοια και το νόημα του Σπόρ. Ένα παράξενο ιστορικό παιγνίδι νοηματικής συνεχείας ή ασυνεχείας ή αλλοτριώσεως παίζεται εδώ. Δεν μπορώ ούτε να το θίξω. Απλώς θα ερωτήσω: Το πνεύμα και το νόημα του Αθλήματος πέρασε στην ανατολή ή στην δύση μέσω Ρώμης. Εάν ναι που είναι πιο καθαρό και που νοθευμένο; Ας ξεχάσουμε την ερώτηση και ας πάμε παρακάτω.

(Θ.3) Εάν αυτά τα τρία πράγματα ήταν τα αυτά τότε θα καταλήγαμε στις εξής παράδοξες αποφάνσεις: Πας παίζων άνθρωπος είναι και σπόρτσμαν. Πας σπόρτσμαν όμως είναι και αθλητής. Άρα πας παίζων άνθρωπος είναι και αθλητής! Τα παιδιά και τα ζώα παίζουν. Τα παιδιά και τα ζώα είναι αθλητές! Την πρωτοχρονιά παίξαμε χαρτιά. Την πρωτοχρονιά κάναμε αθλητισμό!

Σχόλια: ουδέν σχόλιον.

(Θ.4) Η έννοια του αθλητή διαμορφώνεται (γίνεται) ιστορικά και δεν είναι δεδομένη και ακίνητη. Συμφώνως προς τον επιστημονικό εσσηνταλισμό τον οποίο προφανώς ακολουθούμε θα πρέπει να υπάρχουν ορισμένα ουσιώδη χαρακτηριστικά του Homo Athleticus τα οποία προφανώς δεν αποτελούν το αυτό σύνολο ή μάλλον την αυτή λογική κλάση με αυτά του Homo Sportivus.

Σχόλια: Το πρόβλημα είναι συναφές με την φιλοσοφική ανθρωπολογία. Οι δύο αυτοί ανθρωπολογικοί τύποι ο Athleticus και ο Sportivus είναι εν τέλει δύο τύποι από διαφορετικό πολιτιστικό πλαίσιο. Απέχουν μεταξύ τους όσο απέχει ο Ηρακλής από τον Oliver Twist και την Madam Butterfly!

(Θ.5) Θα ανιχνεύαμε το αθλητικό πνεύμα σε αρκετά αρχαία γραμματολογικά δεδομένα. Στον ομηρικό Αχιλλέα, στον Διονικόν Μελαγκόμα, αλλά και σε χωρία που περιγράφουν τον Διογένη τον κυνικό. Αργότερα λόγω αλλαγής του πνεύματος στους αθλητές – ασκητές της ερήμου. Στην Γλυπτική θα δείτε όλοι μπορείτε να διαβάσετε τα μεγάλα έργα, θα δείτε λοιπόν τον αθλητή στον πολυκλείτειο Διαδούμενον. Προσωπικά εγώ ανακάλυψα περισσότερα πράγματα για τον Αθλητή στο γλυπτό αυτό παρά στις ωδές του Πινδάρου.

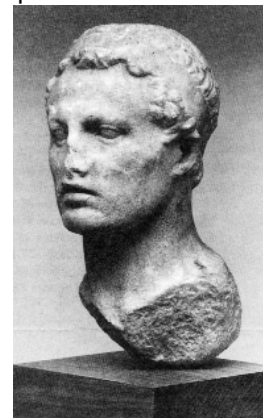
Σχόλια: φαίνεται παράδοξο να αποκαλούμε αθλητές τους ασκητές της ερήμου. Το παράδοξο αίρεται όταν σκεφθούμε πόσο λίγα πράγματα γνωρίζουμε για το αθλητικό πνεύμα και ήθος, το οποίο πάντα συνδεόταν με το ιερό στοιχείο. Επίσης δεν τους αποκαλούμε εμείς έτσι αλλά η γραμματεία της εποχής τους. Προσωπικά δεν με ξενίζει η έκφραση «αθλητής του Χριστού» την οποία βρήκα πολλές φορές στην ασκητική γραμματεία. Θα βάζαμε τα γέλια όμως εάν ακούγαμε την γκροτέσκα έκφραση «σπόρ-

τσμαν του Χριστού» !!

(Θ.6) Το ήθος και ο τρόπος ζωής (ασκητικός – αγωνιστικός) είναι αυτό που καθορίζει τον Αθλητή και όχι τόσο η ταυτότητα, ή ο τύπος σωματικής δραστηριότητας και η ηλικία. Ο αθλητισμός δεν είναι μόνο για την χρυσή δεκαετία 20 – 30. Αθλητής στο ήθος και στην στάση ήταν και ο εξηντάχρονος Σωκράτης. Η αθλητική έξι κατασκευάζει το λεοντώδες ήθος και κάνει τον άνθρωπο να έχει μία ειδική ματιά απέναντι στα πράγματα. Την άφοβη ματιά του Homo competens. Ο αγωνιστικός άνθρωπος δεν είναι φιλόνομος ούτε φιλόδοξος – ματαιόδοξος, ούτε ανθρωπάρεσκος. Αποφεύγει τις αναμετρήσεις, όπου εκεί οι άνθρωποι με νηπιώδες ήθος θέλουν να δείξουν ότι είναι πρώτοι και μάλιστα σε ασήμαντα πράγματα..

(Θ.7) Ο αθλητής είναι εξερευνητικός της τελειότητας τύπος. Ως ακραίος άνθρωπος είναι λοιπόν άνθρωπος οριακός - ηρωϊκός

Με τις θέσεις μου αυτές δεν έλυσσα σίγουρα το πρόβλημα. Άρα δεν μπορώ και να δώσω ορισμό του Αθλητή. Μοιάζει σαν να τράβηξα απλώς ορισμένες γραμμές τυχαίες και αυτές σε ένα τεράστιο χωράφι (η μεταφορά είναι του Wittgenstein), το οποίο μάλιστα αγνώω κατά το όλον. Μη έχοντας κάτι άλλο να προσθέσω αρκούμε στην πεζή ημερομηνία.

ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Του ΣΠΥΡΟΥ Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ

τ. Καθηγητή Φιλοσοφίας Γυμναστικής Ακαδημίας Αθηνών

Ανάμεσα στους συγγραφείς της αυτοκρατορικής περιόδου (α΄-γ΄ μ.Χ. αι.) που τα αθλητικά τους ενδιαφέροντα τους οδήγησαν στη συγγραφή σχετικών έργων, διακρίνεται ο Φιλόστρατος, που παρέμεινε γνωστός ως Φιλόστρατος Β΄, γιατί υπάρχουν κι άλλοι συγγραφείς με το όνομα αυτό από την ίδια οικογένεια.¹

Στο πρόσωπό του κατ' αυτήν την εποχή έχουμε το μοναδικό παράδειγμα συγγραφέα που αφιερώνει ειδικό έργο για να εξετάσει αναλυτικά και σε βάθος το φαινόμενο της άθλησης, να προβεί σε σπουδαίες κρίσεις γύρω από το περιεχόμενό του, να το προσδιορίσει διαχρονικά, να το αξιολογήσει με βαθειά επιστημονική μέθοδο και να παρουσιάσει τις κυριότερες εκφράσεις του.

Πρόκειται για το έργο «**Γυμναστικός**» που μ' αυτό ο Φιλόστρατος γίνεται ο κύριος εκπρόσωπος της αθλητικής συγγραφής στην εποχή του. Όπως παρατηρεί ο Albin Lesky: «στόχος του "Γυμναστικού" είναι να διασώσει το παλιό υλικό της παράδοσης με την τέχνη του λόγου»². Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το έργο αυτό του Φιλόστρατου μάς είναι πολύτιμο για το πλήθος των πληροφοριών που μας παρέχει σχετικά με τους αγώνες, τα είδη των αθλημάτων, τις μεθόδους προγύμνασης, την προσωπικότητα τέλος του Αθλητή και του Γυμναστή.

Το έργο αυτό του Φιλόστρατου είχε εκτιμηθεί και κατά τους μεταγενέστερους χρόνους, αφού το αναφέρει με ιδιαίτερη έμφαση και ο Μέγας Φώτιος κατά τον Θ΄ αι. μ.Χ. και το κατατάσσει σε σπουδαία θέση στο μνημειώδες έργο του «**Μυριόβιβλος**». Σημειώνει χαρακτηριστικά: «**Ανεγνώσθη έργον "Γυμναστικός" Φιλόστρατου του Τυρίου**».³

Για την όλη προσωπικότητα του Φιλόστρατου και

για το έργο του υπάρχει κι άλλη πληροφορία στο γνωστό λεξικό του Σουΐδα (10ος μ.Χ. αι.) που αναγράφεται: «**Φιλόστρατος, Φιλοστράτου και Βήρου, Λήμνιος σοφιστής και αυτός δεύτερος σοφιστής εν Ἀθήναις και Ρώμῃ ἐπὶ Σεβήρου Βασιλέως (193-211 μ.Χ.) μέχρι και Φιλίππου τοῦ Ἄραβος (244-249 μ.Χ.)**

Σύμφωνα με τις πληροφορίες αυτές ο Φιλόστρατος Β΄ γεννήθηκε στη Λήμνο το 170 μ.Χ.⁴ Τα εγκύκλια γράμματα έμαθε στη Λήμνο και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Αθήνα, που τα χρόνια αυτά, χάρη στην αγάπη του Φιλαθήναιου Αυτοκράτορα **Αδριανού**, ήταν γεμάτη από λαμπρά οικοδομήματα και μεσουρανούσε σ' αυτήν το άστρο του μεγάλου τέκνου της **Ηρώδου του Αττικού**, που τη λάμπρυνε κι αυτός με καλλιμάρομα μνημεία και την ανέδειξε άλλη μια φορά, Φάρο πνευματικής ακτινοβολίας. Στην Αθήνα ο Φιλόστρατος είχε τρεις περισπούδαστους δασκάλους: Τον **Πρόκλο**, τον **Δαμιανό** από την Έφεσο και τον **Αντίπατρο** από την Ιεράπολη της Συρίας. Χάρη στις σχέσεις του τελευταίου με τον αυτοκρατορικό οίκο –είχε το αξίωμα του «αυτοκρατορικού επιστολέα»–, ο Φιλόστρατος σχετίστηκε κι αυτός με τους αυτοκράτορες Σεπτήμιο Σεβήρο και τον διάδοχό του Καρακάλα. Ο Φιλόστρατος συμμετείχε επίσης στον πνευματικό κύκλο, τον ονομαστό «**Αυτοκρατορικό Φιλολογικό Όμιλο**» που είχε δημιουργήσει ο Αντίπατρος στην Αθήνα, μαζί με τον μικροανεψιό του Φιλόστρατο Γ΄ ως το 208 μ.Χ. που μέχρι τότε παρέμεινε εκεί. Αργότερα ακολούθησε τον αυτοκράτορα Καρακάλα στην εκστρατεία του στην Μ. Ασία και Συρία. Στα Τύανα της Κιλικίας, γνώρισε τις ιδέες του μεγάλου σοφού Απολλωνίου και ήλθε σ' επαφή με τους νεοπυθαγόρειους φιλοσόφους· κατέληξε τέλος στην Τύρο (γι' αυτό ο Φώτιος τον ονομάζει Τύριο) κι αφού παρέμεινε περίπου 20 χρόνια εκεί, επέστρεψε στην Αθήνα, όπου έγραψε τον «**Γυμναστικό**» γύρω στα 230-238 μ.Χ. Πέθανε στην Αθήνα το 249 μ.Χ. αφού τιμήθηκε από τον αυτοκράτορα με το όνομα «**Φλάβιος**», υπέρτατη τιμή που απένειμε ο αυτοκρατορικός οίκος των Φλαβίων σε εξέχουσες προσωπικότητες της εποχής.

Επί πλέον, όπως μας πληροφορεί ο εκκλησιαστικός ιστορικός κατά τον 4ο μ.Χ. αι. **Ευσέβιος ο Παμφίλου**,

Επίσκοπος Καισαρείας της Παλαιστίνης, οι Αθηναίοι τον εθεώρουν συμπολίτη τους και γι' αυτό τον ετίμησαν με ανδριάντα στην Ολυμπία πάνω στον οποίο, όπως παραδίδει ο ίδιος ο Ευσέβιος, οι Αθηναίοι έγραψαν επί λέξει: «*Ἀγαθῇ τύχῃ δόγματι τῆς Ὀλυμπικῆς Βουλῆς, Φλάβιον Φιλόστρατον Ἀθηναῖον, ἢ λαμπροτάτη πατρίς*».⁶

Το σπουδαιότερο έργο του Φλαβίου Φιλοστράτου Β' είναι, όπως προαναφέρθηκε, ο «*Γυμναστικός*». Πρόκειται για μια βαθυστόχαστη μελέτη που εξετάζει συστηματικά την γύμναση και την άθληση, και τοποθετεί για πρώτη ίσως φορά την Γυμναστική στην χορεία των Επιστημών.⁷

Σύντομη παρουσίαση του έργου:

Όλο το έργο⁸ αποτελείται από 58 κεφάλαια που έχουν την εξής διάταξη: **Εισαγωγή. α) Η Γυμναστική είναι επιστήμη** (Κεφ. 1). Ο Φιλόστρατος στην αρχή του έργου του αναφέρει ποιές οι σύγχρονοι του θεωρούσαν επιστήμες. Οι αρχαίοι Έλληνες υπέρτατη επιστήμη θεωρούσαν τη Φιλοσοφία, για τούτο και ο Φιλόστρατος απαριθμίζοντας τις επιστήμες, την τοποθετεί πρώτη, αποδέχεται όμως το διπλό χαρακτηρισμό των επιστημών και τις διαιρεί σε «σοφές» και «υπόσοφες». Στις πρώτες περιλαμβάνει τις: *Φιλοσοφία, Ρητορική, Ποιητική, Μουσική, Γεωμετρία, Αστρονομία*. Στις δεύτερες κατατάσσει τις: *Στρατιωτική, Ιατρική, Ζωγραφική, Πλαστική*. Αναφέρεται στη συνέχεια στις «βάνανσες» και «ελευθέριες» τέχνες. Στις πρώτες κατατάσσει τις χειρωνακτικές εργασίες που, κατά τις κρατούσες τότε αντιλήψεις, ήταν έργο των δούλων. Στις δεύτερες ανήκαν οι επιστήμες και όσες άλλες εξαρτώνταν απ' αυτές, όπως η *Γραμματική, η Αριθμητική, η Διαλεκτική* κ.ά.

Η **Γυμναστική** κατά τον Φιλόστρατο ανήκει στις επιστήμες και είναι ισάξια με τις άλλες, γιατί έχει γενικούς συστηματικούς κανόνες και συγκεκριμένες αρχές. Υποστηρίζει ότι χρειάζεται να υπομνησθεί το γεγονός ότι η Γυμναστική είναι επιστήμη γιατί στις μέρες του παρατηρείται κάποια κάμψη του ενδιαφέροντος γι' αυτήν.

β) **Σκοπός της συγγραφής του «Γυμναστικού»** (Κεφ. 2). Θεωρεί αναγκαία τη συγγραφή αυτή γιατί θ' αναπτύξει τους λόγους της παρακμής της στις μέρες του. Εκφράζει τη γνώμη πως αυτό δεν οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν πια αθλητές, αλλά στο ότι δεν εφαρμόζονται σωστά οι γυμναστικοί κανόνες. Επί πλέον για την υποστήριξη των απόψεών του, αναφέρει τις πηγές που έχει υπόψη του. Τέτοιες αναφέρει κυρίως τα «*Ηλείων Γράμματα*», δηλ. τις συγγραφές των Ηλείων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες που ετελούντο στην πατρίδα τους (Ηλεία).

Η κύρια συγγραφή αποτελείται από 6 μέρη. **Στο Α' μέρος** (Κεφ. 3-11) αναφέρεται η **αρχή των αγώνων**, πό-

τε δηλ. και πώς άρχισαν τα διάφορα αγωνίσματα και πού και πώς ετελούντο οι αγώνες, κατά τους μυθικούς και ιστορικούς χρόνους. Ιδιαίτερα επισημαίνει τους αγώνες των Ηλείων που εξελίχθηκαν ως Ολυμπιάδες. Απαριθμεί τα αρχικά αγωνίσματα (δόλιχος δρόμος, στάδιον, οπλίτης δρόμος, πυγμαχία, πάλη, παγκράτιον). Στη συνέχεια παρουσιάζει τη σειρά εισαγωγής των αγώνων στην Ολυμπία.

Στο Β' μέρος (κεφ. 14-16) εξετάζει «*τη σχέση της Παιδοτριβικής και της Ιατρικής επιστήμης με την Γυμναστική*». Συμπεραίνει ότι η τελευταία στέκει ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη. Από την πρώτη παίρνει την πρακτική μέθοδο, δηλ. τον χρόνο, την ένταση και το μέτρο της άθλησης καθώς και τους τρόπους προφύλαξης από τους αντιπάλους. Επί πλέον η Γυμναστική προβαίνει σε επιστημονικές αναλύσεις για το κάθε μέλος του σώματος με ειδική μεταχείριση για να μη «βασανίζεται» από αδέξια χρήση το τρυφερό κορμί και το φρέσκο αίμα των παιδιών.

Τέλος η Ιατρική, τα διάφορα νοσήματα τα θεραπεύει με ενέσεις - καταπλάσματα και διάφορα άλλα φαρμακευτικά μέσα, ενώ η Γυμναστική θεραπεύει τα ελαφρά νοσήματα με δίαιτα και τρίψεις, αναγνωρίζει δε την αναγκαιότητα της Ιατρικής για τα βαρέα νοσήματα.

Στο Γ' μέρος (κεφ. 17-41) εξετάζεται η **προσωπικότητα του Γυμναστή και του Αθλητή**. Συγκεκριμένα: Αναλύεται η εξουσία του Γυμναστή στις δύο κατ' εξοχήν αθλητικές περιοχές της Ελλάδας, στην Ολυμπία δηλ. και στην Σπάρτη. Στην πρώτη, η εξουσία του είναι απεριόριστη στους αθλητές, δικαίωμα που το έδιδαν σ' αυτόν οι Ηλείοι ύστερα από ανστηρότατο έλεγχο για την καταλληλότητα του, ενώ στην δεύτερη, οι Λακεδαιμόνιοι ήθελαν ο Γυμναστής να κατέχει και την στρατιωτική τέχνη και να εφαρμόζει τους κανόνες της ακόμα κα στις πιο ευχάριστες αθλήσεις, όπως ο χορός. Επιπροσθέτως υποστηρίζει ότι ο Γυμναστής πρέπει να γνωρίζει φυσιογνωμική, σωματολογία και σωματομετρία (σωματικές αναλογίες), τις κληρονομημένες ιδιότητες καθώς και τις ασθετικές ιδιοσυγκρασίες των αθλητών.

Σε ειδικό τμήμα του Γ' Μέρους υποδεικνύεται ποιός είναι ο κατάλληλος αθλητής για κάθε αγώνισμα και ποιοί είναι οι διάφοροι «*τύποι*» των αθλητών.

Το Δ' μέρος (κεφ. 42-43) αποτελεί μια ενδελεχή μελέτη «*Περί κρᾶσεων*», όπως τιτλοφορείται. Στο μέρος αυτό φαίνεται ότι ο Φιλόστρατος είναι επηρεασμένος από τις απόψεις του Αριστοτέλη και συμφωνεί με τον Γαληνό.⁹ Υποστηρίζει ότι οι κρᾶσεις διακρίνονται σε 4 είδη (*υγρή και θερμή, υγρή και ψυχρή, ξηρή και θερμή, ξηρή και ψυχρή*) με αντίστοιχους τύπους (*αιματώδεις - φλεγματώδεις - χολερικούς - μελαγχολικούς*).

Στο Ε' μέρος (κεφ. 44-54) εξετάζονται τα **αίτια της παρακμής της Γυμναστικής**. Ως τέτοια επισημαίνονται, η αλλαγή στο διαιτολόγιο που οδήγησε στον εκφυλισμό

και στη μαλθακότητα των αθλητών, η καλοπέραση και η τρυφή στο βίο, η φιλοχρηματία, η κακή προγύμναση, το σύστημα της γύμνασης κατά τετράδες που το θεωρεί κυρίως υπεύθυνο για την κατάρπτωση της Γυμναστικής (οι τετράδες ήταν κύκλος γύμνασης 4 ημερών που σε κάθε μία υπήρχε διαφορετική γύμναση –προπαρασκευαστική - εντατική - ανάπαυση - μικτή) και τέλος οι αδυναμίες και τα πάθη των αθλητών.

Στο ΣΤ΄ μέρος (κεφ. 55-58) απαριθμούνται τα **Όργανα και τα Μέσα άσκησης**. Ως τέτοια περιγράφονται οι αλτήρες, η σκόνη - άμμος, ο κώρηκος¹⁰ και τα ηλόλουτρα.

Με την σύντομη αυτή παρουσίαση του περιεχομένου του «*Γυμναστικού*», πιστοποιείται η βαθύτατη γνώση και η εμπειριστατωμένη μελέτη της άθλησης και των αγώνων, που παρουσιάζει ο Συγγραφέας και καταδεικνύεται η στοχαστική αντιμετώπισή τους από τον νεοπυθαγόρειο Φιλόσοφο, τον **Τύριο και Αθηναίο Φιλόστρατο ο Β΄**.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η παράδοση διασώζει 4 Φιλόστρατους της ίδιας οικογένειας. Σύμφωνα με την παράδοση αυτήν στις αρχές του β΄ μ.Χ. αι. στη Λήμνο υπάρχει μια αξιόλογη οικογένεια ευπατριδών που ανάγει την αρχή της σε κάποιον Βήρο, που έζησε γύρω στα 100 μ.Χ. Του Βήρου γιος υπήρξε ο Φιλόστρατος Α΄ (125-180 μ.Χ.) κι αυτού γιος ο φιλόσοφος συγγραφέας μας, ο Φιλόστρατος Β΄ (170-249 μ.Χ.) Υπάρχει όμως ταυτόχρονα και Γ΄ Φιλόστρατος, γιος της αδελφής του προηγούμενου

που ζει ανάμεσα στα 191-260 μ.Χ. Αργότερα παρουσιάζεται και Δ΄ Φιλόστρατος, μάλλον εγγονός του τελευταίου, προς τα τέλη του 3ου μ.Χ. αι. Όλοι οι Φιλόστρατοι χαρακτηρίζονται ως αξιόλογοι συγγραφείς.

2. Albin Lesky: *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, μτφρ. Α. Τσοπανάκη, σ. 1133.

3. Φωτίου: *Μυριόβιβλος* P.G. Migne. Ονομάζεται από τον Φώτιο ο Φιλόστρατος «Τύριος» επειδή πέρασε μεγάλο μέρος της ζωής του στην Τύρο της Φοινίκης.

4. Σουΐδα: λ. *Φιλόστρατος*. Εκτός από τον «*Γυμναστικό*» η φιλολογική έρευνα από τα 8 διασωθέντα «*Φιλοστράτεια*» έργα, αποδίδει στον Φιλόστρατο Β΄ και τα εξής: *Τα εις Τυανέα Απολλώνιον, Βίοι Σοφιστών, Επιστολαί και Εικόνες Α΄*.

5. Κατά την εποχή της γέννησης του Φιλόστρατου, η Λήμνος όπως και η Ίμβρος ήσαν κληρουχίες της Αθήνας και οι πολίτες της είχαν ίσα δικαιώματα με τους Αθηναίους πολίτες.

6. πρβλ. Ευσεβίου του Παμφίλου: *Χρονικά*, P.G. Migne, Τομ. XIX.

7. Πρώτοι που είδαν και εξετίμησαν τη σημασία της γύμνασης και της άθλησης, είναι ο Πλάτων, ο Ιπποκράτης και ο Αριστοτέλης, που σε πολλά συγγράμματά τους προσδιορίζουν τη φύση της και εξαίρουν τα αποτελέσματά της.

8. Πλήρη ανάλυση με ερμηνεία και σχολιασμό των κειμένων του «*Γυμναστικού*» αποτελεί η μελέτη του **Κωνστ. Σ. Κιτρινάκη** με τίτλο *Φιλοστράτου, Γυμναστικός*, εκδοτικός οίκος Π. Πατσιλινάκου, Αθήνα, 1961. Βλ. και **Σπ. Γ. Μοσχονά: Στοιχεία Αθλητικής Φιλολογίας**, έκδοση Εθνικής Ακαδημίας Σωματικής Αγωγής, Αθήνα 1983, σσ. 22-53

9. Ο Γαληνός υπήρξε περίφημος θεωρητικός της υγιεινής και της Γυμναστικής, πασίγνωστος ως ιατρός, καταγόμενος από την Πέργαμο και ήκμασε στα τέλη του 2ου και αρχές του 3ου μ.Χ. αι., σύγχρονος δηλ. του Φιλόστρατου.

10. Ο κώρηκος ήταν ένα είδος οργάνου εξάρτησης του σώματος των αθλητών.

*«Περί δέ Γυμναστικῆς, σοφίαν λέγομεν
οὐδεμιᾶς ἐλάττω τέχνης, ὥστε ἐς ὑπομνήματα
ξυνθεῖναι τοῖς βουλομένοις γυμνάζειν».*

(Γυμναστικός, κεφ. 1)

*«Τί οὖν χρή περί Γυμναστικῆς γινώσκειν; Τί δ' ἄλλο
ἢ σοφίαν αὐτήν ἠγεῖσθαι, ξυγκειμένην μὲν ἐξ Ἰατρικῆς
καί Παιδοτριβικῆς, οὖσαν δέ τῆς μὲν τελεωτέραν,
τῆς δέ μόριον»*

(Γυμναστικός, κεφ. 14)

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Της ΕΛΣΑΣ ΣΤΡΑΒΑΚΟΥ - ΑΡΑΧΩΒΙΤΗ

Καθηγήτριας Φυσικής Αγωγής στο ΤΕΦΑΑ Πανεπιστημίου Αθηνών

Η αρχαία ελληνική φυσική αγωγή και η τέχνη είναι τόσο στενά συνδεδεμένες, ώστε η τελευταία δε νοείται και δεν μπορεί να εξεταστεί, χωρίς τη σχέση της με τον κλασικό ελληνικό αθλητισμό και την φυσική αγωγή. Η θέση την οποία κατείχε η άσκηση στην αρχαία ελληνική τέχνη, είναι μοναδική στην ιστορία της τέχνης, αρχαίας ή σύγχρονης. Στην αρχαία Ελλάδα το αγύμναστο και παραμελημένο σώμα θεωρούνταν έλλειψη μόρφωσης και κατάλληλης παιδείας. Οι καλλιτέχνες απαθανάτιζαν τη σωματική και δύναμη σε τέτοιο βαθμό, ώστε μπορούμε να πούμε ότι η αρχαία ελληνική τέχνη για ένα διάστημα απεικόνιζε μόνο αθλητές. Η σπουδαιότητα του αθλητισμού στην αρχαία τέχνη και η στενή σχέση τους, φαίνονται καθαρά από το γεγονός ότι κατά την διάρκεια της Αρχαϊκής περιόδου μέχρι το τέλος του 5ου π.Χ. αιώνα, μόνο νικητές των διαφόρων αγωνισμάτων είχαν το δικαίωμα να στήσουν τα αγάλματά τους σε ιερούς χώρους ή στην πόλη της καταγωγής τους. Από τα μέσα του 6ου π.Χ. αιώνα, οι νικητές στους διάφορους αγώνες και ιδίως στα Ολύμπια μπορούσαν να στήσουν τα αγάλματά τους στην ιερή τοποθεσία των αγώνων. Την ίδια περίπου εποχή στην Αθήνα παρατηρείται μια προτίμηση των καλλιτεχνών να απεικονίζουν αθλητές γενικά με όλη τους τη δύναμη και το μεγαλείο.

Η αθλητική τέχνη του 6ου π.Χ. αιώνα παρουσιάζει τους νικητές ή τους αθλητές γενικά σε όλη τους τη δύναμη και το μεγαλείο. Ο αντιπροσωπευτικός τύπος του αθλητή της περιόδου αυτής είναι ο παλαιστής και ο πυγμάχος, δηλαδή η ενσάρκωση της δύναμης. Αλλά και σε περιπτώσεις που απεικονίζονται πενταθλητές ή δρομείς, το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι πάλι η δύναμη. Οι νέοι γυμνάζονταν και αγωνίζονταν γυμνοί, κατά συνέπεια δεν υπήρχε καταλληλότερη στιγμή για τον καλλιτέχνη να απαθανάτσει τις κινήσεις ενός καλογυμνασμένου και συμμετρικά ανεπτυγμένου σώματος.

Η αθλητική τέχνη του 5ου αιώνα π.Χ. είναι κάπως διαφορετική από αυτή του 6ου. Το χαρακτηριστικό της είναι ο συνδυασμός δύναμης και ομορφιάς. Δεν ήταν μόνο οι μεγαλύτεροι Έλληνες λυρικοί ποιητές που αφιέρωσαν τη ζωή τους απαθανατίζοντας σε ωδές τις επιτυχίες των νικητών, αλλά και οι μεγαλύτεροι Έλληνες καλλιτέχνες της εποχής, οι οποίοι ανέβασαν τη γλυπτική και ζωγραφική τέχνη στη μεγαλύτερη της ακμή απεικονίζοντας μεγάλους αθλητές. Ο γλύπτης Μύρων, από τους μεγαλύτερους εκπροσώπους της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής ενδιαφερόταν για την συμμετρία των αθλητών που καλλιτεχνούσε. Ο Πολύκλειτος από το Άργος, σύγχρονος του Μύωνα, ήταν από τους μεγαλύτερους γλύπτες της εποχής του, ο οποίος κατόρθωσε να απαθανάτσει την αρμονία και τις ι-

δανικές αναλογίες των αθλητών. Σε αντίθεση με τον Μύωνα, ο Πολύκλειτος παρουσιάζει τους αθλητές όχι σε κίνηση, αλλά σε στάση. Η έκφραση των αθλητών είναι ήρεμη και αξιοπρεπής με χαρακτηριστικό τους το γνωστό «σεμνόν μειδίωμα». Το πρόσωπό τους είναι ελαφριά γυρισμένο στο πλάι και κάτω, προσδίδοντας τη σεμνότητα εκείνη, την οποία έψαλλαν οι λυρικοί ποιητές με επικεφαλής τον Πίνδαρο. Είναι το είδος αυτό της σεμνότητας την οποία ο ποιητής αναφέρει με τη λέξη «αιδώς». Η αιδώς είναι ένα άλλο στοιχείο που καλλιεργήθηκε μέσα στα γυμναστήρια και τις παλαιότερες της κλασικής αρχαιότητας μαζί με την ομορφιά, τη δύναμη και τη μουσική, παράγοντες που ανέπτυξαν αρμονικό, όσο ποτέ άλλοτε το σώμα και το πνεύμα.

Στη διάρκεια των αγώνων επιδιώχθηκε από άλλους λαούς η μονομερής καλλιέργεια της ομορφιάς, της μουσικής και της σεμνότητας ή η ανάπτυξη μόνο της δύναμης με ολέθρια, φυσικά αποτελέσματα, διότι η πρώτη οδήγησε στη θηλυπρέπεια και η δεύτερη στην τραχύτητα και σκληρότητα. Στην αρχαία Ελλάδα όμως δε συνέβη κάτι τέτοιο. Με την οξύνοια που διέκρινε τους Έλληνες καλλιτέχνες, κατόρθωσαν να δημιουργήσουν τον ιδανικό τύπο ανθρώπου, ο οποίος από τότε όλο και περισσότερο εκλείπει. Στη δημιουργία αυτού του τύπου συνοτέλεσαν πολλοί παράγοντες, όπως θρησκευτικοί, οικονομικοί, πολιτικοί, κοινωνικοί και ψυχολογικοί.

Ο 4ος π.Χ. αιώνας έχει να επιδείξει καλλιτέχνες ισάξιους, οι οποίοι συνέχισαν με μεγάλη επιτυχία το έργο των προκατόχων τους. Ο Λύσιππος, ο Πραξιτέλης και ο Σκόπας άνοιξαν με τις δικές τους επινοήσεις μια καινούργια σελίδα στην ιστορία της τέχνης. Ο Λύσιππος εισήγαγε στην τέχνη ένα νεωτερισμό, κάνοντας τους αθλητές λεπτότερους με μικρότερα κεφάλια για να φαίνονται ψηλότεροι. Τα έργα του ήταν πάρα πολλά, μεταξύ των οποίων, πορτραίτα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, του οποίου υπήρξε προστατευόμενος και προσωπικός γλύπτης και αγάλματα νικητών των ιερών αγώνων, όπως του Αγία και του Πολυδάμα. Αν και είχε επηρεαστεί πολύ από την τέχνη του Πολύκλειτου, εν τούτοις, δημιούργησε δική του σχολή την οποία συνέχισε ο διάδοχός του Ευτυχίδης.

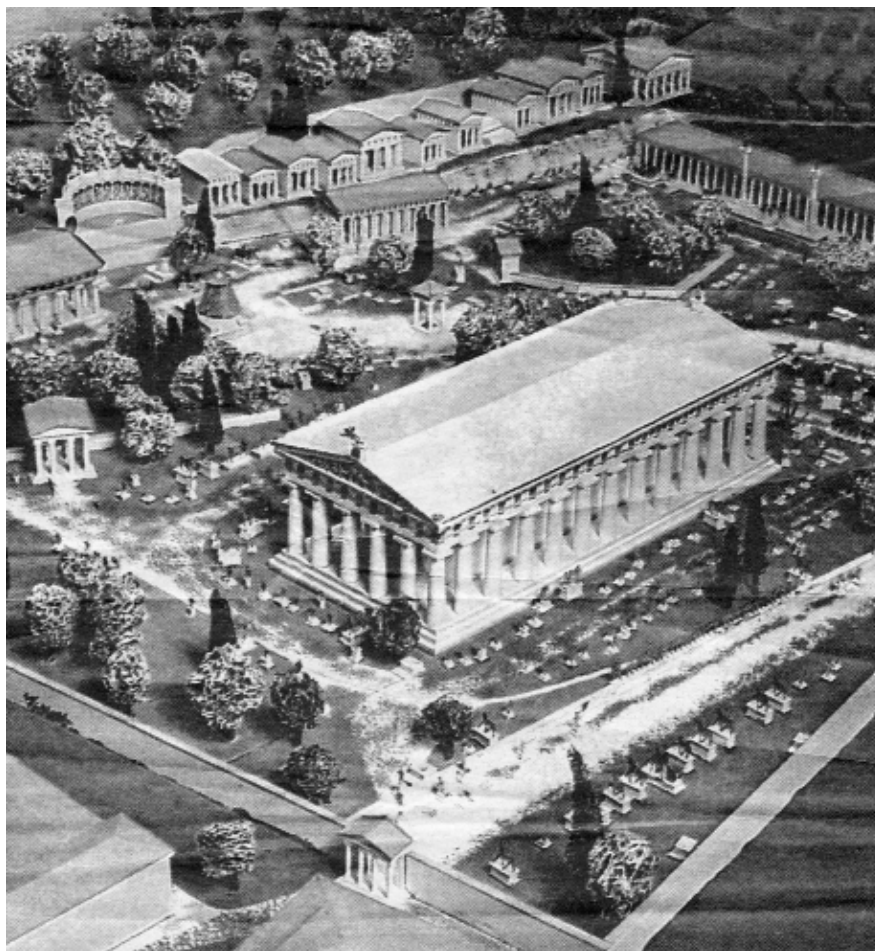
Η αθλητική δραστηριότητα στην αρχαία Ελλάδα είχε επίσης μεγάλη επίδραση στην παρουσίαση κατάλληλων σκηνών, από την παλαιότερα και το γυμνάσιο, στην αγγειοπλαστική όπως γίνεται γνωστό από τις πολυάριθμες αθλητικές παραστάσεις σε Αθηναϊκά αγγεία που δίνονταν σαν έπαθλα στα Παναθήναια. Καμμία άλλη τέχνη, σε καμμία εποχή δεν έχει να παρουσιάσει τόσες πολλές και τόσο ζωντανές αθλητικές σκηνές, όσο αυτή της Αθήνας

του 5ου και ενός μεγάλου μέρους του 4ου π.Χ. αιώνα. Έχει μερικές φορές τονισθεί ότι η ελληνική τέχνη παρουσιάζει ιδανικές μορφές αθλητών, οι οποίες δεν αντανακλούν πάντα την πραγματικότητα της εποχής. Είναι αλήθεια, ότι σε σπάνιες περιπτώσεις, οι καλλιτέχνες προσπαθούσαν να παρουσιάσουν κάτι το τέλει προς μίμηση. Πολλές απεικονίσεις από τα γυμναστήρια της Αθήνας αντανακλούν την πραγματικότητα της εποχής, όπως τη μονόπλευρη σωματική ανάπτυξη των επαγγελματιών, την παραμόρφωση του προσώπου των πυγμάχων και παγκρατιαστών καθώς και περιπτώσεις, όπου οι νέοι παραμελούσαν τη σωματική τους αγωγή.

Οι άπειρες αθλητικές σκηνές που βλέπουμε στην Αθηναϊκή ήταν παρμένες από την καθημερινή άσκηση των νέων στα γυμνάσια και τις παλαιότερες. Η λαμπρή αυτή παράδοση των Αθηναίων καλλιτεχνών να απεικονίζουν αθλητικές σκηνές στα διάφορα έργα τους, δεν βρήκε συνεχιστές μετά το τέλος του 4ου π.Χ. αιώνα. Οι συνήθειες των νέων άρχισαν να αλλάζουν και μαζί τους και οι παραστάσεις των καλλιτεχνών. Καμιά άλλη αλλαγή στην ιστορία της ανθρώπινης τέχνης δεν μπορεί να θεωρηθεί τόσο οδυνηρή, όσο αυτή, η οποία έφερε το τέλος της παρουσίας αθλητικών σκηνών στην Αθηναϊκή τέχνη, προς το τέλος του 4ου π.Χ. αιώνα. Όταν οι νέοι άρχισαν να επιδίδονται σε άλλες ασχολίες και όταν τα γυμναστήρια και οι παλαι-

στες είχαν ερημωθεί, τότε οι καλλιτέχνες εγκατέλειψαν με τη σειρά τους την απαθανάτιση των αθλητικών παραστάσεων στην τέχνη. Το γεγονός αυτό είναι μια ένδειξη ότι χωρίς την αθλητική δραστηριότητα της αρχαίας Ελλάδας, δεν θα υπήρχε κλασική τέχνη, όπως τουλάχιστον είναι αυτή γνωστή ούτε θα υπήρχε τέτοια πρόοδος στον τομέα αυτό.

Η ανάπτυξη του αθλητισμού, η λατρεία της αρμονικής ανάπτυξης του σώματος και του πνεύματος, η ευγενική άμιλλα και η καλλιέργεια της τέχνης δεν ήταν τυχαίες. Οφείλονταν στην ύπαρξη πολλών παραγόντων, τους οποίους ο ανεπανάληπτος κλασικός νους και η ελληνική φαντασία κατόρθωσαν να συνδυάσουν και να φέρουν σε θαυμαστή αρμονία. Φαίνεται ότι δεν θα υπάρξει ποτέ περίπτωση επανάληψης του αρχαϊκού εκείνου θαύματος, διότι οι θρησκευτικοί, πολιτικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί και ψυχολογικοί εκείνοι παράγοντες, οι οποίοι συνέβαλαν αποφασιστικά στη δημιουργία του, είναι απίθανο ότι θα υπάρξουν ξανά και φυσικά να συνδυαστούν. Από τον αρμονικό «γάμο» όλων αυτών των παραγόντων γεννήθηκε η αθλητική παράδοση, η επιτυχία στην τέχνη, η λατρεία προς το ωραίο και δυνατό σώμα, η αγάπη προς τη φιλοσοφία και τις επιστημες, που τόσο πολύ κατόρθωσε να αναπτύξει ο τολμηρός κι έξυπνος κλασικός νους.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΩΣ ΔΥΝΑΜΗ ΕΙΡΗΝΗΣ

Ολυμπισμός και Δελφική Ιδέα

Της ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγήτριας Β/θμιας Εκπαίδευσης

«Όλοι είμαστε Έλληνες, οι νόμοι μας,
η φιλοσοφία, η θρησκεία, οι τέχνες,
έχουν τις ρίζες τους στην Ελλάδα»
(Σέλλεϋ)

Η σοφία είναι η μεγαλύτερη εκδήλωση της ψυχής. Οι αρχαίοι Έλληνες σοφοί κληροδότησαν στην πανανθρώπινη σκέψη μυθικούς θησαυρούς, μη αφήνοντας καμιά γωνιά της ανθρώπινης διανοήσης ανεξερεύνητη.

Όλο το απαύγασμα του αρχαίου Ελληνικού πνεύματος για κοινωνική ηθική, η οποία καταξιώνει τον άνθρωπο προστατεύοντας και διαφυλάσσοντας την αξιοπρέπειά του, ενυπάρχει στην ανθρωποκεντρική φιλοσοφία του Δελφικού πνεύματος την οποία θα ονομάζαμε σήμερα *κοινωνιοκεντρική - πολιτική*. Η Κοινωνία, δε, ως ενότητα που προκύπτει τόσο από τη δυναμική των σχέσεων βιοτικής συνύπαρξης των ατόμων, όσο και από τη λειτουργικότητα ζωτικών δεσμών συναλληλίας και την από κοινού μέθεξη στη δημιουργική δύναμη, είναι το μέσο επικοινωνίας του αισθητού κόσμου με τον κόσμο των ιδεών. Οπότε Κοινωνία σημαίνει κοινή κατανόηση, κοινές ιδέες και κοινά ιδεώδη μεταξύ των διαφορετικών ανθρώπων της -των τάσεων και προβλημάτων τους- οι οποίοι βρίσκονται σε μια διαρκή σχέση αλληλεπίδρασης, όπου το ηθικό σπέρμα παραμένει, ως αιώνιο και σύμφυτο με την ανθρώπινη υπόσταση, τα δε δικαιώματα και οι υποχρεώσεις αποτελούν τους κρίκους της αλυσίδας του πολιτισμικού γιγνεσθαι, κάτω από το αιώνιο φως της πίστης και της φιλοσοφίας.

Τα αποφθέγματα ότι «όλες οι α-

ρετές περιλαμβάνονται μέσα στη δικαιοσύνη» και ότι «η ιδέα της δικαιοσύνης υποκρύπτεται κάτω από την ιδέα της ισότητας» παρακινούν στην αναζήτηση της οικουμενικότητας και της διαχρονικότητας των ρήσεων της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας καθώς και της εντόπισης αυτών ως «μήτρα ιδέα» στο Διεθνή χάρτη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Σ' αυτόν ορίζονται ως γενικές αρχές ότι «η αναγνώριση της έμφυτης αξιοπρέπειας και των ίσων αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρώπινης οικογένειας. αποτελεί βάση της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης», αξίες που χαρακτηρίζονται ως ιδανικό των λαών και ηθικό υπόβαθρο των εκφάνσεων του πολιτισμικού γίγνεσθαι της εποχής μας.

Ενα κοινό σημείο συνάντησης των διαφορετικών ανθρώπων, με υψηλά επίπεδα επιτυχίας, είναι η Ολυμπιακή Ιδέα, όπου Ολυμπισμός σημαίνει το «εν αγωνίζεσθαι» και το «εν αμιλλάσθαι». Το Ολυμπιακό ιδεώδες θεμελιωμένο στο Δελφικό πνεύμα, καλλιεργεί στον άνθρωπο την ιδέα ότι η διαφορετικότητα δεν είναι εμπόδιο για την κοινή ζωή, την κοινή δραστηριότητα, αλλά είναι τρόπος μέσω του οποίου αποκτάται πνευματικός πλούτος και ανοιχτότερο μυαλό.

Κατά τον Αϊνστάϊν «*Αν η ανθρωπότης πρόκειται να επιζήσει χρειάζεται έναν εντελώς νέο τρόπο σκέ-*

ψης».

Οι Έλληνες προετοίμασαν το έδαφος στους κατοπινούς επιστημονικές δημιουργώντας την επιστημονική σκέψη, τα δε φιλοσοφικά τους συστήματα, ανατρέποντας κατά καιρούς τον τρόπο του σκέπτεσθαι και συνταιριάζοντας την εκγύμναση σώματος και νου, έπλασαν την Ελληνική συνείδηση, το φως της οποίας μεταλαμπαδεύτηκε στην οικουμένη εμπνέοντας σήμερα την Ολυμπιακή ιδέα.

Ο Αγγελος Σικελιανός παράλληλα και ο **Uberto Eco** οραματίστηκαν ένα Παγκόσμιο Πανεπιστήμιο, μια «παγκόσμια Ακαδημία Πολιτισμού», όπως πήρε τ' όνομά της σήμερα η νεοϊδρυθείσα στο Παρίσι πρόσφατα, με στόχο να ενώσει πνευματικούς ανθρώπους απ'όλον τον κόσμο για τη μάχη κατά της μισαλλόδοξίας, του ρατσισμού, της ανισότητας, των προκαταλήψεων, που είναι προβλήματα της εποχής μας ακόμη. Καθώς είμαστε στην αρχή της 3ης χιλιετίας και δεν ξέρουμε τι μας επιφυλάσσει ο νέος «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας», μπορούμε τουλάχιστον να εκπαιδύσουμε τα έθνη να βλέπουν με θετικό μάτι την πολιτισμική πολυμορφία, επισημαίνει ο Uberto Eco, γιατί, το κακό δεν είναι όταν κάποιος είναι διαφορετικός ή με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, αλλά, όταν κάποιος άλλος προσπαθεί να ακυρώσει αυτή τη διαφορά και αναφαίνεται τότε το αρνητικό στοιχείο είτε στη σχέση μεταξύ των διαφορετικών ατόμων είτε στην κοινή ζωή τους.

«Τα Σχολεία και τα Πανεπιστήμια ως δύναμη Ειρήνης!» Η παιδεία, δηλαδή, είναι ο πρωταγωνιστής και η δύναμη, για ν' ανοίξει

διάπλατα ο δρόμος της Ειρήνης. Μια Παιδεία όπου η συνάντηση των διαφορετικού πνεύματος θεωριών και πρακτικών, κάτω από ένα συστημα οικομυμνικών αξιών, να συντελεί στην επωφελή επικοινωνία, δημιουργικά και αποτελεσματικά, για τη σχεδίαση του κοινού μέλλοντος των ανθρώπων και για την παγίωση της Παγκόσμιας Ειρήνης.

Ο Ολυμπισμός είναι συνυφασμένος με τη βαθιά έννοια του «*εν αγωνιζέσθαι*», του έντιμου αγώνα των ανθρώπων στο στίβο της ζωής με έπαθλο την Ειρήνη, είτε την προσωπική συνειδησιακή ειρήνη είτε την ευρύτερη, την παγκόσμια ειρήνη.

Η εποχή ζητά δημιουργικά υπεύθυνο άνθρωπο, το δε οποιοδήποτε αλλόκοτο φέροσιμο είναι προϊόν πολιτισμικού ελλείματος, μέσα σε μια μακαρία κάποτε αυτάρκεια, χωρίς ανοιχτό δρόμο προς το μέλλον.

Η πίσση για ανάπτυξη της ηθικής ως εϋθύνης είναι μεγάλη. «...Η τεράστια κλίμακα των τεχνικών αποτελεσμάτων και το αδιάγνωστο των συνεπειών κάνουν την ανθρωπότητα να νοιώθει αλληλέγγυος με σύνολη τη Δημιουργία. Ο πλανητικός και διαπλανητικός αύριο άνθρωπος δεν έχει πια το δικαίωμα να υπολογίζει μόνο τον εαυτόν του και τον συγκεκριμένο πλησίον του. Το καλό του συμπίπτει με το καλό του παντός...», και αυτό, μόνο η Φιλοσοφική Παιδεία μπορεί να το εμπνεύσει και να ευαισθητοποιήσει τον άνθρωπο στην ηθική συμπεριφορά και στην ευθύνη για το μέλλον.

Οι ευγενέστερες αποστολές του ανθρώπου ήταν πάντοτε η επέκταση της γνώσης και η μετάδοσή της. Σήμερα όμως με την τεράστια επιστημονική πρόοδο και την τεχνολογική επανάσταση, κάνει την εμφάνισή της και μια τρίτη αποστολή η οποία επιβάλλει στον άνθρωπο τη σωστή χρήση των όποιων επιτευγμάτων -επιστήμης και τεχνολογίας- γεγονός που συνεπάγεται το καθήκον της πρόληψης παρενεργειών, καθώς και την ευθύνη για υγιείς παρακαταθήκες στο μέλλον, στις επόμενες γενιές.

Η αναβίωση της ηθικής προϋποθέτει κριτική σκέψη στην αντιμετώπιση της συμπεριφοράς και υπ' αυτή την έννοια παραπέμπει στον Αριστοτέλη, όπερ σημαίνει ότι το αντικείμενο του προβληματισμού εστιάζεται στις ηθικές αρχές και επιβάλλει στο κάθε πράγμα και κάθε πράξη τη σωστή -θέση του στον κόσμο, αντανακλώντας την αξιοθαύμαστη προσπάθεια για διαύγεια που χαρακτηρίζει την αρχαία Ελληνική σκέψη. Διότι ενώ η ηθική ως φρόνημα (morale) είχε πέσει σε αχρηστία, σήμερα βρίσκει απήχηση ως κώδικας συμπεριφοράς, με τον όρο ethics, που προέρχεται από τα αρχαία ελληνικά, έχοντας ανανεωθεί ως ευθύνη από τους συσχετισμούς της με τις επιταγές ιδίως της τεχνολογικής και της ιατρικής επανάστασης. Στην έννοια, δε, της ευθύνης και της συνειδησης, των ουσιωδέστερων αρετών για αρμονική κοινή ζωή των ατόμων, ενυπάρχουν ως «μήτρες ιδέες» όλες οι φιλοσοφικές ρήσεις του Δελφικού πνεύματος, που διαμόρφωσαν και την Ολυμπιακή ιδέα. Το κορυφαίο από τις ρήσεις "Γνώθι σαυτόν" προτρέπει μέσα από τη μελέτη του εαυτού μας να γνωρίσουμε τον άνθρωπο και να φτάσουμε στην καθολική θεώρηση του σύμπαντος, προχωρώντας χωρίς υπερβολές και επάρσεις προς την εξασφάλιση του επιθυμητού αποτελέσματος, δηλαδή μέσα από μια συνείδηση που υποστηρίζουν οι ρήσεις «Μηδέν άγα» και «Έγγύη παρά δ' άτη», βαθύτατες φιλοσοφικές προτροπές που εξασφαλίζουν ισορροπία στην εξελικτική πορεία της κοινωνίας και των πολιτισμικών της επιτευγμάτων. Οι εγγυημένες προοπτικές χωρίς δημαγωγικά παραπλανητικά τεχνάσματα για προσωπικά οφέλη εις βάρος των πολλών και η τήρηση του μέτρου είναι σύνθεση και σοφία προς αποφυγή των κινδύνων που εγκυμονούν τα παράφορα συναισθήματα, οι παρορμητικότητες και οι όποιες υπερβολές.

Ο άνθρωπος έχει κάποτε τις καλές προθέσεις αλλά υπολείπεται στη δύναμη της αυτοκυριαρχίας. Το «*Άρχειν σεαυτῶ*» δεν το διαθέτουν

όλοι οι άν-θρωποι. Είναι δύναμη που αποκτάται μετά από γνώση και άσκηση, άρα είναι δυνατή η κατάκτησή της μέσω της Φιλοσοφικής παιδείας που προσφέρει γνώσεις πνευματικού ύψους ώστε οι εξειδικευμένες ν' αποκτήσουν παράλληλα την ηθική και ανθρωπιστική τους υπόσταση.

«*Οι νέοι δεν έχουν ανάγκη από συμβουλές, έχουν ανάγκη από παραδείγματα*». Επιβάλλεται ο πολίτης της Γης να αναλάβει εκστρατεία ώστε να προωθηθεί η φυσική, διανοητική, αισθητική, συναισθηματική και πνευματική πλευρά της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Η γνώση υπάρχει, η σοφία είναι το ζητούμενο, που θα αποκαλύψει το ρόλο του ανθρώπου όπως είναι ορισμένος από τη φύση του. Τότε ο άνθρωπος ως υπεύθυνο άτομο θα εκφράσει την αλήθεια που φέρει μέσα του, υπακούοντας στην αποστολή, πράγμα που θα τον οδηγήσει στην αληθινή ελευθερία και στην ειρήνη.

Όπως πίστευε ο Σωκράτης (Κ. Βάρναλη: *Η Αληθινή Απολογία του Σωκράτη*): «...Στα βάθη της ψυχής κοιμούνται θαμένες οι ιδέες-αλήθειες κάτω από σκουριά πολλή, που τηνε σωριάζουνε μέσα της ατίθασες αισθήσεις, ασυγκρατητες επιθυμίες και συμφέροντα, και για να τις ξεσφουρουμε στο φως της μέρας θάταν δύσκολο...», αλλ' όμως η ρήση του Σωκράτη ότι: «*Η φοβερότερη τρικυμία έχει την πιο απότομη γαλήνη*», αποδίδει και τις εσπευσμένες αναζητήσεις και προσπάθειες που καταβάλλονται σήμερα τόσο για την κατάπαυση της κοινωνικοπολιτικής τρικυμίας, όσο και για τη δυνατότητα μιας απότομης μεταλλαγής από το σκοτεινό στο φωτεινό, από το ασυνείδητο κι ανεύθυνο στο συνειδητό και υπεύθυνο, γιατί όταν βρεθεί ο κόσμος στην τρομερή τρικυμία της ασυδοσίας, για τη σωτηρία υπάρχει πλέον μονόδρομος, η απότομη γαλήνη, η κατάπαυση της δραστηριότητας των πρωταίτιών και η απομόνωσή τους.

Αν και η φιλοσοφία ασκείται υπό το πρίσμα της αιωνότητας...

ΕΝΑ ΜΗΝΥΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΞΦΟΡΔΗ

Της ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΓΑΡΜΠΗ - ΧΑΤΖΗΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Φιλολόγου - τ. Σχολικού Συμβούλου

Κρίναμε σκόπιμο στο τεύχος αυτό της «Φιλοσοφίας και Παιδείας», που το έχουμε αφιερώσει, με την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων στη χώρα μας, στο θέμα «Φιλοσοφία και Αθλητισμός», να καταχωριστεί αυτό το άρθρο της συναδέλφου κας Αλεξάνδρας Γαρμπή - Χατζηαναστασίου ως έκφραση προβληματισμού αλλά και διαμαρτυρίας στο πλαίσιο της επιχειρούμενης ταυτόχρονα Πνευματικής και Πολιτιστικής Ολυμπιάδας.

Ένα πρόσφατο ταξίδι στο Λονδίνο έδωσε την ευκαιρία για μια επίσκεψη στην Οξφόρδη, την πόλη που σαν μαγνήτης τραβάει τη σκέψη. Εντυπωσιάζουν τα παλιά οικοδομήματα με την ιδιόρρυθμη αρχιτεκτονική, οι επιβλητικοί γοτθικοί ναοί, τα όμορφα πάρκα και πάνω απ' όλα η αίσθηση μιας μακραίωνης ατμόσφαιρας πνευματικού κέντρου. Σαράντα περίπου κολλέγια πανεπιστημιακού επιπέδου, θεμελιωμένα από το 1249 ως το 1997, κοσμούν την πόλη και καθορίζουν τη φυσιογνωμία της· όλα σχεδόν διαθέτουν βιβλιοθήκη, εργαστήρια, εκκλησία, εσωτερικές αυλές, κήπους που φιλοξενούν τους σπουδαστές τουλάχιστον για το πρώτο έτος φοίτησής τους.

Πρώτη επίδιωξη είναι η γνωριμία με την Bodleian Library, την παγκοσμίου φήμης βιβλιοθήκη της Οξφορδης. Απέναντι από το παλιότερο κτίριο, την Old Bodleian Library, υψώνεται η New Bodleian Library και δίπλα στην πρώτη η πέτρουγα Radcliffe Camera· υπάρχουν τέσσερα ακόμη παραρτήματα της βιβλιοθήκης. Το παλιό κτιριακό συγκρότημα εκτείνεται γύρω από μια τετράγωνη κλειστή αυλή, στο βάθος της οποίας λειτουργεί έκθεση με δείγματα του περιεχομένου της βιβλιοθήκης σε κλειστές προθήκες (βιβλία, χειρόγραφα, χάρτες κ.ά.). Στην είσοδο του χώρου αυτού υπάρχει προτομή του Thomas Bodley καθώς και άγαλμα του στην είσοδο της βιβλιοθήκης. Από αυτόν πήρε το όνομά της, αφού με δική του πρωτοβουλία ανασυστάθηκε (1602), επεκτάθηκε και απέκτησε το κύρος της η βιβλιοθήκη, και με δική του φροντίδα κατατίθενται με νόμο υποχρεωτικά και δωρεάν σ' αυτήν, από το 1610, κάθε βιβλίο που εκδίδεται στην Αγγλία. Σήμερα η βιβλιοθήκη της Οξφορδης αριθμεί περίπου 7.000.000 βιβλία και 50.000 χειρόγραφα από όλο τον κόσμο.

Η πρόσβαση στη βιβλιοθήκη δεν είναι εύκολη, απαιτεί ολόκληρη διαδικασία. Χρειάζεται να εφοδιαστεί ο ενδιαφερόμενος με μια ειδική κάρτα με τα στοιχεία και τη φωτογραφία του, ένα είδος ταυτότητας αναγνώστη, αφού πρώτα περάσει από συνέντευξη και αφού απαγγείλει στη γλώσσα του ένα είδος όρκου, ότι θα σεβαστεί το χώρο, ο οποίος και μαγνητοφωνείται.

Με την επίδειξη της κάρτας ανεβαίνει κανείς ελεύθερα στον πρώτο όροφο, όπου είναι η βιβλιοθήκη. Στην πρώτη αίθουσα πελώριοι κατάλογοι, σε σχήμα τόμων μεγάλης εγκυκλοπαίδειας, γεμίζουν τα ράφια σε όλο το ύψος των τοίχων. Σ' αυτούς υπάρχουν όλοι οι τίτλοι των έργων των συγγραφέων από την αρχαιότητα εποχή ως σήμερα καθώς και πλήρης βιβλιογραφία.

Για όλους τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς και τους Νεοέλληνες, υπάρχει λεπτομερέστατη ενημέρωση. Από το σύγχρονα ελληνικά περιοδικά αναφέρεται το περιοδικό «Πλάτων» της Εταιρείας Ελλήνων Φιλολόγων ως «σύγγραμμα περιοδικών παιδαγωγικών...»

Στην αίθουσα υπάρχουν ηλεκτρονικοί υπολογιστές στη διάθεση του αναγνώστη, ώστε να αναζητάει την πληροφορία που τον ενδιαφέρει. Και ο ειδικός υπάλληλος, που παρευρίσκεται, είναι έτοιμος να προσφέρει βοήθεια, αν του ζητηθεί.

Στην τεράστια αυτή αίθουσα θαυμάζει ο επισκέπτης τον ανεκτίμητο πλούτο της βιβλιοθήκης και την τέλεια οργάνωση για εύκολη πρόσβαση.

Στις επόμενες αίθουσες ράφια γεμάτα βιβλία υψώνονται σ' όλους τους τοίχους, ενώ το χώρο γεμίζουν θέσεις για τους αναγνώστες διαμορφωμένες, ώστε να εξασφαλίζεται άνεση εργασίας και να αποφεύγεται η διάσπαση της προσοχής.

Η αίθουσα με τους κλασικούς συγγραφείς είναι τεράστια, γεμάτη βιβλία και με ελεύθερη πρόσβαση σε αυτά. Η επίσκεψη στο χώρο αυτό αποτελούσε πάντα ένα όνειρο, σε κάθε ευκαιρία επαφής με εκείνη τη σειρά κλασικών συγγραφέων, έκδοσης Οξφορδης, που θεωρήθηκε η πιο προσεγμένη, με τα πιο αξιόπιστα σχόλια και που έθρεψε γενιές σπουδαστών της Αρχαίας Ελληνικής και της Λατινικής Γραμματείας.

Πλησιάζεις με δέος τα ράφια, διαβάξεις άπληστα τους τίτλους των τόμων, έχεις την επιθυμία να τους αγκαλιάσεις όλους, εύχεται ο χρόνος να μην είχε όρια. Αναρίθμητα βιβλία, ιδιαίτερα φροντισμένες εκδόσεις, από πολύ παλιές ως σύγχρονες, με κάθε είδους σχόλια.

Αρχαία ελληνικά συγγράμματα ή αποσπάσματα από αρχαίους ελληνικούς παπύρους, συνοδευόμενα από επιμελημένα υπομνήματα και μετάφραση συνήθως στην Αγγλική ή τη Γαλλική. Επικρατούν τα φιλοσοφικά κείμενα, ο Πλάτωνας σε διάφορες εκδόσεις, ο Αριστοτέλης σε 6 ογκώδεις τόμους, οι Στωικοί, ο Επίκουρος και οι άλλοι Έλληνες φιλόσοφοι. Ο Όμηρος, η λυρική ποίηση, οι τραγικοί ποιητές και όλο το ελληνικό πνεύμα κατακλύζει την αίθουσα.

Κατεβάξεις επιλεκτικά κάποιους τόμους, πιάνεις μια θέση και ξεφυλλίζεις με δέος, προσπαθείς να ρουφήξεις, να πάρεις κάτι από αυτή τη σπάνια γεύση της επαφής με όλον αυτόν τον θησαυρό. Κάνεις απόπειρα να κρατήσεις κάποιες σημειώσεις με επίγνωση του μάταιου αυτής της κίνησης.

Το βλέμμα αγκαλιάζει όλο αυτό το χώρο. Γεμάτες σχεδόν οι θέσεις μελέτης. Άνθρωποι κάθε ηλικίας, κάθε εθνικότητας, σκυμμένοι με απόλυτη αφοσίωση πάνω σε παλιά βιβλία ή αρχαία χειρόγραφα, αποκομμένοι από το περιβάλλον, απελευθερωμένοι από το χρόνο, παραδομένοι στην απόλαυση μιας εκλεκτής επικοινωνίας με το αρχαίο ελληνικό πνεύμα.

Βιώνεις μια βαθιά συγκίνηση και υπερηφάνεια: νιώθεις ότι βρίσκεσαι στο άδυτο της ελληνικής σκέψης: αισθάνεσαι συναρπαζόμενος τόσο, που κάποια στιγμή περιμένεις πως θα συνεννοηθείς με όλους γύρω σου στην ελληνική γλώσσα. Πρόκειται για ένα βίωμα μοναδικό, συναρπαστικό, σαν να παίρνεις μέρος σε μια μυσταγωγία: και μακαρίζεις τον εαυτό σου, γιατί είχες την τύχη να γευθείς μια τέτοια σπάνια εμπειρία.

Αναμετράς με το βλέμμα άλλη μια φορά το χώρο,

ρίχνεις ερευνητικές ματιές σ' όλα τα πρόσωπα τα σκυμμένα γύρω, στους μελετητές του αρχαίου ελληνικού πνεύματος, στους εραστές των αξιών της ζωής: νιώθεις απέραντο σεβασμό και κάπως χρωωμένος απέναντί τους ως Έλληνας και ως άνθρωπος.

Εκείνη τη στιγμή συνειρμικά ξεπηδάει ο προβληματισμός. Ποια η μοίρα της ανθρωπιστικής παιδείας στην Ελλάδα, στη χώρα που γεννήθηκε; Πόσο ενθαρρύνεται η κατεύθυνση των νέων προς τις ανθρωπιστικές σπουδές; Τα φιλοσοφικά μαθήματα ποια θέση έχουν στα σύγχρονα προγράμματα των ελληνικών σχολείων; Πρόκειται για ερωτήματα πολυσυζητημένα αλλά καυτά, όσο και επίκαιρα, που εκφράζουν όλη την ανησυχία και την πίκρα του εκπαιδευτικού κόσμου και της κοινωνίας ολόκληρης.

Είναι θέματα, τα οποία έχουν προβληθεί με πολλούς τρόπους από την Ένωσή μας, έχουν συζητηθεί σε βάθος, και έχουν προωθηθεί σχετικές προτάσεις στους αρμόδιους, χωρίς όμως ανταπόκριση.

Είναι καιρός η εκπαιδευτική πολιτική αυτής της χώρας να πάρει επιτέλους το μήνυμα, να αφυπνισθεί, να λάβει υπόψη τι γίνεται στις άλλες χώρες, να σταθμίσει τις προτεραιότητες με πιο αποτελεσματικό τρόπο για ουσιαστικότερη παιδεία. Ο φιλοσοφικός στοχασμός, που οξύνει την κριτική ικανότητα, καλλιεργεί την πολύπλευρη σκέψη, διαμορφώνει ελεύθερο πνεύμα και ανθρωπιστική συμπεριφορά, που εγγυάται πιο ανθρώπινες κοινωνίες, είναι απαραίτητο να εξοβελίζεται σχεδόν από την εκπαίδευση των νέων. Για την ώρα το έλλειμμα παραμένει μεγάλο και η ευθύνη βαριά.

Ποιοί διέσωσαν τους καταλόγους των Ολυμπιονικών

Μέχρι την εποχή του Φιλόστρατου (α' ήμισυ γ' μ.Χ. αι.) καταλόγους Ολυμπιονικών ευκαιριακά είχαν καταγράψει ο **Ιππίας ο Ηλείος**, σοφιστής του ε' π.Χ. αι, σύμφωνα με πληροφορία που μας διέσωσε ο Πλούταρχος (Νουμάς Κεφ. !), ο **Αριστοτέλης** (384 - 322 π.Χ.), ο **Τίμαιος ο Ταυρομενίτης** (346 - 250 π.Χ.) (που πρώτος εχρησιμοποίησε τις Ολυμπιάδες για επισήμανση γεγονότων και χρονολόγηση) και ο Αλεξανδρινός φιλόλογος **Ερατοσθένης** (275 - 195 π.Χ.). Πληροφορίες χωρίς όμως συστηματική καταγραφή των Ολυμπιάδων και των Ολυμπιονικών μάς παρέχουν και ο **Πανσανίας** ο Περηγητής (β' αι. μ.Χ.) και ο σύγχρονός του **Λουκιανός**.

Ο πρώτος όμως που συστηματικά κατέγραψε και διέσωσε σε 5 βιβλία

πλήρη κατάλογο των Ολυμπιάδων και των Ολυμπιονικών είναι ο **Χριστιανός Εκκλησιαστικός συγγραφέας Σέξτος Ιούλιος ο Αφρικανός** (160 - 240 μ.Χ.) στο έργο του *Χρονολογία*. Απ' αυτόν τον παρέλαβε, τον κατεχώρησε και τον διέσωσε ο άλλος μεγάλος συστηματικός **Εκκλησιαστικός Ιστορικός** του δ' αι. μ.Χ. **Ευσέβιος ο Παμφίλου** (263 - 340 μ.Χ.) στο έργο του *Χρονικά* κι έτσι διασώθηκε ο κατάλογος αυτός ως τις μέρες μας. Σημειώνει στο έργο αυτό ο Ευσέβιος: «*Ἑλλήνων Ὀλυμπιάδες ἀπὸ τῆς α' (1ης) ἐπὶ τὴν σμθ' (249ην), καθ' ἣν Ῥωμαίων ἐβασίλευεν Ἀντωνίνος υἱὸς Σεβήρου (ὁ Καρακάλλας)*» και προσθέτει στο τέλος της αναγραφής των Ολυμπιάδων: «*Μέχρι τούτου τὴν ἀναγραφὴν τῶν Ὀλυμπιονικῶν εὗρομεν*» (*Χρονικά* βιβλ. Ι κεφ. XXXIII παρὰ

«Migne P.G. Τόμ XIX).

Τέλος, αργότερα κατά τον θ' μ.Χ. αι., ο άλλος Μέγας Εκκλησιαστικός άνδρας, ο **Φώτιος**, διέσωσε το πληρέστερο απόσπασμα της συγγραφής *Ολυμπιονικών και Χρονικών Συναγωγή*, έργο του Φλέγοντος του Τραλλιανού, απελεύθερου του Αδριανού, που έζησε κατά τον β' μ.Χ. αι. Ο Μέγας Φώτιος στο περιώνυμο έργο του *Μυριόβιβλος* περιλαμβάνει και το προαναφερόμενο απόσπασμα.

Είναι, νομίζουμε, άξιο ιδιαίτερης επισήμανσης το γεγονός ότι εκκλησιαστικοί συγγραφείς, διασώζουν με συστηματική καταγραφή τους καταλόγους των Ολυμπιονικών και σηματοδοτούν χρονολογικά τις αρχαίες Ολυμπιάδες.

Σ.Γ.Μ.

Ο 10ος Πυθιόνικος του Πινδάρου

Του ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΕΦ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

δρ. Φιλοσοφίας

Η ήταν απαραίτητη κατ' αρχήν μία πλήρης φιλολογική ανάλυση του εξαιρετικού αυτού ποιήματος του μεγίστου λυρικού ποιητού της αρχαιότητας και πάσης εποχής, του Πινδάρου. Εδώ, όμως, για λόγους χώρου, αλλά κυρίως διότι πιστεύουμε ότι η διατύπωση ενίων απόψεων φιλοσοφικής αφετηρίας και ομοίων σκοπών προηγείται από αναγκαιότητα μεθοδολογική και ουσιαστική, διαπιστώνουμε ότι το κύριο στοιχείο, αισθητικό και νοηματικό του ποιήματος αυτού, είναι ο μεγαλοπρεπής λυρισμός και μαζί και τα μεγάλα και υψηλά διανοήματα. Όλα αυτά είναι προϊόντα της μεγάλης ποιητικής ικανότητας της μεγαλοφυΐας του ποιητού.

Πώς συμβαίνει όμως αυτήν την εποχή (6ου-5ου αιώνα π.Χ.) να ζει και να γράφει ένας τόσο μεγάλος ποιητής, και δεν είναι μόνον αυτά. Είναι μια εποχή, κατά την οποία ζουν και ακτινοβολούν πολλά μεγάλα πνεύματα. Αυτά όμως τα μεγάλα πνεύματα τα χαρακτηρίζει αντίστοιχη υψηλή αρετή. Αρετή η οποία εκδηλώνεται

σε όλα τα πεδία και σε όλα τα ύψη. Πράγμα, που σημαίνει ότι η αρετή δεν είναι γνώρισμα μόνον των υψηλών πνευμάτων, αλλά και του κοινού, των πολιτών και όλων των ανθρώπων. Αυτό το διαπιστώνουμε επίσης στην ποίηση του Ομήρου και πολλών άλλων ποιητών και φιλοσόφων των εποχών εκείνων.

Οι εποχές που παρήγαγαν μεγαλοφυΐες είναι εποχές της υψηλής αρετής· διότι η αρετή, ως έρως του αγαθού, είναι που φλογίζει τις ισχυρές διάνοιες να παράγουν τελικά έργα μοναδικής αξίας. Χωρίς αρετή δεν παράγεται έργο υψηλής αξίας, παρά τον όποιο μόχθο και αγώνα που καταβάλλει ο οιοσδήποτε φιλόδοξος αλλά ελάχιστα ενάρετος δημιουργός.

Γιατί λοιπόν αντηχεί με τόση μεγαλοπρέπεια η ποίηση του Πινδάρου; Διότι εξέρχεται από ψυχή που αναπνέει και ζει τον αέρα που φυσά στις δυσανάβατες κορυφογραμμές της ηρωικότητας, όπως αυτή που έδειξαν οι Έλληνες της εποχής στους μεγάλους εθνικούς τους αγώνες.

«Ἴπποκλεῖ Θεσσαλῶ παιδί διαυλοδρόμῳ»

στροφή α' *Ευτυχισμένη Λακεδαίμων
μακαριστή Θεσσαλία, και στις δύο βασιλεύει το γένος εξ ενός πατρός, του ανδρείου μαχητού Ηρακλέους.*

Αλλά γιατί εκτός χρόνου κομπάζω; Όμως η Πυθώ και το Πελινναίον με καλεί και οι παῖδες του Αλεῦα θέλουν να ψάλλουν το ένδοξο ἄσμα, που εγκωμιάζει τους ἄνδρες, προς τιμὴν του Ἴπποκλέους.

αντιστροφή α' *διότι απλαμβάνει τους ἄθλους (στον αγώνες).*

Το φαράγγι του Παρνασσού μαζί με τον στρατο των Ἀμφικτιόνων τον ανεκήρυξε ἀνώατον των νέων παιδιῶν που αγωνίζονται στα αγωνίσματα του διαυλοδρόμου.

Ἀπόλλωνα! γλυκό που είναι το τέλος των ἀνθρώπων όταν η ἀρχὴ είναι καλή και ο Θεός το κατευθύνει· ο μεν με τις δικές του συμβουλές, ἐπράξε ἀντό και διέτρεξαν τα ἴχνη του πατρός του, ἀπὸ φυσική παρόρμηση.

επωδός α' *Ολυμπιονίκης δύο φορές στον αγώνα του σπλιτοδρόμου με τις πανοπλίες του Ἄρεως.*

Και ο αγών κάτω ἀπὸ τους βράχους της Κίρρας, μέσα στους βαθεῖς λειμώνες ἔκαμε τον Φοικία δυνατόν στους πόδες για την νίκη.

Ἄς ἀκολουθήσει καλή μοῖρα και τις ἐπόμενες ἡμέρες, ἀς ἀνθίσει γι' αὐτούς πλοῦτος ἐνδοξος και ευγενικός.

- στροφή β'** *Δεν είναι λίγη η δόση που έτυχε σ' αυτούς απ' όσα ευτυχή συμβαίνουν στην Ελλάδα, και ας μη συναντήσουν μετατροπές της τύχης εξ αιτίας του φθόνου των Θεών. Ο Θεός ας είναι καρδιά ευδαίμων και χωρίς πόνους.
Αυτός ο άνδρας ευδαίμων και αξιοϋμνητος γίνεται από τους σοφούς, αυτός ο οποίος αφού έχει νικήσει με τη δύναμη των χειρών ή των ποδών, τα μέγιστα κατορθώματα θα επιτύχει με τόλμη και σθένος.*
- αντιστροφή β'** *και ζωντανός ακόμη θα ίδη τον νεαρό γνιό του, κατά τη μοίρα του, να κερδίξη τον στέφανο της νίκης στα Πύθια.
Διότι ο χάλκινος ουρανός δεν είναι προσιτός σ' αυτόν.
Όσες δε δόξες αγγίζουμε εμείς, το γένος το θνητό, τελειώνουν στο έσχατο ταξείδι.
Ούτε δε πεζός ούτε με πλοία κινούμενος θα δυνηθής να εύρης τη θαυμαστή οδό που οδηγεί στους αγώνες των υπερβορείων.*
- επωδός β'** *Μεταξύ τούτων άλλοτε ευωχήθηκε ο Περσεύς, ο ηγήτωρ του λαού κι εισήλθε στους οίκους τους, την στιγμή που έκαμαν λαμπρές θυσίες με εκατόν όνους προς τιμήν του Θεού.
Και σε τούτων τις ευτυχίες και τις επευφημίες πολύ και σταθερά χαίρει ο Απόλλων· γελά δε βλέποντας την φύσιν των λάγνων αυτών ζώων ορθίαν.*
- στροφή γ'** *Η Μούσα δεν είναι ξένη στους δικούς τους τρόπους ζωής· παντού δε χοροί παρθένων, βοές της λύρας και αυλών αντιλαλοι δονούν τον αέρα.
Και κάμουν ευφρόσυνα συμπόσια δένοντας τις κόμες τους με χρυσή δάφνη.
Στην ιερή τους γενεά ούτε νοσοι ούτε γήρας απευκταίον προσεγγίζει· χωρίς πόνους και μάχες ζουν στην χώρα τους μακριά από την εκδικήτρια Νέμεση.
Με τολμηρή καρδιά ήλθε κάποτε ο γνιός της Δανάης στη σύναξη των μακάρων ανδρών, τον ωδηγούσε δε η Αθηνά· και σκότωσε τη Γοργόνα· και η ποικιλμένη με φίδια κεφαλή, τρόμον ήλθεν φέροντας στους νησιώτες και θάνατον, απολιθώνοντάς τους.*
- επωδός γ'** *Και σε μένα δεν φαίνεται παράδοξο ποτέ το να θαυμάζω τα έργα που ετέλεσαν οι θεοί.
Κράτα το κουπί, στήριξε γρήγορα την άγκυρα από την πλώρη στη γη, να κρατηθεί από τους χαμηλούς βράχους και σαν μέλισσα από τον ένα στον άλλον τον λόγον, ας φέρει, τον άριστον, των εγκωμιαστικών ύμνων.*
- στροφή δ'** *Ελπίζω δε ότι οι Εφυραίοι θα μεταδώσουν επάνω από τον Πηγειό τον δικό μου γλυκό λόγο, τον Ιπποκλέα δε, περισσότερο με άσματα, για όσους κέρδισε στεφάνους, θα καταστήσουν θαυμαστόν μεταξύ των συνομιλήκων και των παλαιότερων, ίνδαλμα και των νέων παρθένων· και άλλοι έρωτες προς άλλους την ψυχή τους εξήγειραν.*
- αντιστροφή δ'** *αυτά δε που ο καθένας επιθυμεί, αφού τα επιτύχει ας έχει τη δική του φροντίδα πιο ισχυρή, γιατί δεν είναι δυνατόν από πριν να υποθέσουμε τι θα γίνει μέσα στον χρόνο.
Έχω πίστη στην ευγενική εύνοια του Θώρακος ο οποίος το τετράσχητο άρμα των Πιερίδων μουσών έξευξε δίδοντας δύναμη στην έμπνευσή μου, αγαπητός προς αγαπητόν, που με φρόνηση οδηγεί ο ένας τον άλλον.*
- επωδός δ'** *Στον άνθρωπον που προσπαθεί, ως χρυσός στην δοκιμή, αρμόζει και νους ορθός.
Και θα επαινέσουμε τους άριστους αδελφούς, διότι φέρουν τον νόμον των Θεσσαλών στα ύψη.
Μεταξύ δε των αγαθών ανευρίσκονται ένδοξες και λαμπρές πατροπαράδοτες κυβερνήσεις των πόλεων.*

ΛΕΞΙΚΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Γράφει: ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, Φιλολόγος - τ. Σχολικός Σύμβουλος

Ιδανικό - Ιδεώδες

Ι Ύψιστος αξιολογικός σκοπός προς τον οποίο τείνει ο άνθρωπος.

Η γενικότερη σημασία του όρου (ideal) δλώνει καθετί το οποίο θεωρείται ως υποδειγματικό πρότυπο ύπαρξης, ηθικότητας και δράσης. Το ιδεώδες ενέχει στον ύψιστο βαθμό κάθε τελειότητα, που αναφέρεται σε πρόσωπο, αντικείμενο ή ιδιότητα. Ορίζεται ως προβολή στη συνείδηση του ατόμου μιας αξίας, που τη θεωρεί ανώτερη απ' όλες τις άλλες και προσπαθεί να την πραγματοποιήσει.

II Εννοιολογικά οι όροι «ιδανικό» και «ιδεώδες» σχετίζονται, κατά κυριολεξία όμως δεν ταυτίζονται. Ιδανικό σημαίνει την ιδέα (από τη λέξη ιδανός, ιδεΐν) ότι δηλαδή υπάρχει σαν ιδέα στην ειδικότερη θεώρησή της, ενώ ιδεώδες, που χρησιμοποιείται περισσότερο ως επίθετο (-ης, -ης, -ες), σημαίνει κάτι γενικότερο με την έννοια της τελειότητας. (Παραδ.: «ο ιδεώδης άνθρωπος», «το ιδεώδες της αρετής είναι ανέφικτο»).

Το ιδανικό, στα πλαίσια της εννοιολογίας, διαφέρει από το πραγματικό, γιατί μόνο σαν ιδέα μπορεί να συλληφθεί, δεδομένου ότι η πραγματικότητα δεν είναι η ιδανική. Δεν παύει όμως το ιδανικό να κατευθύνει τη δράση του ανθρώπου και ν' αποτελεί, κατά κάποιο τρόπο, το καθοδηγητικό αστέρι της ζωής του, χωρίς να μπορεί βέβαια να το φτάσει και να το κατακτήσει.

Κατά τον ψυχαναλυτή **Άλφρεντ Άντλερ** (Adler, 1870-1937) το ιδανικό είναι ένας δημιουργημένος από τον ίδιο τον άνθρωπο σκοπός, τελειότητα, που τον ωθεί συνεχώς στη δράση, στην κατάκτηση του προσωπικού ιδεώδους. Ουσιαστικά ο σκοπός αυτός δεν πραγματοποιείται στην εντέλεια με αποτέλεσμα να δημιουργείται στην ψυχή του ανθρώπου ένα κενό, ένα συναίσθημα ανολοκλήρωτο. Αυτή όμως η συναισθηματική ελλειπτικότητα αποτελεί βασικό κίνητρο για νέα δράση, για νέους αγώνες. Στη συνέχεια διάφοροι ψυχαναλυτές επιδίωξαν να ερμηνεύσουν τα ιδεώδη του ανθρώπου ως μεταμορφώσεις του libido.

III Στη φιλοσοφία ο Καντ (Kant, 1724-1804), ο ιδρυτής της κριτικής φιλοσοφίας, εισήγαγε τον όρο «ιδεώδες εγώ», ο οποίος σήμαινε παν ό,τι παρουσιάζεται ως «το ύψιστον της τελειότητας». Ως προς τη σχέση του ιδεώδους προς την Πλατωνική ιδέα υποστήριξε τα ακόλουθα: «Ο,τι για

μας είναι ένα ιδεώδες, για τον Πλάτωνα ήταν μια ιδέα του θεού νου, που θεωρείται ως το τελειότερο από τα αντικείμενα και η πρώτη αρχή όλων των εκτύπων, τα οποία δίνονται μέσω των φαινομένων».

Η αρετή κατά τον Καντ είναι μια ιδέα και ο «σοφός», όπως τον εννοούν οι Στωϊκοί, είναι το αντίστοιχο ιδεώδες προς την ιδέα αυτή. Και καταλήγει: «το υπερβατικό ιδεώδες» πρέπει να είναι ένα ύψιστο, το οποίο μπορεί να ικανοποιήσει τον πόθο μας, για την αναζήτηση της πρώτης αρχής κάθε υπόστασης, δηλαδή ο Θεός.

Γενικότερα, τα ιδανικά σημάδεψαν τη ζωή του ανθρώπου μέσα στο πέρασμα των αιώνων. Αλλαγή των ιδανικών παρατηρείται από εποχή σε εποχή ή από κοινωνία σε κοινωνία. Για παράδειγμα, στην εποχή του Ομήρου ιδανικό ήταν η *ανδρεία* με την έννοια του θάρρους και της σωματικής δύναμης. Στην Κλασική εποχή το ιδανικό που κυριαρχούσε ήταν η «καλοκαγαθία». Στο Μεσαίωνα πρόβαλε το ιδανικό του *ηθικού* και *ενάρετου βίου* και της *αγιότητας*. Στην Αναγέννηση ιδανικό ήταν η ολόπλευρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας, η *παντογνωσία* (Homo universalis). Τέλος, στη σύγχρονη εποχή, οι περισσότεροι, θεωρούν κυρίαρχο ιδανικό τον **επιτυχημένο επαγγελματικά και οικονομικά άνθρωπο** (Homo economicus) του οποίου οι δραστηριότητες και οι στόχοι αποβλέπουν στην αύξηση και τον πολλαπλασιασμό των οικονομικών και υλικών αγαθών τους.

IV Ανάλογα με το περιεχόμενο τα ιδανικά διακρίνονται σε: **πολιτικά** (πολιτική ελευθερία, δημοκρατία, ισονομία), **υλικά** (υλικά αγαθά, πλούτος), **πνευματικά** (παιδεία, μόρφωση) **ηθικά** (αρετή, εντιμότητα, ευθύνη), **θρησκευτικά** (αγάπη, πίστη) και **ανθρωπιστικά ιδεώδη** (Η πίστη στον άνθρωπο και σε ό,τι τον εξανθρωπίζει). Ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων ή ομάδων διακρίνονται σε: **ατομικά** (επαγγελματική ανάδειξη, προσωπική ευτυχία), **κοινωνικά** (κοινωνική δικαιοσύνη, ανθρωπινα διακαϊώματα) και σε **πανανθρώπινα ή παγκόσμια** (ειρήνη, φιλία, συνεργασία). Στην τελευταία κατηγορία των ιδανικών εντάσσονται και τα **αθλητικά ιδεώδη**, ειδικότερα το **Ολυμπιακό ιδεώδες** (Ο Ολυμπισμός), το οποίο είναι γέννημα και θρέμμα (8ος αιώνας π.χ) του αρχαίου ελληνικού πνεύματος. Ο Πίνδαρος (518-438

π.Χ.) υπήρξε ο υμνητής και στοχαστής του ολυμπιακού ιδεώδους. Η διαχρονικότητα του ολυμπιακού ιδεώδους, μέσα στο πέρασμα των αιώνων, αποτέλεσε τον δείκτη της αξίας και του κύρους του μεγάλου αυτού θεσμού, ανάμεσα σ' όλους τους λαούς του κόσμου. Σήμερα η υλοποίηση του Ολυμπιακού Ιδεώδους με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, σε παγκόσμια κλίμακα, αποτελεί μεγάλο σταθμό στην αθλητική ιστορία και πολιτιστική εξέλιξη μιας χώρας. Η συμβολή της Ολυμπιακής Ιδέας, σε ολόκληρη την οικουμένη, είναι τεράστια δεδομένου ότι εξευμενίζει το ήθος και το συναίσθημα των ανθρώπων και οδηγεί τους λαούς στη συνεργασία, τη φιλία, την ειρήνη και την πρόοδο.

V Ειδικότερα, τα ιδανικά έχουν μεγάλη σπουδαιότητα για τον άνθρωπο, ιδιαίτερα για το νέο. Κατά τον Γ. Σέφερη «*τα ιδανικά της ειρήνης και δικαιοσύνης όσο νωρίτερα μπουν στις καρδιές των ανθρώπων, τόσο βαθύτερα θα ριζώσουν και τόσο περισσότερα θα διατηρηθούν*». Επιδρούν με το περιεχόμενό τους στη διαγωγή του νέου ανθρώπου, στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς του. Γίνονται τα ελατήρια, που υποκινούν και διεγείρουν τη βουλήση. Ο άνθρωπος με την αφοσίωσή του στην πραγμάτωση των ιδανικών του απομακρύνεται από τις επιθυμίες και τα ταπεινά πάθη της ψυχής του.

Τα ιδανικά όμως δεν είναι μόνον παράγοντες ηθολογικοί των ατόμων. Είναι απαραίτητα και για την επιβίωση και πρόοδο των κοινωνιών. Δίκαια ο Γάλλος διανοητής και κοινωνιολόγος **Λεμπόν** (Le Bon, 1841-1931) υποστήριξε ότι «*τα κοινά ιδεώδη είναι απαραίτητα για τη διατήρηση και τελειοποίηση μιας κοινωνίας. Κοινωνία χωρίς ιδανικά μοιάζει με κιορτό*».

VI Το ιδανικό, σε μια γενικότερη θεώρησή του, είναι άθλημα ηθικό. Χρειάζεται συνεχή αγώνας για την προσέγγιση ή και την κατάκτησή του. Ο αγώνας όμως αυτός είναι εκείνος που δίνει νόημα στη ζωή του ανθρώπου και όχι τόσο το αποτέλεσμα. Σύμφωνα με τη γνώμη Νεοέλληνα δοκιμογράφου: *Το μεγάλο προνόμιο των ιδανικών είναι ότι δεν πραγματοποιούνται. Αυτό το προνόμιο μας υποχρεώνει σε αέναη εγρήγορση και μας καθλώνει σε διαρκή επιφυλακή. Αγρυπνούμε. (I.M. Παναγιωτόπουλος «Ο σύγχρονος κόσμος»).*

Οι δραστηριότητες της ΕΚΔΕΦ

Ενημερώνουμε τα μέλη και τους φίλους της Ένωσής μας για τις δραστηριότητες της ΕΚΔΕΦ στο χρονικό διάστημα: Μάρτιος - Σεπτέμβριος 2004.

1. Συνεδριάσεις του Δ.Σ.

1. Συνεδριάσεις του Δ.Σ. Κατά το ως άνω χρονικό διάστημα το Δ.Σ. της ΕΚΔΕΦ συνεδρίασε 3 φορές ως εξής: α) Στις 30 Μαρτίου με κύριο θέμα τις επισκέψεις του Δ.Σ. σε σχολεία και την ανταλλαγή απόψεων με τους συναδέλφους για τη θέση της φιλοσοφίας στα αναλυτικά προγράμματα της Δ.Ε., β) στις 4 Μαΐου με την ευκαιρία της έκδοσης του 31ου τεύχους της «Φιλοσοφίας και Παιδείας» και γ) στις 15 Ιουνίου με κύριο θέμα την κριτική επισκόπηση του έργου της Ένωσής μας κατά τη διάρκεια του λήγοντος εκπαιδευτικού έτους. Στις συνεδριάσεις αυτές επί πλέον τα μέλη του Δ.Σ. ενημερώθηκαν από τον Ταμία της ΕΚΔΕΦ για την πορεία του οικονομικού της Ένωσής μας και συζητήθηκαν τρόποι για την περαιτέρω διάθεση και προώθηση των «Πρακτικών» του Συνεδρίου 2001.

2. Επίσκεψη στο Γυμνάσιο Μάνδρας Αττικής

Στις 23 Μαρτίου και σύμφωνα με την απόφαση για την ανταλλαγή απόψεων με συναδέλφους για την θέση της Φιλοσοφίας στα Σχολεία Δ.Ε., κλιμάκιο του Δ.Σ. της ΕΚΔΕΦ (Σπ. Γ. Μοσχονάς, Πρόεδρος - Β. Ασημομύτης, Αντιπρόεδρος - Έλσα Αραχωβίτη και Αντώνης Καλαμπάκας, μέλη) ύστερα από πρόταση της Διευθύντριας του Γυμνασίου Μάνδρας, φιλολόγου κας Ιωάννας Κριεκούκη, πραγματοποίησε επίσκεψη στην Μάνδρα Αττικής. Μέσα σ' ένα θερμό κλίμα ενδιαφέροντος για την ανάγκη της φιλοσοφικής παιδείας στα σχολεία μας, πραγματοποιήθηκε σχετική σύσκεψη με όλους τους φιλόλογους του σχολείου και αντηλλάγησαν ενδιαφέρουσες απόψεις ενώ ταυτόχρονα ενημερώθηκαν για το έργο της ΕΚΔΕΦ. Ταυτόχρονα οι συνάδελφοι εξεδήλωσαν ενδιαφέρον για τη δραστηριότητα της Ένωσής μας και αρκετοί εξήτησαν την εγγραφή τους ως νέα μέλη μας. Η ΕΚΔΕΦ με την ευκαιρία αυτή προσέφερε ένα αριθμό βιβλίων για τη Βιβλιοθήκη του Σχολείου, καθώς και αντίτυπα των τευχών της «Φιλοσοφίας και Παιδείας» και των «Πρακτικών» του Συνεδρίου 2001

3. Εκδρομή στην Επίδαυρο

Για πολλοστή φορά πραγματοποιήθηκε και φέτος η καθιερωμένη πλέον θερινή εκδήλωση της ΕΚΔΕΦ για την παρακολούθηση στο θέατρο της Αρχαίας Επιδαύρου παράστασης αρχαίου δράματος. Στις 31 Ιουλίου με πληθώρα συμμετοχής (περίπου 60 και πλέον μέλη και φίλοι της Ένωσής μας) συνδυάσαμε την παρακολούθηση της τραγωδίας του Σοφοκλή «Φιλοκτήτης» με ημιμερήσια εκδρομή στην Παλαιά και Αρχαία Επίδαυρο. Όπως πάντα, κατά την όλη εξέλιξη του προγράμματος επεκράτησε πνεύμα αλληλοκατανόησης και αρίστης συνεργασίας μεταξύ όλων των συμμετασχόντων.

4. Νέα Μέλη

Κατά το χρονικό διάστημα Μαρτίου - Σεπτεμβρίου 2004 ενεγράφησαν στη ΕΚΔΕΦ τα εξής νέα μέλη:

1. Χαρίτου Μαρία, καθηγ. Αγγλ. Φιλολογίας, **Βριλήσσια.**
2. Ορφανουδάκη Αγγελική, Φυσικός, **Σταμάτα Αττικής.**
3. Μακρή - Τράνακα Μάρθα, Νηπιαγωγός, **Κέρκυρα.**
4. Μπετσάκος Βασίλειος, Φιλολόγος, **Ιερισσός Χαλκιδικής.**
5. Πέτσικα Αγγελική, Φιλολόγος, **Αθήνα.**
6. Αράπης Θεοδόσιος, Φιλολόγος, **Θεσσαλονίκη.**
7. Κριεκούκη Ιωάννα, Φιλολόγος, **Μάνδρα Αττικής.**
8. Γιαννακούλια Μαρία, Φιλολόγος, **Μάνδρα Αττικής.**
9. Ζορμπαλής Βασίλειος, Μαθηματικός, **Αθήνα.**
10. Διονυσόπουλος Θεόδωρος, Φιλολόγος, **Αγ. Ανάργυροι Αττικής.**
11. Ελληνο-γαλλική Σχολή Jeanne d'Arc - **Πειραιάς.**
12. Ευτυχίου Δωροθέα, **Αθήνα**
13. Χατζηφωτίου Ασπασία, καθηγ. Αγγλ. Φιλολογίας, **Ηράκλειο Αττικής.**
14. Καπετάνιος Γεώργιος, φαρμακοποιός, **Κηφισιά.**
15. Βούλγαρη Μαργαρίτα, Ιατρός, **Ν. Χαλκηδόνα.**
16. Τσαντίλας Μελέτιος, **Μάνδρα Αττικής.**
17. Σταματίου Εμμανουήλ, πρεσβευτής, **Π. Ψυχικό.**
18. Παταπατίου Αθηνά, **Καλύβια Αττικής.**
19. Γουργιώτου Ευφημία, δρ. Παιδαγωγικών, **Παλλήνη.**

Ετήσια συνδρομή: 15

Τα χρήματα αποστέλλονται με ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση του περιοδικού.

Μάιος - Σεπτέμβριος 2004